

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENTSEL DOKUDA AVLU KULLANIMININ
MALATYA KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşen DAYI

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bülent YILMAZ

ŞUBAT 2021

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENTSEL DOKUDA AVLU KULLANIMININ
MALATYA KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşen DAYI

(36173624065)

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bülent YILMAZ

SUBAT 2021

TEŞEKKÜR VE ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının her aşamasında yardım, öneri, bilgi, tecrübe ve desteklerini esirgemedi beni her konuda yönlendiren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Bülent YILMAZ' a;

Tüm hayatım boyunca hep yanımda olan anneme, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan çok değerli eşim Burak DAYI' ya, oğlum Yusuf Sina ve kızım Elif Duru'ya

teşekkür ederim.

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kentsel Dokuda Avlu Kullanımının Malatya Kenti Örneğinde İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığına ve yararlandığım bütün kaynakların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Gülşen DAYI

İÇİNDEKİLER

ÖZET	1
ABSTRACT	1
TEŞEKKÜRLER.....	1
İÇİNDEKİLER.....	1
ŞEKİLLER DİZİNİ	1
ÇİZELGELER DİZİNİ	1
1.GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER	5
2.1. Avlu Kavram ve Tanımı	5
2.2. Avluda Tarihsel Süreç.....	8
2.2.1. Erken dönem örnekleri	9
2.2.2. Klasik dönem örnekleri	11
2.2.3. Ortaçağ örnekleri	15
2.2.4. Kültürlerin etkisiyle oluşmuş avlular	17
2.3. Geleneksel Türk Evinde Avlu.....	23
2.3.1. Geleneksel Türk evi tanımı ve genel özellikleri	24
2.3.2. Geleneksel Türk evi plan tipleri	26
2.3.3. Geleneksel Türk evinde avlu oluşumunu etkileyen unsurlar	29
2.3.4. Geleneksel Türk evinde avluda bulunan bitkisel elemanlar.....	35
3. MATERYAL VE YÖNTEM	39
3.1. Materyal	39
3.1.1. Malatya ilinin konumu ve ulaşım ağı.....	39
3.1.2. Malatya ilinin tarihçesi	40
3.1.3. Malatya ilinin iklimsel özellikleri	41
3.1.4. Malatya ilinin topoğrafyası, sosyo-kültürel yapısı ve demografik özellikleri	42
3.2. Yöntem.....	43
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	45
4.1. Geleneksel Malatya Evlerinin Genel Özellikleri.....	45
4.1.1. Geleneksel Malatya evlerinin plan organizasyonu ve mekansal biçimlenme ...	45
4.1.2. Geleneksel Malatya evlerinde avlu oluşumunu etkileyen faktörler	47
4.2. Geleneksel Malatya Evlerinde Bulunan Avluların Bölgesel Özelliklerinin	

Saptanması.....	49
4.2.1. Ön/yan avlulu yerleşim.....	52
4.2.2. Arka avlulu yerleşim	65
4.3. Geleneksel Malatya Evlerinde Bulunan Avluların Özelliklerinin Değerlendirilmesi... ..	72
4.4. Avlu Kullanımının Sürdürülebilirliği	79
4.4.1. Kentsel ölçekte avlu kullanımının sürdürülebilirliği	80
4.4.2. Konut tasarımında avlu kullanımının sürdürülebilirliği	83
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	86
6. KAYNAKLAR.....	93
7. ÖZGEÇMİŞ	98

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1: Çalışmada Yer Alan Avlulu Geleneksel Malatya Evleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.50
Çizelge 4.2: Sokaktan Girişli Yapılar	74
Çizelge 4.3: Avludan Girişli Yapılar	75
Çizelge 4.4: Sokaktan ve Avludan Girişli Yapılar.....	76
Çizelge 4.5: Sofa Avlu ilişkisi Dış Sofalı Yapılar	77
Çizelge 4.6: Sofa Avlu İlişkisi Dış ve İç Sofalı Yapılar.	78

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1: Süleymaniye camisi	6
Şekil 2.2: Elazığ Ulu Cami	6
Şekil 2.3: Fransa Louvre Müzesi	6
Şekil 2.4: Chioistro Del Bramante Müzesi	7
Şekil 2.5: Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı	7
Şekil 2.6: Anıtkabir	7
Şekil 2.7: Avlu Tipleri	8
Şekil 2.8: Tell Acana	9
Şekil 2.9: Mısır Kahire-Fustas Konutları Planı	10
Şekil 2.10: Boğazköy’de Yukarı Şehirde Bulunan Tapınak V’nin Planı	11
Şekil 2.11: Vitruvius’un Yunan Evi Planı	12
Şekil 2.12: Roma Trajan Forumu	13
Şekil 2.13: Vetti Evi Planı	13
Şekil 2.14: Roma Mimarisinde Atrium ve Impluvium	14
Şekil 2.15: Caracalla Hamamı Kalıntıları	15
Şekil 2.16: Fransa Puy-en-Velay Manastırı	16
Şekil 2.17: St. Pietro Meydanı	16
Şekil 2.18: Yasak Kent Görünüşü	18
Şekil 2.19: Daikaku-ji tapınağı avlu bahçesi	18
Şekil 2.20: Tac Mahal Plan ve Görünüşleri	20
Şekil 2.21: İsfahan Cuma Camii	21
Şekil 2.22: Elhamra Sarayı Planı	21
Şekil 2.23: Elhamra Sarayı, Mersinli Avlu	22
Şekil 2.24: Elhamra Sarayı, Aslanlı Avlu	22
Şekil 2.25: Çatalhöyük Yerleşim Planı	23
Şekil 2.26: Orta Asya Göçebe Çadırı	24
Şekil 2.27: Teorik İlkel Türk Evi	24
Şekil 2.28: Sofasız Plan Tipi	27
Şekil 2.29: Dış Sofalı Plan Tipi	27
Şekil 2.30: İç Sofalı Plan Tipi	28
Şekil 2.31: Orta Sofalı Plan Tipi	28
Şekil 2.32: Michael Cockram Tarafından Çizilen Sıcak İklim Kuşağında Sokak, Avlu ve Yapı İçindeki Isı Farkları Grafiği	30
Şekil 2.33: Avlulu Evlerde Gün İçindeki Sıcaklık Değişimi	31
Şekil 2.34: Avlu da Hava Hareketinin Etkisi	32
Şekil 2.35: Avluda Gece ve Gündüz Gerçekleşen Hava Hareketleri	32
Şekil 2.36: Kışın Yaprığını Döken Peyzaj Elemanı	33
Şekil 2.37: Geleneksel Mimaride Yamaca Oturan Ev Kesiti	34
Şekil 3.2: Malatya Kronoloji Cetveli	31
Şekil 3.3: Malatya İli Aylık Sıcaklık Ortalamaları	31
Şekil 3.4: Malatya İli Topoğrafya Özellikleri	42
Şekil 3.5: Malatya İli Nüfus Artış Hızı	33
Şekil 3.6: Araştırma Yönteminin Akış Şeması	44
Şekil 4.1: İç Sofalı Plan Tipi	46
Şekil 4.2: Dış ve İç Sofalı Plan Tipi Örneği	46
Şekil 4.3: Gültek Sokak 4,6,8 ve 10 Nolu Evlerin Avlu Yerleşimleri	48
Şekil 4.4: Teorik Göçebe Çadırı Düzeni	48
Şekil 4.5: Geleneksel Malatya Evlerinde Sofalı ve Avlulu Evlerde Göçebe Yaşam	

Şeklinin Yansıması	49
Şekil 4.6: Karakaş Konağı Yerleşim Krokisi	52
Şekil 4.7: Karakaş Konağı Avlu Planı	52
Şekil 4.8: Karakaş Konağı Zemin Kat Planı	53
Şekil 4.9: Karakaş Konağı Avlu Girişi Cephesinden Görünüşü	53
Şekil 4.10: Karakaş Konağı Avlusu	53
Şekil 4.11: Karakaş Konağı Avlu Arka Girişi	53
Şekil 4.12: Sefer Almasulu Evi Yerleşim Krokisi	54
Şekil 4.13: Sefer Almasulu Evi Avlu Planı	54
Şekil 4.14: Sefer Almasulu Evi Restitüsyon Zemin Kat Planı	54
Şekil 4.15: Sefer Almasulu Evi Restitüsyon Giriş ve Avlu Cephesi	54
Şekil 4.16: Sefer Almasulu Evi Sokak Cephesi ve Avlu Girişi	54
Şekil 4.17: Sefer Almasulu Evi Avlu Girişi	54
Şekil 4.18: Poyraz Bey Konağı Yerleşim Krokisi	55
Şekil 4.19: Poyraz Bey Konağı Avlu Planı	55
Şekil 4.20: Poyraz Bey Konağı Zemin Kat Planı	55
Şekil 4.21: Poyraz Bey Konağı Sokak Cephesi Görünüşü	56
Şekil 4.22: Poyraz Bey Konağı Sokak Cephesi Görünüşü	56
Şekil 4.23: Poyraz Bey Konağı Avluda Bulunan Tandır	56
Şekil 4.24: Avluda Bulunan Çeşme	56
Şekil 4.25: Avludaki Bahçe Kapısı	56
Şekil 4.26: Gültek Sokak Yerleşim Krokisi	57
Şekil 4.27: Gültek Sokak 4,6,8 ve 10 Nolu Evlerin Avlu Yerleşimleri	57
Şekil 4.28: Mehmet Çavuş Evi (No:4) Girişi	57
Şekil 4.29: Hasan Çavuş Evi (No:8) Avlu	57
Şekil 4.30: Hasan Çavuş Evi (No:8) Avludan Detaylar	58
Şekil 4.31: Ömer Gültek Evi (No:12)	58
Şekil 4.32: Ömer Gültek Evi (No:12) Avlu	58
Şekil 4.33: Ömer Gültek Evi (No:12)	58
Şekil 4.34: Ömer Gültek Evi (No:12) Avlu Detayları	58
Şekil 4.35: Hüseyin Başbüyük Evi Yerleşim Krokisi	59
Şekil 4.36: Hüseyin Başbüyük Evi Avlu Planı	59
Şekil 4.37: Hüseyin Başbüyük Evi Zemin Kat Planı	59
Şekil 4.38: Hüseyin Başbüyük Evi Giriş Kapısı	59
Şekil 4.39: Hüseyin Başbüyük Evi Avluya Giriş	60
Şekil 4.40: Hüseyin Başbüyük Evi Avludaki Havuz	60
Şekil 4.41: Hüseyin Başbüyük Evi Sofadan Görünüş	60
Şekil 4.42: Ahmet Kekevi Evi Yerleşim Krokisi	61
Şekil 4.43: Ahmet Kekevi Evi Avlu Planı	61
Şekil 4.44: Ahmet Kekevi Evi Zemin Kat Planı	61
Şekil 4.45: Ahmet Kekevi Evi Cephesi Görünüşü	61
Şekil 4.46: Ahmet Kekevi Evi	61
Şekil 4.47: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Yerleşim Krokisi	62
Şekil 4.48: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Avlu Planı	62
Şekil 4.49: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Sokak Cephesi	62
Şekil 4.50: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Avlu Girişi	62
Şekil 4.51: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Avlusu	62
Şekil 4.52: 21 Nolu Ev Yerleşim Krokisi	63
Şekil 4.53: 21 Nolu Ev Avlu Planı	63
Şekil 4.54: 21 Nolu Ev Avlu Cephesi	63

Şekil 4.55: 21 Nolu Ev Avluda Bulunan Ocak	63
Şekil 4.56: 21 Nolu Ev Sokak Cephesi	63
Şekil 4.57: 21 Nolu Ev Avlu Girişi	63
Şekil 4.58: 116 Nolu Ev Yerleşim Krokisi	64
Şekil 4.59: 116 Nolu Ev Avlu Planı	64
Şekil 4.60: Yeşilyurt 116 Nolu Ev Sokak Cephesinden Avlu Girişi	64
Şekil 4.61: Yeşilyurt 116 Nolu Ev Avludan Detaylar	64
Şekil 4.62: Yeşilyurt 116 Nolu Ev Avludan Sofaya Çıkış	64
Şekil 4.63: Doğan Çiteli Evi Yerleşim Krokisi	65
Şekil 4.64: Doğan Çiteli Evi Avlu Planı	65
Şekil 4.65: Doğan Çiteli Evi	65
Şekil 4.66: Doğan Çiteli Evi Avlu Duvarı	65
Şekil 4.67: Yeşilyurt 7 ve 9 Nolu Ev Yerleşim Krokisi	66
Şekil 4.68: Yeşilyurt 7 Nolu ve 9 Nolu Ev Avlu Planı	66
Şekil 4.69: Yeşilyurt 7 Nolu Ev	66
Şekil 4.70: Yeşilyurt 9 Nolu Ev	66
Şekil 4.71: 7 Nolu Ev	66
Şekil 4.72: 7 Nolu Ev	66
Şekil 4.73: 9 Nolu Ev Avlu	66
Şekil 4.74: İsmet Bilir Evi Yerleşim Krokisi	67
Şekil 4.75: İsmet Bilir Evi Avlu Planı	67
Şekil 4.76: İsmet Bilir Evi Zemin Kat Planı	67
Şekil 4.77: İsmet Bilir Evi Giriş Cephesi	67
Şekil 4.78: İsmet Bilir Evi Taşlık	67
Şekil 4.79: İsmet Bilir Evi Avlu Cephesi	67
Şekil 4.80: Burhanettin Eren Evi	68
Şekil 4.81: Burhaneddin Eren Evi	68
Şekil 4.82: Burhaneddin Eren Evi	68
Şekil 4.83: Burhaneddin Eren Evi Avlu	68
Şekil 4.84: Burhaneddin Eren Evi	68
Şekil 4.85: Yahya Yıldız Evi Yerleşim	69
Şekil 4.86: Yahya Yıldız Evi Avlu Planı	69
Şekil 4.87: Yahya Yıldız Evi Zemin Kat Planı	69
Şekil 4.88: Yahya Yıldız Evi Sokak Cephesi	69
Şekil 4.89: Yahya Yıldız Evi Avlu Girişi	69
Şekil 4.90: Yahya Yıldız Evi Avlu Cephesi	69
Şekil 4.91: Hanif Tanbay Evi Yerleşim Krokisi	70
Şekil 4.92: Hanif Tanbay Evi Avlu Planı	70
Şekil 4.93: Hanif Tanbay Evi Zemin	70
Şekil 4.94: Hanif Tanbay Evi Ön Cephe	70
Şekil 4.95: Hanif Tanbay Evi Avlu Girişi	70
Şekil 4.96: Hanif Tanbay Evi Avlusu	70
Şekil 4.97: Gültek Sokak 7 ve 9	71
Şekil 4.98: Gültek Sokak 7 ve 9 Nolu Ev	71
Şekil 4.99: Gültek Sokak 7 Nolu Ev	71
Şekil 4.100: 7 Nolu Ev Taşlık	71
Şekil 4.101: Gültek Sokak 7 Nolu Ev	71
Şekil 4.102: Gültek Sokak 7 Nolu Ev	71
Şekil 4.103: Beşkonaklar 15 Nolu 3. Konak Aralık Mekanı	73
Şekil 4.104: Sürdürülebilir Mimarlık İlkeleri ve Kapsamları	79

Şekil 4.105: Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Planı	81
Şekil 4.106: Malatya Büyükşehir Hizmet Binası Planı.....	81
Şekil 4.107: Malatya Büyükşehir Hizmet Binası.....	81
Şekil 4.108: Proje Alanında Yeşil Alanların Dağılımı	82
Şekil 4.109: Proje Alanının Maket Görüntüsü	82
Şekil 4.110: Bina Grupları Yerleşiminin Hava Akımına Etkisi.....	83
Şekil 4.111: İstanbul Firuze Konakları Vaziyet Planı.....	84
Şekil 4.112: AydosLand Konut Projesi Yerleşim Planı.....	84
Şekil 4.113: Malatya Life Yerleşim Planı	85
Şekil 4.114: Malatya Sanat Sokağı Uydu Görüntüsü.....	85
Şekil 5.1: Pandemi Sonrası Konut Tasarımı	88
Şekil 5.2: Geleneksel Konut Planı ve Öneri Konut Planı	89
Şekil 5.3: Öneri Vaziyet Planı	89
Şekil 5.4: Öneri Sokak Dokusu.....	90
Şekil 5.5: Rüzgar Kanal ve Koridorları	91
Şekil 5.6: Avlu Duvarı Dikey Saksı Uygulaması.....	91

SEMBOLLER VE KISALTMALAR

İ.Ö.	İsa'dan Önce
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KENTSEL DOKUDA AVLU KULLANIMININ MALATYA KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Gülşen DAYI

İnönü Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

99 + xii Sayfa

2021

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bülent YILMAZ

İnsanoğlu var oluşundan itibaren barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla arayışlara girmiştir. Bu arayışlar doğrultusunda iklimsel ve sosyal etkilerden korunmak için konut anlayışı ortaya çıkmıştır. Konut anlayışı gelişirken açık mekanlar ile ilişkilendirilme esas ilke olmuş ve böylece korunaklı açık mekan olgusu gelişmiştir. Avlu konutlarda genelde orta kısımda yer alan ve dış etkilerden soyutlanmış korunaklı açık mekan olarak tanımlanmaktadır. İlk avlu örnekleri Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarında karşımıza çıkmaktadır. Sadece konut alanında değil manastır, şato, tapınak gibi farklı işlevlere sahip yapılarda da kullanılmıştır. Fiziksel faktörlerin yanı sıra Uzak Doğu ve Hint-İslam kültürü gibi kültürel etkilerle de kullanılmaya başlanmıştır. Geleneksel Türk Evlerinde avlu kullanımı incelendiği zaman mahremiyet olgusunun ön planda olduğu görülmüştür. Sıcak kuru iklim bölgelerinde mikroklimatik alan oluşturmak için diğer bölgelerde ise mahremiyet sağlamak amacı ile kullanılmıştır. Malatya İlinde bulunan geleneksel evler incelendiğinde bütün evlerde avlu bulunmadığı bazı bölgelerde kullanıldığı, bunun sonucu olarak iklimsel faktörlerden daha çok kültürel etkiler neticesinde oluştuğu sonucuna varılmaktadır. İncelenen evlerin avluları planlamada ev ile sokak arasında yada ev ile bahçe arasındaki geçişi sağlamaktadır. Geleneksel dokunun sürdürülebilirliği üzerinde durulduğunda ise avlunun mekan olarak sürdürülebilirliğinin gerek iklimin olumsuz etkilerinden korunma gerekse dönemin ihtiyaçlarını karşılayacak bir mekan olarak tasarımlara dahil edilmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Avlu, Geleneksel Türk Evi, Geleneksel Malatya Evleri, Sürdürülebilir Mimari

ABSTRACT

Master's Thesis

AN EXAMINATION OF THE USE OF COURTYARD IN URBAN TEXT IN THE SAMPLE OF THE CITY OF MALATYA

Gülşen DAYI

Inonu University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Landscape Architecture

99+ xii pages

2021

Supervisor: Prof. Dr. Bülent YILMAZ

Human beings have sought to meet the need for shelter since their existence. In line with these searches, an understanding of housing has emerged to be protected from climatic and social effects. While the housing concept was developing, associating with open spaces became the main principle and thus the concept of sheltered open space developed. The courtyard is defined as a sheltered open space that is located in the middle of the houses and isolated from external influences. The first examples of courtyards appear in Mesopotamian and Egyptian civilizations. It was used not only in residential areas, but also in buildings with different functions such as monasteries, castles and temples. In addition to physical factors, it has started to be used with cultural influences such as Far East and Indo-Islamic culture. When the courtyard usage in traditional Turkish houses is examined, it is seen that privacy is at the forefront. It has been used to create a microclimatic area in hot dry climates and to provide privacy in other regions. When the traditional houses in the province of Malatya are examined, it is concluded that they are used in some areas where there are no courtyards in all houses, and as a result, they are formed as a result of cultural effects rather than climatic factors. The courtyards of the houses examined provide the transition between the house and the street or between the house and the garden in planning. When it comes to the sustainability of the traditional texture, suggestions have been made to include the sustainability of the courtyard as a space, both as a place to protect it from the negative effects of the climate and to meet the needs of the period.

KEYWORDS: Courtyard, Traditional Turkish House, Traditional Malatya Houses, Sustainable Architecture

1.GİRİŞ

İnsanoğlu tarihsel süreç içerisinde var oluşundan itibaren barınma ihtiyaçlarını gidermek amacı ile çeşitli arayışlara girmiştir. Bu arayışlar sonucunda doğal sığınaklar ile başlayan süreç, zamanla yerini yaşadıkları ortamı fiziksel şartlar doğrultusunda değiştirip konut kurgusunun oluşmasına varmıştır.

Konut anlayışı iklimsel ve sosyal etkilerden korunma amacı ile ortaya çıkmıştır. Açık mekanlar ile ilişkilendirilme esas ilke olmuştur ve böylece korunaklı açık mekan olgusu gelişmiştir. Avlu konutlarda genelde orta kısımda yer alan ve dış etkilerden soyutlanmış korunaklı açık mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Konut bir bütün olarak düşünüldüğünde avlu birimler arası ve konut ile sokak arasındaki geçişi sağlayan alan niteliği taşımaktadır.

Avlu tarihin ilk dönemlerinden beri kullanılan yapı açık alan ilişkisini en iyi şekilde düzenleyen; işlevsel, psikolojik, sosyo politik ve sosyo kültürel açıdan doğudan batıya bir çok kültür tarafından kullanılmıştır. Özel, yarı özel ve kamusal alanlarda kullanılmış olup kentlerin hızlı büyümesi ile beraber kullanımı azalıp yok olma sürecine girmiş olup, avlunun karşıladığı planlama işlevleri günümüzde karşılığını bulamamıştır (Özköse, 1995).

Sosyo-ekonomik gelişimin artmasıyla birlikte kentsel yerleşimler oluşmaya başlamış ve gittikçe doğadan uzaklaşan bir anlayış ortaya çıkmıştır. Ülkemizde 1950’li yıllarda şehirleşme süreci hızlanmış, sürecin hızlanması şehirlerde artan konut ihtiyacıyla beraber çarpık kentleşme ve tarihsel mirastan yoksun yerleşimler ortaya çıkarmıştır.

Kent plancılığının tasarım ilkeleri, Anadolu kenti ve kültürü kapsamında oluşmuş küçük ölçekte konut planının temeline dayanmıştır. Kentler sokak, mahalle ve semtlerden meydana gelmiştir. Konutlar ise avlu etrafında çevrelenen taşlık, sofa ve odalar ile kentlerle aynı modüler sisteme sahip olmuştur. Planlamanın temelini oluşturan avlunun günümüzde önemini yitirdiği ve modern konut tasarımında kullanımının çok az olduğu görülmektedir. Kültürel ve tarihsel bir miras olan avlunun sürekliliğinin sağlanması avlunun binalarda fonksiyonel öneminin kavranmasına ve planlamadaki öneminin artmasına etki edecektir.

Anadolu mimarisinin vazgeçilmez mekanlarından biri avlu olmuştur. Anadolu, bölgesel olarak incelendiğinde avlunun bütün bölgelerde kullanılmış olması, gerek konut gerekse ticari yapıların çekirdeği niteliği taşıdığını göstermektedir. Anadolu’da bölgesel

avlu kullanımı özellikle konutlarda iklimsel şartlardan dolayı farklılık göstermesine rağmen, konut için mahremiyet sağlayan dış mekan niteliği taşıyarak en çok kullanılan bölümlerden biri olmuştur.

Avlu kavramının ilk konut oluşumundan günümüze kadar geçen sürede farklı kültürlerde ve farklı coğrafyalarda görülmüş olması avlu ve kullanımı ile ilgili birçok çalışmada ana konu olmasına sebep olmuştur. Bu kapsamda üniversitelerin ilgili bölümlerinde yüksek lisans ve doktora tezleri de yayınlanmıştır. Aşağıda konu ile ilgili olarak daha önce hazırlanmış ve kapsamı bakımından bu tezde faydalanılmış olan bazı kaynakların özeti verilmiştir.

Durgun (2006), “Geleneksel Malatya Evleri Üzerine Bir İnceleme” yüksek lisans tezinde; geleneksel Malatya evlerinden 30 adet ev belirlenerek mimari özellikleri açısından kapsamlı bir şekilde incelenerek, ileriki dönemlerde bu bölgede geleneksel konutlar üzerinde yapılacak çalışmalara yardımcı olabilecek tipolojik veriler sunulmuştur.

Temiz (1990), “Malatya Yeşilyurt Yöresel Mimari Örnekleme: Analiz ve değerlendirme” yüksek lisan tezinde; Yeşilyurt’ta bulunan hane halkının maddi olanakları, konfor durumu, Yeşilyurt evlerinin plan tipleri, evlerin rölevellerinin çizilmesi, Yeşilyurt evlerinin onarım gerekliliği ve çeşitli öneriler vermiştir.

Turgut (1990), “Kültür, Davranış, Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem”, doktora tezinde; kullanıcı grubu belirli konut tasarımında kültür ve mekan arasındaki ilişkiyi davranış yoluyla açıklamak ve konut tasarımına veri oluşturacak ilkelerin saptanmasında kültür-davranış-mekan ilişkisini kuracak bir analiz yöntemi geliştirilmiştir.

Özköse (1995), “Avluların Tarihsel Süreç İçindeki Evrimi” doktora tezinde; avluların tarihsel süreç içindeki evrimi incelenirken fiziksel karakteristiklerinin ortaya çıkarılması, avlu oluşumuna etki eden sosyo-kültürel etkilerin etkilerin irdelenmesi ve bundan yola çıkarak avlu evrimi üzerinde durarak gelecekteki tasarım süreçlerine girdi vermesi hedeflenmiştir.

Erdoğan (1996), “Anadolu Avlularının Özellik ve Düzenleme İlkeleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma” doktora tezinde Anadolu konut mimarisinin ayrılmaz parçası olan avlunun tarihi süreç içerisindeki gelişimi ortaya konmuş ve konutların zemin kat rölöve eskizleri çıkarılarak Anadolu’da geleneksel konutların bulunduğu alanlarda avlu

biçimlenmesi, planlama ilkeleri, avluda yer alan yapısal ve bitkisel elemanların envanteri oluşturulmuş, elde edilen bulgular neticesinde yöresel, bölgesel farklılıklar saptanmıştır.

Yaşa (2004), “Avlulu Binalarda Doğal Havalandırma ve Soğutma Açısından Rüzgar Etkisi İle Oluşacak Hava Akımlarına Yüzey Açıklıklarının Etkisinin Deneysel İncelenmesi” yüksek lisans tezinde; rüzgarın, atrium ve avlulu yapılar üzerinde soğutmaya etkisinin ve yapı yüzeyinde bulunan açıklıklarda oluşacak hava akımlarının önceden tahminin yapılmasına yönelik deneysel yollar geliştirilmiş, böylece rüzgar tüneline gerekli koşullar sağlanarak binaların soğutulması için harcanan enerjinin en aza indirgenmesini sağlamak amacı ile avlu ve atrium yapılarının yüzey açıklıklarından geçen hava akımı deneysel olarak incelenmiştir.

Hindistan (2006), “Avluların Peyzaj Tasarım Kriterleri Yönünden Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde, Avluların peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmesi kapsamında bina fonksiyonları baz alınarak özel ve kamusal kullanımları açısından avluları üç sınıfta değerlendirip; avlu örnekleri, bina mimari öğelerine bağlı olarak yapılan peyzaj tasarımlarında kullanılan peyzaj elemanları ve tasarım ilkeleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir.

Ekim (2012), “Türk Evinde Yaşam Alanı: Avlu” yüksek lisans tezinde, avlulu evlerin geleneksel dokuda birer yaşam alanı olarak değerlendirilmesinin üzerinde durularak, avluların sahip olduğu potansiyel ortaya çıkarılmıştır.

Aytaç (2015), “Geleneksel Malatya Evleri Envanteri” inde Malatya merkez, Arapgir, Battalgazi, Darende, Hekimhan, Yeşilyurt, Kale, Pütürge ve Akçadağ’ da bulunan geleneksel evlerin plan kullanmadan ve ayrıntıya girmeden genel değerlendirmesi yapılmıştır.

Salur (2016), “Avlulu Yapılarda Termal Konfor Analizi: Kayseri Köşk Medrese Örneği” yüksek lisans tezinde; dünya üzerindeki avlulu yapılar tarihsel süreç ve coğrafi dağılım içerisinde genel olarak incelendikten sonra Kayseri’deki medrese örnekleri arasında kapalı mekân oranı en az olan Köşk Medrese’nin fiziksel özelliklerine bağlı olarak mikroklima ve termal konfor ilişkisi analiz edilmiştir.

Erdem (2018), “Şanlıurfa’da Avluların Doğal Havalandırılmasının İncelenmesi” yüksek lisans tezinde; avlularda hava akımının belirlenmesi üzerine araştırmalar yapılmış, yapıların avlularında yapının konumunu, yönelimini, yapı yüksekliğini, avlu alanı, kullanılan

malzemesi ve avlu tipini tespit ve analiz ederek hava hareketinin saptanması, yeni yapıların yapımında tasarımcı ve uygulamacıya bir veri oluşturmak hedeflenmiştir.

Bekar (2018), “Sıcak-Nemli İklim Bölgelerinde Avlu Boyutlarının Binalardaki Konfor Koşullarına Etkisinin Değerlendirilmesi” yüksek lisans tezinde; farklı avlu boyutlarına sahip binalarda, bina yönlendirilmesi, havalandırılma süresi, havalandırılma seçeneklerinin binalardaki konfor üzerinde etkilerinin Antalya ili için 21 Temmuz günü simülasyon programı kullanılarak operatif sıcaklık, bağıl nem ve güneş ışıınımı kazancı değerleri hesaplanarak, iç mekan konfor koşulları üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

Geleneksel Anadolu mimarisi incelendiğinde topoğrafik ve iklimsel koşullar göz önünde bulundurularak su kaynaklarına ve ticari yollara yakın yerlerde yerleşimlerin olduğu görülmektedir. Birçok kültüre ev sahipliği yapan Malatya’ da 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra kent merkezinde ve çevresinde sivil mimari örneklerine rastlanılmaya başlanmıştır.

Malatya geleneksel evleri Osmanlı dönemi sivil mimari özelliklerini taşımaktadır. İçe dönük, mahremiyet olgusu üzerine kurgulanmış avlulu konut tipi görülmektedir. Bölgede yapı malzemesi olarak taş temel üzeri kerpiç hıms duvar kullanılmıştır. Geleneksel mimari özelliklerinin belirlenmesi ve sürekliliğinin sağlanması için konut mimarisinde yer alan mekanların öneminin üzerinde tek tek durulması ve işlevlerinin belirlenerek modern mimariye aktarılması gerekmektedir.

Bu çalışmada geleneksel Malatya evlerinde avlu kullanımının yaygınlığı, gerekliliği, konutlara sağladığı sosyal ve psikolojik etkiler üzerinde durulup örnekler bu çerçevede incelenmiştir. Planlamada avluların Malatya evlerinde nasıl kullanıldığı, avluda bulunan öğelerin neler olduğu, bölgesel malzemelerin avlunun yapım aşamasındaki etkilerinin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Malatya evlerinde kullanılan avluların planlamadaki kullanım şekillerine göre sınıflandırmaları yapılmıştır. Avlu oluşum sebeplerinden biri olan iklimsel faktörlerin Malatya yöresindeki avlu şekillenmelerine olan etkisi araştırılmış, modern mimaride avlunun sürdürülebilirliğinin mimariye olumlu katkıları irdelenmiş ve bu kapsamda avlu kullanım örnekleri sunulmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Avlu Kavram ve Tanımı

Avlu, genellikle yapıların ortasında yer alan, üstü açık veya kapalı olan mekana verilen addır. Mimarlıkta avluya atrium da denilmektedir.

Çevresi sınırlandırılmış bu mekana; İslam ve Mısır mimarisinde “sahn”, Osmanlı mimarisinde “harim”, Yunan mimarisinde “peristil”, Roma mimarisinde “atrium”, Manastır avlularına ise “cloister” denilmektedir. Avlu Grekçe’de ise “aule” olarak geçmektedir.

Avlu ile aynı özelliklere sahip ancak dönemsel olarak farklılık gösteren “atrium” için eski Roma evlerinin orta kısmında bulunan ve eve ait diğer bölümlerin açıldığı üstü açık çevresinde ise revakların yer aldığı mekan tanımını yapmıştır. Mekânsal tanımda atriuma açılan odaların ışıklarını buradan aldığı ve yağmur sularının avluda toplandığı bir havuzun bulunduğu bahsedilmektedir (Erdoğan, 1996).

Türk mimarisinde avlu üstü açık olarak kullanılmış olup içe dönük bir yaşantı bulunmaktadır. Avlu sokak ile konut arasında bir geçiş mekanı olarak kullanıldığı için evin giriş kapısı genellikle avluya açılmaktadır (Hindistan, 2006).

Geleneksel Türk Evini oluşturan mekanlar avlu, sofa, taşlık ve odalardır. En belirgin özelliği ise bütün mekanlara geçişlerin avlu merkezli olmasıdır (Bozkurt, 2013).

Avluları;

- Planlamadaki konumuna göre; İç Avlu, Dış Avlu, Ön Avlu
- Kullanım amacına göre sınıflandırılacak olursa; Revaklı Avlu, Han Avlusu, Çiftlik Avlusu, Tören Avlusu olarak adlandırılmaktadır (Hindistan, 2006).

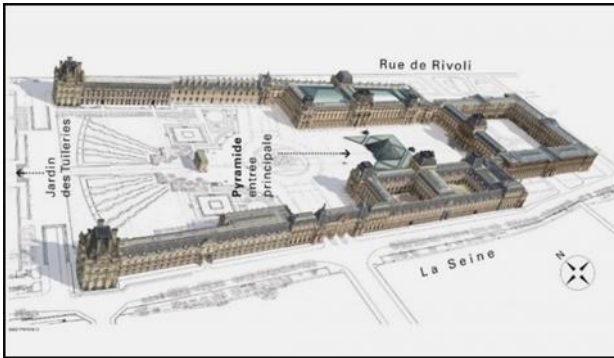
Şekil 2.1: Süleymaniye camisi (URL 1).

Dış Avlu; binanın önünde bulunan veya etrafını çevreleyen çoğunlukla camilerde rastlanılan avlu tipidir (Şekil 2.1). Toplanma amaçlı kullanılıp meydan görünümündedir (Arseven, 1950).

Şekil 2.2: Elazığ Ulu Cami (URL 2).

İç Avlu; binanın etrafını çevrelediği ortada veya içte bulunan avlulara iç avlu denilmektedir (Şekil 2.2). Eski Yunan ve Roma konutlarında rastlanılan avlular bu gruba girmektedir. Büyük camilerde bulunan ve yapıyla bütün olarak planlanan avlular da iç avlu özelliği gösterip bunlara “Harem” adı verilmiştir (Arseven, 1950).

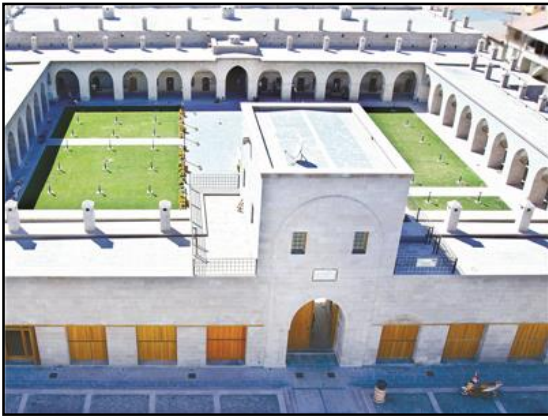
Şekil 2.3: Fransa Louvre Müzesi (URL 3).

Ön Avlu; binanın önünde yer alan iç avluya geçiş mekanı olarak kullanılan avludur (Şekil 2.3). Genellikle şatolarda rastlanılmaktadır (Arseven, 1950).

Revaklı Avlu; etrafı revaklarla çevrili olan avlulara verilen addır. Birçok camide, Yunan ve Roma döneminde rastlanılan avluların çoğu revaklı avludur (Şekil 2.4). Avrupa’da bulunan manastırların revaklı iç avlularına “cloitre” denilmektedir (Erdoğan, 1996).

Şekil 2.4: Chiostro Del Bramante Müzesi (URL 4).

Han Avlusu; hanlarda ve kervansaraylarda bulunan arabaların bırakıldığı eşya yüklenip indirildiği meydan niteliğinde olan büyük avlulardır (Şekil 2.5). Bu mekandan geçişin sağlandığı hayvan barınakları, mescid ve kahve gibi mekanlar bulunmaktadır (Arseven, 1950).

Şekil 2.5: Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı (URL 5).

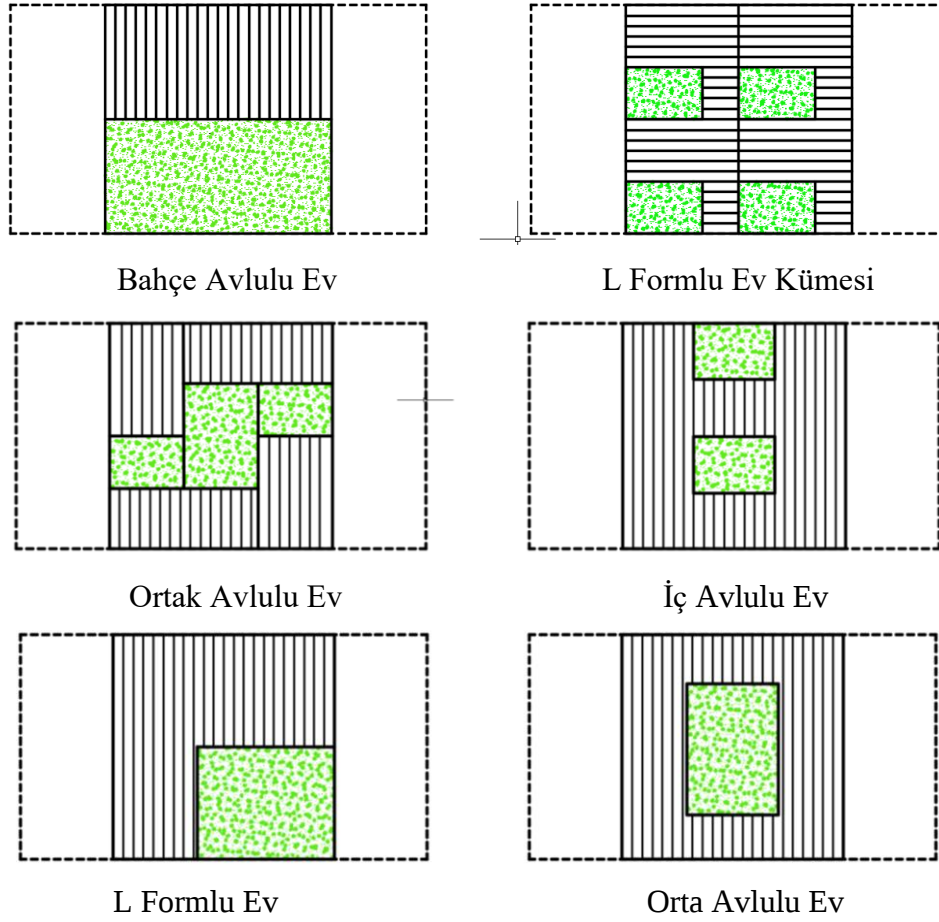
Çiftlik Avlusu; çiftliklerde bulunan ahır ve kümeslerin ortasında yer alan mekanlardır. Hayvanlara yem ve su verilmesi çiftlik işlerinin yapıldığı büyük avlulardır. (Erdoğan, 1996).

Tören Avlusu; resmi kurum ve yapı komplekslerinde çeşitli resmi törenlerin düzenlenmesi amacı ile oluşturulmuş avlulardır (Şekil 2.6.). Şeref avlusu olarak da adlandırılmaktadır (Arseven, 1950).

Şekil 2.6: Anıtkabir (URL 6)

Pfeifer ve Brauneck (2008) ise avluları sınıflandırırken plandaki konumlarını ve kapalı açık alan oranlarını baz almıştır. (Şekil 2.3) de gösterilen sınıflandırmalar genellikle 21. yüzyıl mimarlığını yansıtmaktadır (Pfeifer ve Brauneck, 2008).

Şekil 2.7: Avlu Tipleri (Pfeifer ve Brauneck, 2008).

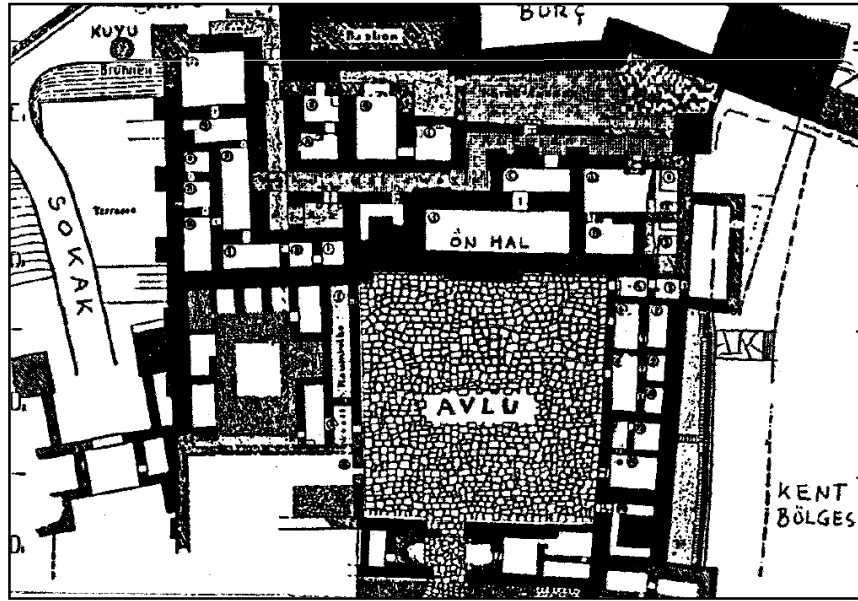
2.2. Avluda Tarihsel Süreç

İnsanoğlunun var olduğu günden beri en temel ihtiyaçlarından biri barınma olmuştur. Doğal barınaklar yeterli gelmeyince, sosyal ve fiziksel etkilerden korunmak amacı ile konutlar edinmişlerdir. Aileler büyüyüp toplu yaşamla beraber yapıları ihtiyaçları doğrultusunda ve belirli bir düzen içerisinde gruplamaya başlamışlardır. Yapılan gruplamalar ile farklı yerleşim düzenleri oluşmuştur. Yerleşim düzenlerini etkileyen en önemli faktörler toplumsal ve fiziksel faktörler olmuştur. Aşağıda avlunun farklı dönemlerdeki gelişimi ele alınarak tarihsel süreçteki gelişimi üzerinde durulacaktır.

2.2.1. Erken dönem örnekleri

Avlunun ilk örneklerine İ.Ö.3000 yılında Mezopotamya konutlarında küçük iç avlu olarak rastlanılmıştır. Mezopotamya konutlarında avlu kullanım sebeplerinin iklimsel veriler olduğu düşünülmektedir. Konutlarda genellikle dikdörtgen formlu avlular bulunmaktadır. Avluya giriş genellikle dar kenardan olur ve kenarında odalar dizilidir (Özköse, 1995).

Mezopotamya mimarisinde çekirdek aile düzeniyle oluşmuş doğrusal planların tersine, geniş ailelerin kullanımına uygun merkezi avlulu plan tipi Erhanedan Döneminden (M.Ö.2900-2700) itibaren Fara, Khafaje, Tell Asmar, Tell Agrap ve Abu Salabikh yerleşmelerinde uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanan plan tipi şematik olarak; konutun ana ögesi olan ve merkezde bulunan avlu çevresinde farklı ebatlarda ve yönlerde odalarla çevrilidir (Şekil 2.8). Planın belirleyicisi konumunda olan avlu sıcak iklim bölgesinde olduğu için kullanım süresi uzun olup ve üstü açık bırakılmıştır. Avlu örneklerinin hiç birinde sokaktan direk avluya girişe rastlanılmamıştır (Eraslan, 2010).

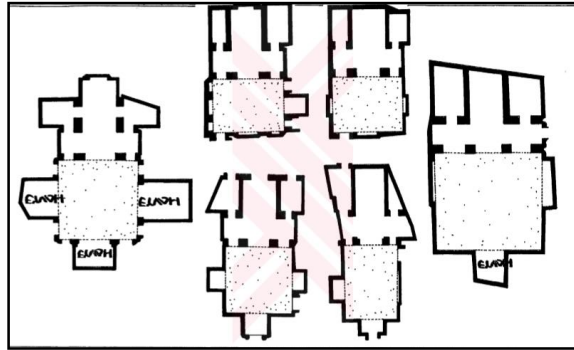
Şekil 2.8: Tell Acana (Özköse, 1995).

Avlu örneklerine Mezopotamya uygarlıklarından sonra Mısır'da da rastlanılmıştır. Mısır'daki yaşantı ve inancıya göre bu dünyanın geçici olduğu evlerin barınak ve konaklanan bir mekan olduğu düşüncesiyle yapı malzemesi olarak kerpiç gibi ömrü uzun olmayan malzemeler tercih edilmiştir. Bundan dolayı ilk yapılar günümüze ulaşmamakla beraber, avluya genellikle taştan yapılmış mezarlarda ve barınaklarda rastlanılmaktadır. Eski ve Orta

Krallık dönemlerinde piramitlerin yanına yapılan mezar tapınaklarında iç avlu bulunmaktadır (Özköse, 1995).

Kuzey Mısır'da bulunan Kahun şehri erken dönem örnekleri arasındadır. Şehir planı kare, dikdörtgen formlu ve iç avlulu konutların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Sokaklar doğu-batı yönünde konutlar ise kuzey-güney yönünde yerleştirilmiştir. Kahun kentinde bulunan konutlar tek odalı avlulu konuttan, çok odalı ve iki katlı konutlara kadar farklılık göstermektedir. Konutların temel özelliği ise merkezi avlu plan tipine sahip olmasıdır (Şekil 2.9). Odalara avludan geçilip ışık ve havalandırma da yine avludan sağlanmaktadır (Erdoğan, 1996).

Mısır'da avlu peyzajında en çok kullanılan bitkiler şunlardır; *Origanum vulgare* (kekik), *Rosmarinus officinalis* (biberiye), *Anethum graveolens* (dereotu), *Nymphaea spp.* (Nilüferler), *Mandragora autumnalis* (adamotu), *Centaurea turcica* (peygamber çiçekleri), *İris spp.* (süsenler), *Lilium spp.* (zambaklar), *Chamaerops humilis* (Palmiyeler), *Ficus kariensis* (incirler), *Robinia pseudoacacia* (akasyalar), *Platanus spp.* (çınarlar) (Hindistan, 2006).

Şekil 2.9: Mısır Kahire-Fustas Konutları Planı (Erdoğan, 1996).

Avlunun tarihi gelişimi incelenirken Kızılırmak ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunan ve günümüze ulaşan ilk avlulu konutların izleri Hitit dönemine dayanmaktadır. Kent yaşamının önemli olmasından dolayı Hititlerde evin önemi büyüktür. M.Ö. 1900-1650 yıllarında bitişik nizamda yapılmış, bir veya iki odalı etrafı duvarlarla çevrilmiş konut tiplerine rastlanılmaktadır. Hititler Mezopotamya'dan farklı nedenlerle avlu kullanmışlardır. Mezopotamya'da kullanılan avlularda pencereler tamamen avluya bakmaktadır. Ancak Hititlerde pencereler evlerin dış duvarlarında yer almaktadır. Bunun sebebi ise Hititlerin ışığa verdikleri önemden kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde tapınaklarında da tanrı

heykellerinin bulunduğu duvarın ışık alabilmesi için diğer üç duvarda pencereler yer almaktadır. Bundan dolayı Hititlerin avluyu kullanma sebebi mahremiyet olgusundan çok dini geleneklerini yerine getirme, konuta girerken kullanılan bir geçiş mekanı ve yapının hava alabilmesi için oluşturulmuş boşluk şeklindedir (Tuncer, 1980).

Hititler’ de avluya sadece konutlarda değil saray ve tapınaklarda da rastlanılmıştır (Şekil 2.10). Saraylar inşa edilirken genellikle şehirlerin en yüksek yerleri tercih edilmiştir. İki veya üç katlı olarak planlanmış ve dört avlu direkli galerilerle çevrelenmiştir. Avluların etrafında asimetrik olarak dizilmiş odalar bulunmaktadır ve avlunun etrafında yer alan odalar sadece kral ve ailesi için değil devlet işleri için de kullanılmaktadır. Tapınaklar da saraylar gibi yüksek dağların tepesine inşa edilmiştir. Tapınakların aydınlık olması önemlidir. Plan olarak sarayların planlarına benzemektedir. Ana girişin iki yanında iki yapı bulunup, arkasında kare şeklinde planlanmış avlu gelmektedir. Avluya girişi bulunan direkli galeri ve kült odaları bulunmaktadır (URL 7).

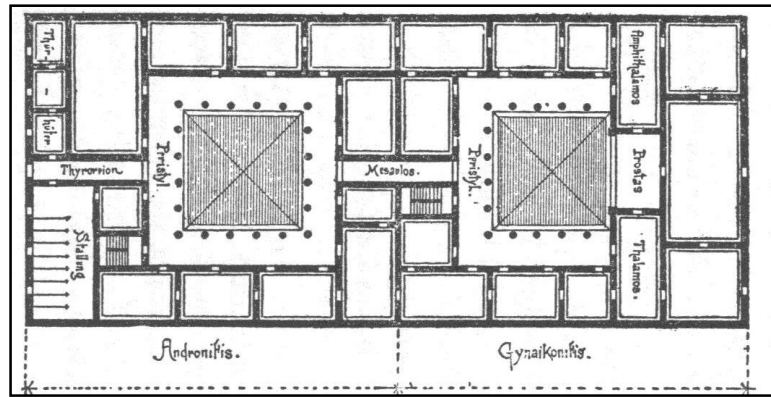
Şekil 2.10: Boğazköy’de Yukarı Şehirde Bulunan Tapınak V’nin Planı (Demirel, 2014).

2.2.2. Klasik dönem örnekleri

Avlunun Klasik Dönem örneklerine baktığımızda karşımıza ilk çıkan Yunan Avluları olmaktadır. Grek mimarlığı hiçbir zaman Mısır ve Mezopotamya örneklerinde olduğu gibi görkemli ölçülere sahip değildir. İnsani ölçüler çerçevesinde gelişmiş ve çok parçalı bir yapı düzenine sahiptir. Minos ve Miken uygarlığı döneminde Mısır Mimarisi etkisi altında kalan Grek yapıları merkezde bulunan bir avlu etrafında düzensiz bir şekilde odaların sıralanmasıyla oluşmuştur (Turani, 1992).

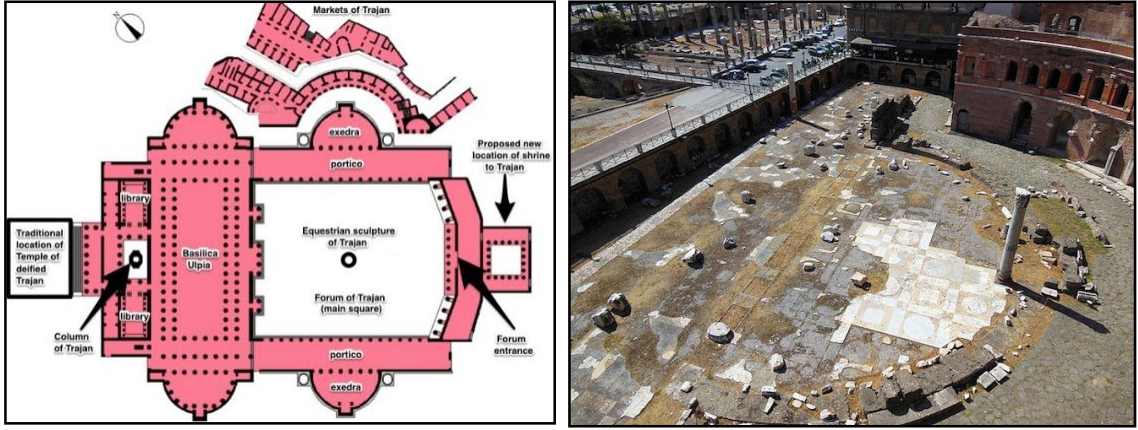
Avlu Yunan konutlarının çoğunda bulunan vazgeçilmez bir mekandır. Yaşama ait döngülerin yaşandığı mekan avlu olmuştur. Evlerin girişi avludan olmakla beraber odalar arası geçiş avludan sağlanmaktadır (Şekil 2.11). Günlük rutin temizlik ve ev işleri avluda yapılarak kült (dini tören, ibadet ve ayin) törenleri için de kullanılmaktadır. Avlu evin ortasında değil ana mekanların güneyinde bulunmaktadır. Yunanlarda avlu evin girişinin sağlanıp, merkezde bulunmasından dolayı ön avlu özelliklerini taşıırken; odalar arası geçiş alanı olup ve günlük ihtiyaçların giderildiği mekan olmasından dolayı iç avlu görevi görmektedir. Arkaik ve Klasik dönemde avlu etrafında odalar ya da duvarlarla oluşturulmuş sınırlar bulunmaktadır. Duvar yükseklikleri avlunun dışarıdan soyutlanması amacıyla yüksek tutulmuştur. Evin su ihtiyacının karşılanması için avluda çeşme veya kuyu bulunmaktadır. Ev için gerekli ışık ve hava avludan sağlanmaktadır (Çimen, 2017).

Yunan kültüründe avluda en çok kullanılan bitkiler şunlardır; *Pyrus communis* (armut), *Malus communis* (elma), *Ficus carica* (incir), *Punica granatum* (nar), *Olea europa* (zeytin ağacı), *Cissus antartica* (asma) (Hindistan, 2006).

Şekil 2.11: Vitruvius'un Yunan Evi Planı (URL 8).

Helenistik döneme ait olan büyük avluların kenarlarına sütunların sıralanmasıyla (revaklama) oluşan kentsel iç avlu niteliği taşıyan forumlar roma mimarisine ait eserlerdir (Şekil 2.12). İlk kez Halikarnas Mozolesinde (Kral Mausolos adına karısı ve kız kardeşi Artemisia(en) tarafından Halikarnassos'ta yaptırılan, Dünyanın Yedi Harikası'ndan biri sayılan, kolonlarıyla Yunan mimarisini, piramit şeklindeki çatısıyla da Mısır mimarisini andıran oldukça büyük boyutlardaki mezar) görülmüştür. Forumlar Grekler'in agora olarak kullandığı toplantı, miting, politika alanı ve pazar yeri bulunan alanlara tapınakların da eklenmesiyle oluşturulan sivil bir kentleşme anlayışının ürünüdür.

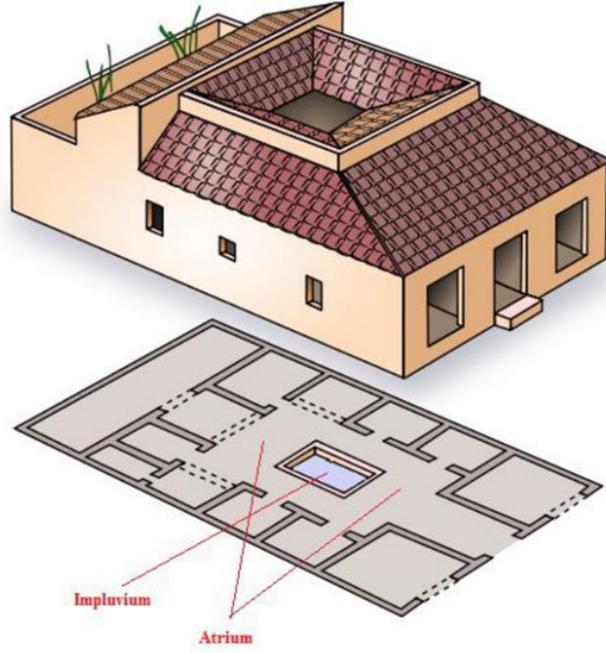
Şekil 2.12: Roma Trajan Forumu (URL 9).

Roma’da avlu daha küçük ölçekte planlanan iç avlulu konutlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ocak ve havuzun bulunduğu iç avlu salon ve servis alanı olarak bütün aile fertlerinin kullanabileceği bir mekan niteliği taşımaktaydı. İç avlularda önceleri zemin malzemesi olarak toprak kullanılmış ilerleyen dönemlerde yerini mermer, taş ve mozaığe bırakmıştır. İçlerinde havuz bulunan avlulara atrium denilmiştir (Şekil 2.13). Atriumun etrafında küçük odalar sıralanmıştır. Atrium mekan olarak yetmeyince “tabularium” denilen peristilli ortada havuz bulunan bahçeler düzenlenmiştir. Peristillerin atriumdan farkı daha büyük ve etraflarının sütunlu olmasıdır. Peristiller Yunan Döneminde harem olarak kullanılmaktadır. Herculanum ve Pompei’de bulunan evler dönemin en güzel örnekleri arasında yer almaktadır (Özköse, 1995).

Şekil 2.13: Vetti Evi Planı, Pompei (URL 10).

Pompei’ de yapılan kazılar neticesinde; avluların Roma evlerinde içinde servis alanlarını bulunduran, avlunun orta kısmında yer alan yağmur sularının toplanmasını sağlayan impluvium (yağmur havuzu) denilen bir havuzun yer aldığı ve ailenin yaşamının merkezi niteliği taşıyan bir iç bahçe olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 2.14). Romalılarda avluya bitki ekilmesi önem taşırdı, kent içinde konutlarının doğayla iç içe olmasına özen gösterirlerdi (Hindistan, 2006).

Şekil 2.14: Roma Mimarisinde Atrium ve Impluvium (URL 11).

Roma evlerinin yanı sıra sosyal ve ekonomik açıdan büyük önem taşıyan hamam komplekslerinde de avlulara rastlanılmaktadır. Antik Dönemde hamam kültürü banyo, yıkanma ve temizlik işlevinin ötesinde sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştiği bir mekan özelliği taşımaktadır. Sosyal buluşma noktası haline gelen hamamlar toplumsal açıdan dernek veya kulüp niteliğindedir. “Thermae” adı verilen İmparatorluk hamamları, imparatorun gücünü temsil edip mimari açıdan ihtişamlı yapılardır. En önemlilerinden biri ise Caracalla Hamamı’dır (Şekil 2.15.). Genellikle kent dışında inşa edilip; sanat eserlerinin sergilendiği, revaklı galerilerin bulunduğu görülmektedir (Ürük, 2016).

Roma’da avluda en çok kullanılan bitkiler şunlardır; *Platanus orientalis* (doğu çınarı), *Acer pseudoplatanus* (çınar yapraklı Akçağaç), *Cupressus sempervirens* (servi), *Laurus nobilis* (defne), *Citrus limonum* (limon), *Ficus carica* (incir), *Pyrus communis* (armut), *Juglans regia* (ceviz), *Olea europea* (zeytin), *Myrtus communis* (mersin), *Buxus*

spp. (şimşirler), *Nerium oleander* (zakkum), *Punica granatum* (nar), *Rosmarinus officinalis* (biberiye) (Hindistan, 2006).

Şekil 2.15: Caracalla Hamamı Kalıntıları (Ürük, 2016).

2.2.3. Ortaçağ örnekleri

Ortaçağ avlu örneklerini inceleyecek olursak karşımıza ilk çıkan Bizans dönemine ait avlu örnekleri olmaktadır. Bizans Uygarlığı Roma imparatorluğunun doğu bölgesinde kurulmuş olup kendi adlarıyla anılmışlardır. Bizans evlerinde avlu kullanım sebeplerinden en büyüğü Suriye etkisidir (Özköse, 1995).

Ortaçağ Avrupa'sında dönemim politik ve ekonomik koşullarının mimari üzerinde etkisi çok büyüktür. Ekonomik yönden ileri gelenler evlerini savunmalı birer kale gibi yapmış, alan olarak daha fazla yer kaplayan avlulu konutların daha az tercih edildiği görülmektedir. Resmi yapılarda tam tersi olmuş; bir araya toplanma, içe kapanma, ibadet yapma gibi ihtiyaçlar neticesinde iç avlu kullanılmaya başlanmıştır. Fransa ve İtalya'da manastırların ortasında etrafı revaklı avlular kullanılmıştır (Şekil 2.16). Avlu Avrupa'da sadece manastırlarda değil şatolarda, hastanelerde, yüksekokullarda ve saraylarda kullanılmıştır (Özköse, 1995).

Avrupa'da manastır ve şato avlularında en çok Palmiyeler, *Lilium candidum* (beyaz zambak), *Rosa spp.*(gül), *İris florentina* (süsen), *Buxus spp.* (şimşirler), *Taxus baccata* (porsuk), *Laurus nobilis* (defne), *Myrtus communis* (mersin), *Citrus limonum* (limon), *Cistus*

sinensis (portakal), *Malus communis* (elma), *Punica granatum* (nar), *Pyrus communis* (armut), *Syringa spp.* (leylaklar), *Tulipa spp.* (lale), *Jasminum spp.* (yaseminler), *Hibiscus spp.* (hatmiler) kullanılmıştır (Hindistan, 2006).

Şekil 2.16: Fransa Puy-en-Velay Manastırı (URL 12)

Roma’da avlu ölçeği büyütülerek tek tek yapı planlaması yerine biribiri ile bağlantılı yapı düzeni oluşturarak yeni bir şehircilik hareketi başlamıştır. 1540 yılında Michelangelo tarafından planlanmış olup sağında Palazzo Dei Conservatori, solunda Palazzo Dei Senatori ve karşısında Kapitol Müzesi yer alan Kapitol Meydanı ile St. Pietro Meydanı (Şekil 2.17) işleyiş açısından büyük birer avlu özelliği taşımaktadır (Özköse, 1995).

Şekil 2.17: St. Pietro Meydanı (URL 13)

2.2.4. Kültürlerin etkisi ile oluşmuş avlular

Avluların oluşumunu etkileyen birçok unsur vardır. Avluların tarihsel gelişim süreci incelenirken kültürler etkisiyle oluşmuş avlulara da rastlanılmaktadır. En etkili kültürel etkiler;

- Uzak-Doğu Kültürü
- Hint-İslam Kültürüdür.

Uzak Doğu Kültürünün Etkisiyle Oluşmuş Avlular

Uzak doğu Kültürünün etkisinin görüldüğü avlular Çin ve Japon avlularıdır. Çin bahçelerine ait ilk bilgilere, M.S. 1026'da devlet adamı olan Hsi-Ma Kuang'ın kendi bahçesiyle ilgili özellikleri paylaştığı eserden anlaşılmıştır. Geniş bahçelerin k   t lm ş birer tabiat  rneği olarak tasarlandığı içinde kayalıklar, tepeler, g ller ve akarsular bulunduğu görülmektedir. Bahçelerde seyir amaçlı pavyonlara yer verilmiştir (Akdoğan, 1974).

Mahremiyetin  n planda olduğu Çin kültüründe, yapıların etrafı yüksek duvarlarla çevrilmiş böylece gizlenmiş geniş bahçeler oluşturmuşlardır. İhtiaşamlı saray ve tapınakların tam tersi konutlarda genellikle tek katlı ve yüksek bir platform üzerine yerleştirilmiş avlu kompleksleri kullanılmıştır (Hindistan, 2006).

Çin bahçelerinin oluşum esasları avlulardır. Avluların etrafında yüksek taş ve sıvayla kaplanmış duvarlar bulunmaktadır. Bu duvarların işlevi gizlilik yaratmaktan çok üstlerine düşen yaprak ve dallarla gölge oyunlarına fon oluşurmalarıdır. Bahçelerin zemin döşemesi çim yerine genellikle taş veya çakıl mozaik olmuştur. Kullanılan renkli mozaiklerle Çin düşünce yapısını yansıtan desenler oluşturulmuştur (Shakouri, 2010).

Uzak doğu kültüründe avlu ve bahçelerde *Magnolia spp.* (manolyalar), *Prunus domestica* (erik), *Punica granatum* (nar), *Prunus persica* (şeftali), *Citrus sinensis* (portakal), *Pinus spp.* ( amlar), *Cedrus spp.* (sedirler), *Juniperus spp.* (ardıçlar), *Salix spp.* (söğütler), *Musa esnete* (muz), *Bambusa* (bambular), *Chrysanthemum spp.* (kasımpatılar), *Wisteria sinensis* (mor salkım), *Rosa spp.* (sarılıcı g ller), *Nymphaea spp.* (nilüferler) kullanılmıştır (Hindistan, 2006).

Çin’de bulunan ve günümüze ulaşan en güzel avlulu yapı örneği Yasak Kent’dir. Birden fazla avlu kompleksinden oluşmaktadır (Şekil 2.18).

Şekil 2.18: Yasak Kent Görünüşü (URL 14).

Japon kültüründe ilk karşımıza çıkan mimari yapılar Shinto dinine ait mabetler olmuştur. Yerleşim alanları genellikle ormanlık bölgelerdedir. Japon mimarisi Çin ve Kore’nin Budizm inancıyla berber değişiklik göstermiştir. Büyük bahçeler içerisinde çok sayıda manastır ve saraylar inşa edilmiştir. Bahçe tasarımlarında üç temel ilke söz konusudur. Bunlar; bahçe ve konutun bütün olarak düşünülmesi, bahçede doğaya ait manzara görüntüleri oluşturulması, bahçelerde genellikle kullanılan çakıl veya kaya gibi öğelerin sembolik olarak kullanılması ve bahçe dışında yer alan manzaranın korunup bahçede bunu görmek istemeleridir (Şekil 2.19) (Tüfekçioğlu, 2008).

Şekil 2.19: Daikaku-ji tapınağı avlu bahçesi (Tüfekçioğlu, 2008).

Hint-İslam Kültürünün Etkisiyle Oluşmuş Avlular

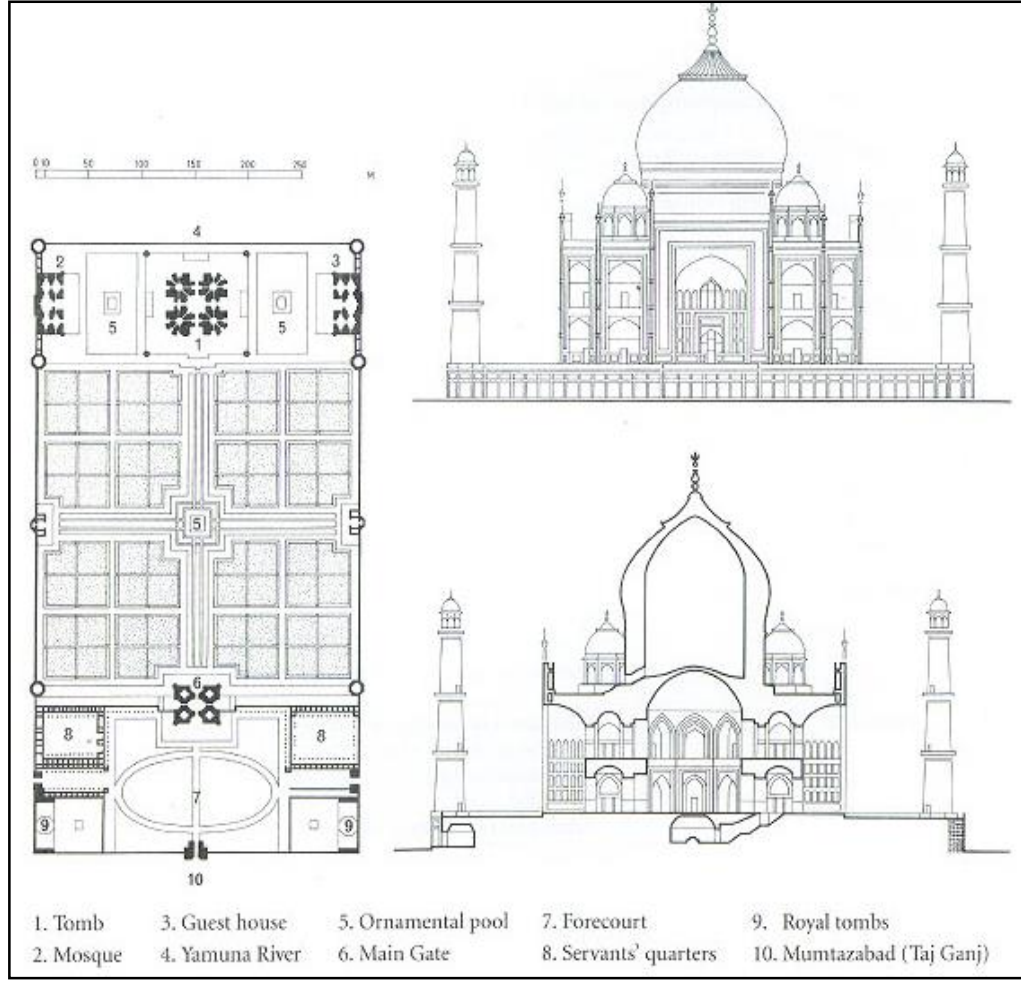
Hint ve İslam kültürüyle şekillenen avluları inceleyecek olursak karşımıza ilk çıkan  rnekler Hindistan'da bulunmaktadır. Hint mimarisi şekillenirken Brahmanlık, Budizm, Maya dinlerinin etkisiyle oluşmaya başlamış ve son şeklini Türk-İslam mimarisiyle almıştır. Budizm etkisiyle yapılan yapılarda avlu kavramı ‐Vihara‐ (vaktin boş geçirildiği yer) olarak anılan manastırlarda karşımıza çıkmaktadır. Manastırlarda ibadetlere ayrılmış sahnalar ve çevrelerinde dervişlere ait hücreler bulunmaktadır. Genellikle hücrelerin önünde revaklar yer alıp, ayin mekanı olduğu için ‐kutsal avlu ve havuz ‐ olarak nitelendirilen avluları çevrelemektedir. Böylece bu avlular içinde kutsal mekan bulundurdıkları için kutsal sayılmışlardır (Özköse, 1995).

İslam kültürüyle şekillenen avlu ve bahçelerde; *Platanus spp.* ( ınarlar), *Cupressus spp.* (serviler), *Populus spp.* (kavaklar), *Ulmus spp.* (karaağa lar), *Aesculus spp.* (dişbudaklar), *Quercus spp.* (meşeler), *Salix spp.* (söğütler), *Prunus domestica* (erik), *Prunus armeniaca* (kayısı), *Prunus persica* 39 (şeftali), *Prunus dulcis* (badem), *Prunus avium* (kiraz), *Malus communis* (elma), *Pyrus communis* (armut), *Punica granatum* (nar), *Ficus carica* (ficus), *Morus spp.* (dutlar), *Citrus sinensis* (portakal), *Citrus limonum* (limon), *Rosa spp.* (g l), nergis, *Dianthus spp.* (karanfiller), *Tulipa spp.* (laleler), *Hibiscus spp.* (hatmiler), sümbüller, m geler, kadife çiçekleri, şebboylar, *Jasminum spp.* (yaseminler), *Vinca spp.* (menekşeler), *Nymphaea spp.* (nilüferler) kullanılmıştır (Hindistan, 2006).

  in ve Japon evlerinde olduğu gibi Hindistan'da da evler yüksek duvarlarla çevrelenmiş avlular içerisinde yer almaktadır. Avluyu çevreleyen yüksek duvarlar yiyecekleri ve aile hayatını dışarıdan korumaya yönelik yapılmıştır (Köse, 2006).

Birçok işgale uğrayan Hindistan'da mimari çok etkilenmezken M.S. 10. yüzyıl sonlarında başlayan Türk işgalinin uzun sürmesi ve hakimiyete dönüşmesi neticesinde değişime uğramış ve Cahar Bağ düzeninde avlular oluşturulmaya başlanılmıştır. Bahçenin temel planı su ve yürüme yollarıyla dört parçaya bölünmüştür.

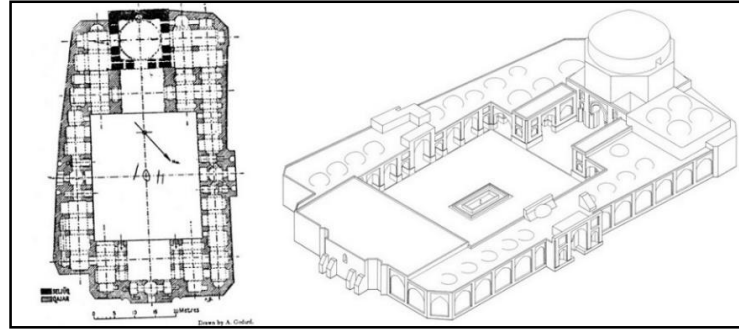
En  nemli Hint-İslam mimarisi örneklerinden biri Tac Mahal'dir (şekil 2.20). Büyük bir avlu içerisinde yer alan anıt mezar olan Tac Mahal'in önünde bah  boyunca uzanan ince bir havuz yer almaktadır. Avluda suyun temel tasarım  g lerinden biri olmasının sebepleri islam bah  sanatı etkileri ve bulunduğu coğrafi bölgede suyun bol olmasıdır.

Şekil 2.20: Tac Mahal Plan ve Görünüşleri (URL 15).

İslam kültürüyle şekillenen diğer bir avlu örneği ise İran avlularıdır. İran bahçelerinde kullanılan en önemli öğeler su ve çiçektir. Avluların ana aksına havuzlar yerleştirilmiştir. Birden fazla havuz varsa kanallar aracılığıyla birbirine bağlanmıştır, bu bağlantılarla avlularda suyun serinlik ve musiki etkisinden faydalanılmıştır. İran bahçelerine kullanılan havuzların bir diğer belirgin özelliği renkli seramikler kullanılmasıdır. İran bahçelerinin en temel özelliği yüksek duvarlarla çevrili avlular içerisine yer alan bahçenin birbirini dik kesen iki kanalın dört parçalı formal planı Cahar-Bağ sisteminde tasarlanmış olmasıdır (Khabbazi ve Erdoğan 2012).

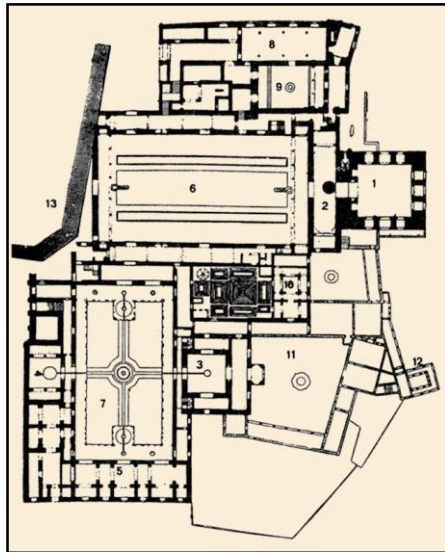
İran mimarisinde avlulara Selçuklu hakimiyeti ile birlikte en çok medrese ve camilerde rastlanılmaktadır (Şekil 2.21). Avlu çevresinde dizilmiş hücre ve eyvanlarla derslik ve ibadethaneler oluşturmuşlardır. Avlu bu dönemde Ortaçağ mimarisinde kullanıldığı gibi düşünme, çalışma ve dinlenme mekanı niteliği kazanmıştır (Özköse, 1995).

Şekil 2.21: İsfahan Cuma Camii (URL 16).

İspanya’da karşımıza çıkan avlu sitemleri de islam kültürü etkisiyle şekillenmiştir. Sosyal ve dini yansımalar neticesinde yüksek duvarlarla çevrili dışa kapalı avlularda geçen bir yaşam döngüsü mevcuttur. Roma ‘atrium ’u ve ‘peristil ’inde olduğu gibi yüksek, sağır ve dışa kapalı avlularda, birbiri ile bağlantılı birçok avlu bulunmaktadır. Bahçe avlularında zarif ince sütunlar, tam daire kemerler, geometrik şekillerde taş veya çini döşemeler, arabesk motifli duvar süsleri, çini kaplı basamaklar bulunmaktadır. Avlularda bulunan havuzlarda su kullanımına önem verilmiş ve suyun ayna etkisi yaratarak gökyüzünün bütün ayrıntılarını bahçe mekanına indirmişlerdir (URL 17).

İspanyada bulunan en güzel avlulu yapılardan biri Elhamra Sarayı’dır (Şekil 2.22). Saray Granada kentinde Nasir’ler tarafından Sierra Nevada dağlarının eteklerinde inşa edilmiştir. Arapçada ‘el hamra’ kırmızı anlamına gelmektedir. Büyük bahçeler içerisinde yer alan saray dört kısımdan oluşmaktadır. Bunlar; alcazaba, medina, saraylar ve avlulardır (URL 18).

1. Elçiler Holü (Taht Odası)
2. İnâyet Holü.
3. İki Kızkardeş Salonu.
4. İbn Serrâc Salonu.
5. Krallar Salonu (Mahkeme).
6. Havuzlu Avlu.
7. Aslanlı Avlu. 8.Mescid.
9. Mescid Avlusu.
10. Hamam.
11. Daraza Bahçesi.
12. Kraliçenin giyinme odası.
13. Şarlken’in sarayı

Şekil 2.22: Elhamra Sarayı Planı (URL 19).

Elhamra sarayında bulunan avlular ve özellikleri şöyledir;

Mersinli Avlu; En geniş su yüzeyinin bulunduğu avludur (Şekil 2.23). Avlu ismini havuzun her iki tarafında bulunan mersin ağacından (dikdörtgen şekilde kesilmiş) almaktadır. Kısa kenarlarda yedişer mermer sütunlu revaklar bulunmaktadır. Havuz su aynası görünümündedir (URL 19).

Şekil 2.23: Elhamra Sarayı, Mersinli Avlu (URL 19).

Aslanlı Avlu; peristil şeklinde planlanmış bir avludur (Şekil 2.24). Avlunun ortasında bulunan havuz beyaz mermerden yapılmış olup 12 aslan figürüyle su çanağı oluşturulmuş ve havuz tabanı poligon şeklinde tasarlanmıştır (URL 19).

Şekil 2.24: Elhamra Sarayı, Aslanlı Avlu (URL 19).

Kadınlar Avlusu ve Servili Avlu da yapıda bulunan diğer avlulardır. Kadınlar Avlusu hareme ait olup içinde fiskiye bulunmaktadır. Servili Avlu ise ismini içine bulunan servi

ağaçlarından almış olup, içinde yine su ögesi olarak fiskiyeli su havuzunun bulunduğu küçük bir avludur (URL 19).

2.3. Geleneksel Türk Evinde Avlu

Anadolu Paleolitik dönemden itibaren (günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl önce) yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Yerleşim yeri olarak seçilme sebepleri fiziki yapısı ve bölgenin iklim koşulları olmuştur. İlk yerleşim şekilleri incelendiğinde insanların sadece mağaralarda değil açık mekanlarda da yaşadıkları tespit edilmiştir. İlk yerleşimlerde konut, tapınak, zahire depoları bir arada kullanılmış ve aralarında kalan kısımlarda avlular oluştuğu görülmüştür. Daha sonraki dönemlerde sadece konutlar avlu içerisinde planlanmaya başlanmıştır (Bozkurt ve Altınçekiç, 2013).

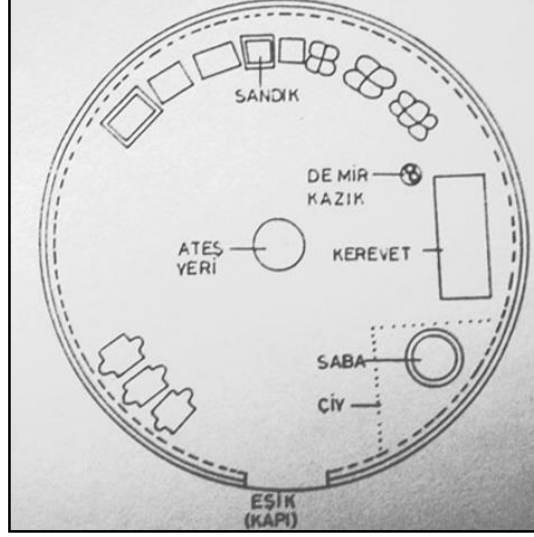
Çatalhöyük örneğinde dikdörtgen formu birçok konutun birbirine bitişik bir şekilde yapıldığı ve sayılarının neredeyse küçük bir kent olacak sayıda olduğu görülmektedir. Bu konutlarda kapı bulunmayıp girişler damlardan yapılmıştır. Böylece korunma ve sığınma ihtiyacı sağlanmıştır (Şekil 2.25).

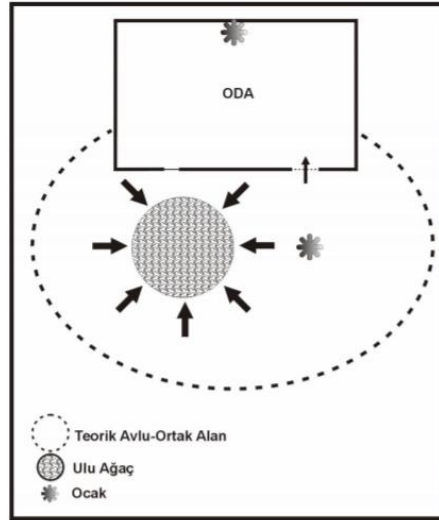
Şekil 2.25: Çatalhöyük Yerleşim Planı (Erdoğan, 1996).

Asya’da yaşayan Türkler yerleşik hayata geçtikten sonra çadır geleneğiyle konutlar oluşturmaya başladılar. “Yurt” adını verdikleri çadır düzenlenişi Anadolu’daki konut mimarisinin temelini oluşturmuştur (Uysal, 2007).

Türklerde ateşin önemi büyük olduğu için (İnanışa göre “ateş” ve “ocak”ın kutsal bir ruhu vardır ve bu ruh da insan hayatı üzerinde önemli etkilere sahiptir) çadır düzeninde ve ilk konutlarda planlamanın ana öğeleri arasında yer almaktadır (Şekil 2.26). Yerleşik hayata geçtikten sonra ilkel konut mimarisine zamanla eklenen öğeler olmuş planlama zamanla gelişmiş ve değişmiştir (Şekil 2.27).

Şekil 2.26: Orta Asya Göçebe Çadırı (Küçükerman,1973).

Şekil 2.27: Teorik İlkel Türk Evi (Köse, 2005).

2.3.1. Geleneksel Türk evi tanımı ve genel özellikleri

Geleneksel Türk evi olarak nitelendirilen ev tipi Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde oluşmuştur. 19. yüzyılın sonlanmasıyla beraber artık rastlanmamıştır. Geleneksel Türk evleri iki veya üç katlı ahşap

iskelet sistemine sahip konut tipleridir. Gerek planlama aşamasında gerekse kullanım biçimiyle Türk aile yapısının ve yaşam kültürünün özelliklerini yansıtarak, gereksinimlere cevap vermiştir (Uysal, 2007).

Sedat Hakkı Eldem (1969)'e göre geleneksel Türk evi tanımı şöyledir; “Türk Evi, eski Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 sene kadar devam etmiş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipidir.”

Osmanlı Devletinin sınırları içinde kalan en çok Rumeli ve Anadolu'da rastlanılan Türk konutu 500 yıllık bir maziye sahip olmakta beraber kendine özgü birtakım özellikleri vardır. Günümüzde ayakta kalan yapılar genellikle dönemin yönetici zümresine ait olan köşk ve kasırlardan yada cami, kervansaray ve kalelerden oluşmaktadır. Halkın kullandığı evlerin nasıl olduklarıyla ilgili net bilgiler bulunmamaktadır (Apak, 2004).

Geleneksel Türk ev tipinin oluşumu İslamiyet'in kabulünden önceki Türklerin kültür ve yaşam biçimlerine dayanmaktadır. Türk evi plan tipinin oluşmasında etkili faktörler şunlardır;

- Sosyal yaşam ve gelenekler
- Din
- İklim ve coğrafi konum
- Sosyo-ekonomik durumdur (Uysal, 2007).

Nesiller boyunca devam eden büyük aile düzeni Türk evi oluşumuna etki eden en önemli faktörlerden biri olmuştur. Dede, nine, oğul, gelin, hala, amca büyük aileyi meydana getirmiş ancak bu yapı kendi içinde karı-kocadan oluşan birimlere ayrılmıştır. Büyük ve geniş aile düzeninde aynı zamanda üretici bir toplum yapısı olması nedeniyle başka mekanlara da ihtiyaç duyulmuştur. Üretimi yapılan sebze ve meyvelerin saklanması için kilerler, kilim veya halı dokuma mekanları gibi mekanlar da Türk evi oluşumunda yerini almıştır (Uysal, 2007).

Osmanlı'da aile dışında kadın ve erkek tamamen farklı yaşantılara sahip olmakla beraber iki ayrı topluluk olarak algılanmaktadır. Kadın üretim sosyal her türlü aktivitesini ev içinde gerçekleştirmiştir (Arseven, 1950).

Geleneksel Türk evlerinde mahremiyet bahçe duvarı yükseltilerek iç ve dış mekanları birbirinden tamamen ayırarak sağlanmıştır. Kadın ve erkeklerin ev dışındaki yaşantıları evlerde bulunan mekanların tasarımına da yansımış ve haremlik-selamlık bölümleri oluşmuştur. Haremlik ve selamlık hemen hemen bütün evlerde yer almaktadır. Bazen sadece selamlık kısmına ait merdiven sofa gibi ayrı bölümlere de rastlanılmaktadır.

Haremlik-selamlık bölümlerinin oluşmasında sosyal yaşantının yanı sıra din de çok etkili olmuştur. İçe dönük bir yaşam şekline sahip olup mahremiyet olgusu ön plana çıkmıştır.

Konut ve barınak oluşumunda en etkili unsurlardan biri iklim olmuştur. Nem, soğuk, sıcak, rüzgar konut yönlendirmesinde ve planlamasında çok etkilidir. Göçebelikten gelen diğer bir alışkanlık mevsime göre yaşama alanı belirlemektir. Böylece yaz ve kış mevsiminde kullanılan mekanlar farklılık göstermiş ve yönlendirme ona göre yapılmıştır. İklîmden etkilenen diğer bir bölüm ise ortak yaşam alanıdır. Sıcak bölgelerde bu mekan serin rüzgardan faydalanacak şekilde yapılırken, soğuk bölgelerde güneşin etkisinden maksimum fayda sağlanmak istenmektedir (Apak, 2004).

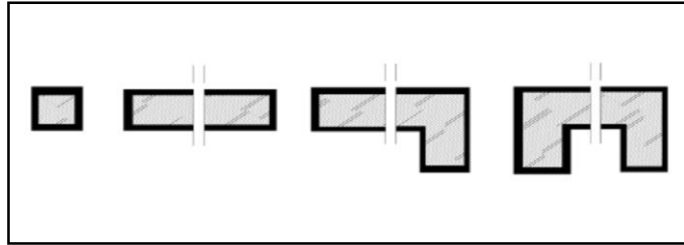
Anadolu coğrafyasında farklı yapılaşma sebeplerinden en büyüğü ise farklı coğrafi etkiler olmuştur. Ovalar, dağlar, dere boyları, yamaçlar ve daha bir çok alan iskan alanı olarak kullanılmış ve farklı etkilere sahip olmuştur. Sosyo-ekonomik yönden gelişmişlik evlerde farklı boyut, malzeme veya mekan ayrışmasına neden olmuştur. Örneğin el sanatlarıyla uğraşan bölgelerdeki mekan düzenlemesiyle hayvancılıkla uğraşan bölgelerdeki mekanlar farklı olmuştur. Ayrıca ekonomik düzeyin daha yüksek olduğu bölgelerde planlamalarda oda sayısının arttığı ve dış cephe de farklı malzeme ve işlemlerin olduğu görülmüştür (Apak, 2004).

2.3.2. Geleneksel Türk evi plan tipleri

Geleneksel Türk evinde plan şekillenmesi sofa etrafına odaların sıralanmasıyla oluşmuş ve sınıflandırma sofa düzeni üzerinden yapılmıştır. Türk evi plan tipleri S.H. Eldem (1969) tarafından yapılmıştır (Erdoğan, 1995).

Sofasız Plan Tipi

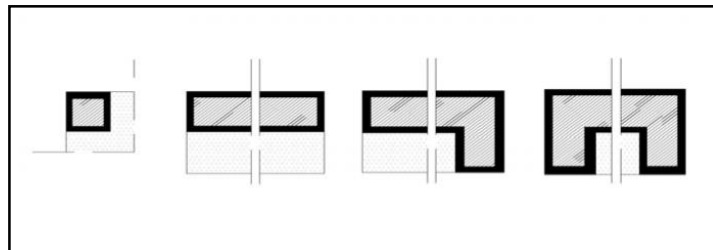
Geleneksel Türk evinde karşımıza ilk çıkan en basit çözüme sahip olan plan tipidir (Şekil 2.28). Sofasız plan tipinde odalar arasında bağlantı bulunmamaktadır. Odalar genellikle bir iç avluya açılıp avlu yüksek duvarlarla korunmaktadır. Konut eğer iki katlıysa üst kata ulaşım bir merdiven aracılığı ile avludan sağlanmaktadır. Bu tip planlarda bahçe kapısı ve bahçe duvarı ile korunan bir iç avlu bulunmakla beraber ön ve yan bahçeye açılmaktadır. Bu tip planlara genellikle Orta, Güney ve Doğu Anadolu bölgelerinde rastlanmaktadır. Sofasız plan tipi ekonomik koşulların yetersiz olduğu bölgelerde daha çok bulunmaktadır (Uysal, 2007).

Şekil 2.28: Sofasız Plan Tipi (Küçükerman,1973).

Dış Sofalı Plan Tipi

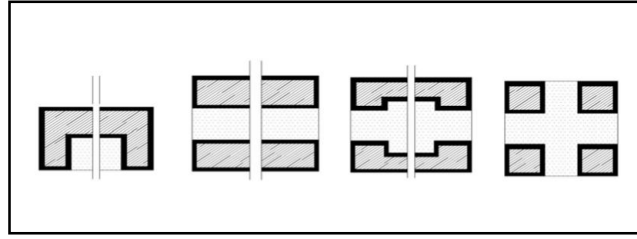
Türk evlerinde rastlanan ikinci plan türüdür (Şekil 2.29). Odalar arasında bağlantının sofayla sağlandığı, Anadolu'da avlulu ve bahçeli evler olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk evlerinin gelişim gösterdiği birinci evre plan tipidir. Dış sofalı plan tipinde simetri az görülmekle beraber, serbest olarak büyüyen esnek bir yapıya sahiptir. Sofanın birkaç cephesi duvarsızdır. Bu oluşum göçebe hayatın yerleşik düzene yansımasıdır. İlk aşamada sofanın ucuna köşk eklenmiş ve sonraki aşamalarda sofanın iki ucuna odaların yerleştirilmesi ile L ve U tipi planlar oluşmuştur. Genellikle sofanın açıkta olan uçları odaların duvar uzantılarıyla kapatılmıştır (Uysal, 2007).

Şekil 2.29: Dış Sofalı Plan Tipi (Küçükerman,1973).

İç Sofalı Plan Tipi

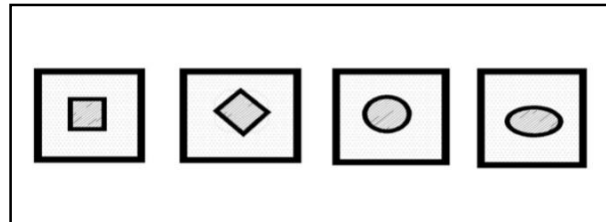
İç sofalı plan tipi ikinci evre plan gelişiminde olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 2.30). Odalar sofanın iki yanına dizilmiştir. En çok görülen Türk evi tipidir. 18. yüzyılda görülmeye başlamış ve 19. Yüzyılda yaygınlaşmıştır. Çok sayıda odanın bulunduğu ve odaların sayısının artmasıyla duvarların azaldığı, ekonomik ve sağlık sebebiyle daha çok tercih edilen bir plan tipi olmuştur. Merdivenin plandaki durumuna göre sofanın iki ucunda köşk, sekilik vb. mekanlar da yer almıştır. Genellikle bu mekanlarda sedir bulunur veya sofadan parmaklıklarla ayrılarak buralarda oturma alanları oluşturulmuştur. Merdiven ilk plan tiplerinde sofadan bağımsız yapılmış, ilerleyen zamanlarda sofaya dahil edilmiş fakat konumu rastgele ayarlanmıştır (Uysal, 2007).

Şekil 2.30: İç Sofalı Plan Tipi (Küçükerman,1973).

Orta Sofalı Plan Tipi

Bu plan tipi diğerlerine göre geç dönem Türk evlerinde uygulanmış, genellikle 18. ve 19. yüzyıllarda İstanbul'da bulunan saray, kasır ve köşklere değişik biçimlerde kullanılmıştır. Sofanın ortada olması planlarda kare ve dikdörtgen şekillerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Şekil 2.31). Planda köşelere odalar yerleştirilmiş, odalar arasında kalan kısımlarda merdiven, eyvan, kiler, mutfak gibi servis mekanları oluşturulmuştur. Sofanın şekli ilk dönemler dört köşeden oluşurken zamanla sekizgen, çokgen, oval veya eliptik şekiller almıştır. Sofanın korunaklı oluşu evin iyi ısınmasına katkıda bulunmuş, böylece soğuk bölgelerin daha çok tercih ettiği plan tipi olmuştur (URL 20).

Şekil 2.31: Orta Sofalı Plan Tipi (Küçükerman,1973).

2.3.3. Geleneksel Türk evinde avlu oluşumunu etkileyen unsurlar

Geçmişten günümüze Türk toplumunun yaşadığı meskenler incelendiğinde hemen hepsinde avlu kavramından söz etmek mümkündür. Genellikle planlar avlu etrafında gelişmiştir ve gelişim aşamaları göçebe kültüründen etkilenmiştir. Avlu sadece bir yaşam alanı değil yaşam tarzının bir aynası olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşam alanının merkezinde yer alan ev inanç sistemi, sosyal yaşantı, gelenek ve ekonomik durum hakkında birçok bilgiyi bize sunmaktadır.

Geleneksel Türk evlerinin çoğunun bir cephesi sokağa bakmaktadır. Etrafı genellikle yüksek duvarlarla çevrili bahçeler yer almaktadır. İçeride dönük bir yaşantının olması mahremiyet olgusundan kaynaklanmaktadır. Sokağa genellikle avludan büyük kapılarla geçiş yapılmaktadır. Avlu evin günlük işlerinin yapıldığı korunaklı bir sosyal alandır.

Geleneksel Türk evlerinde avlunun oluşumunda etkili olan faktörler iki başlıkta incelenmektedir. Bunlar;

- Fiziksel unsurlar; iklim, yer ve topoğrafyadır.
- Kültürel unsurlar; esneklik, güvenlik ve mahremiyettir.

Fiziksel Unsurlar

Avlunun oluşum sebeplerinin başında her türlü dış etkiye karşı fiziksel anlamda korunma ihtiyacı gelmektedir (Özköse, 1995).

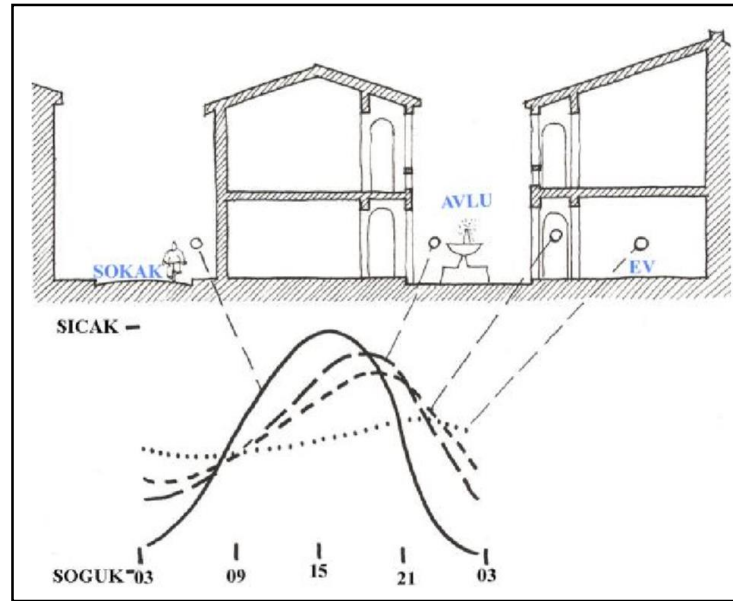
Binanın orta kısmında yer alan iç bahçe niteliğindeki avlu; iklimsel etkilerden ve insanlara zararı dokunulacağı düşünülen diğer fiziksel etkilerden korunma amaçlı yapılan açık sosyal mekan olmuştur. Avlu oluşumunu etkileyen fiziksel faktörleri şöyle sıralayabiliriz ;

İklimsel Etkilerden Korunma

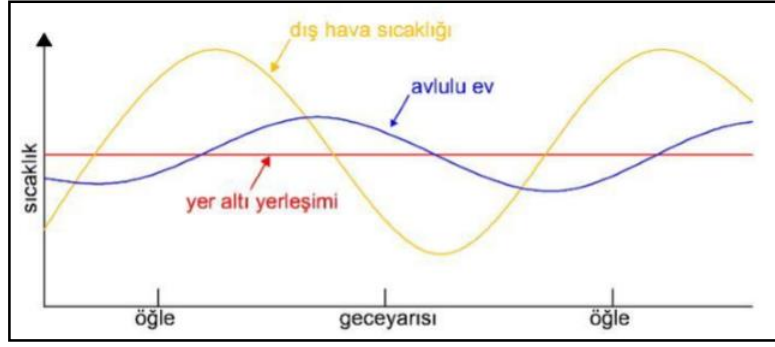
Farklı coğrafyalarda geçmişten günümüze kadar birçok avlulu ev tipine rastlanmıştır. Ancak avlulu evler en yoğun sıcak iklim bölgelerinde bulunmaktadır. Bundan yola çıkarak avluların şekillenmesinde ve kullanılmasında ki en önemli faktörün iklim olduğunu söyleyebiliriz (Aksoy, 1991).

Moholy-Nagy (1957)'de iklim ile ilgili “İklim yeri tamamlayan bir gerçekliktir.” ifadesini kullanmıştır. Yer kullanılmak için seçilir ve uygun koşullar yapı aracılığıyla sağlanmaya çalışılır. Yer ve konum arasındaki ilişki iklim ve hava arasında da mevcuttur. Hava iklim ile ilgili geçici bir ifadedir, değişken olması sebebiyle önceden hava ile ilgili kesin bir ifade kullanılmaz. İnsanlar bunu doğal karşılayarak değişken şartlara hürmetle yaklaşır. Bu yaklaşım neticesinde iklimin etkilerinden korunmak için barınaklarını ona göre düzenlemektedir. İklim yüzyıllar boyunca aynı karakteri korumaktadır. Yıllar içinde oluşan değişimler büyük kara parçalarına oranlandığında hissedilmeyecek derecede olmuştur. Böylece insanların oluşturduğu yapıların karakteristik özellikleri kuşaklar boyunca değişmemiştir. Bu özelliklerin birincisi iklim koşullarına karşı geliştirilen çözümlerin çeşitliliği ve koşullarda fayda sağlanmaya çalışılmasıdır (Aran, 2000).

Avlular planlama yapılırken özellikle iklimsel özellikler üzerinde dengeleyici bir eleman olarak kullanılmıştır. Yani avlunun; serinletici etkisi, rüzgar tutucu olması, gölge alan oluşturması, nem sağlayıcılığı, havalandırma etkisi gibi özellikleri planlamada mikroklimatik alan oluşturma özelliğini arttırmaktadır (Şekil 2.32). Bu özelliğini etkileyen diğer unsurlar ise; kaplama malzemesi, bitkiler, su öğeleri, veranda ve çardak gibi avluda bulunan diğer elemanlardır. İklimin değişen özelliklerine bağlı olarak avlu boyut, derinlikleri ve yapı malzemeleri farklılaşarak uyum sağlanması amaçlanmıştır (Özköse, 1995).

Şekil 2.32: Michael Cockram Tarafından Çizilen Sıcak İklim Kuşağında Sokak, Avlu ve Yapı İçindeki Isı Farkları Grafiği (Hindistan, 2006).

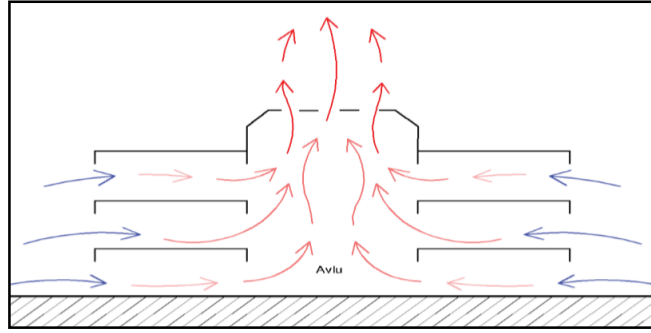
Şekil 2.33: Avlulu Evlerde Gün İçindeki Sıcaklık Değişimi (Ekim, 2012).

Şekil 2.33’ deki sıcaklık değişimini veren grafik incelendiği zaman dış hava sıcaklığında meydana gelen sıcaklık değişimi çok fazla iken, avlulu evlerde değişim daha az olmakla beraber yeraltı yerleşimlerinde ise sıcaklık değişimin olmadığı görülmektedir.

Avlunun oluşumunda iklimin etkileri incelenirken ülkemiz baz alındığı zaman kuzey bölgelerde avlu kullanımı nerdeyse görülmezken, güney, güney batı, güney doğu bölgelerinde görülme oranının çok yüksek olduğu bilinmektedir. Buradan da yola çıkarak avlunun sıcak kuru iklim bölgelerinde daha çok kullanıldığı söylenebilmektedir.

Sıcak kuru iklim bölgelerinde konfor sağlayan en önemli yapı elemanlarından biridir. Örneğin; Cole’un Tunus Çölü bölgesindeki avlulu yapılarda yaptığı incelemeler neticesinde hava sıcaklığı 49°C iken, avlulu yapıda yer alan iç mekanlarda 27°C olduğu gözlemlenmiştir. Oranlarının doğru kurgulandığı bir avlunun iklimin olumsuz etkisini azalttığı görülmektedir. Avlu içerisinde yer alan su yüzeyleri ve bitkiler nem oranını dengelerken, yaprak döken ağaçların ekili olması kış aylarında güneşin etkilerinden daha fazla faydalanmayı sağlamaktadır (Salur, 2016).

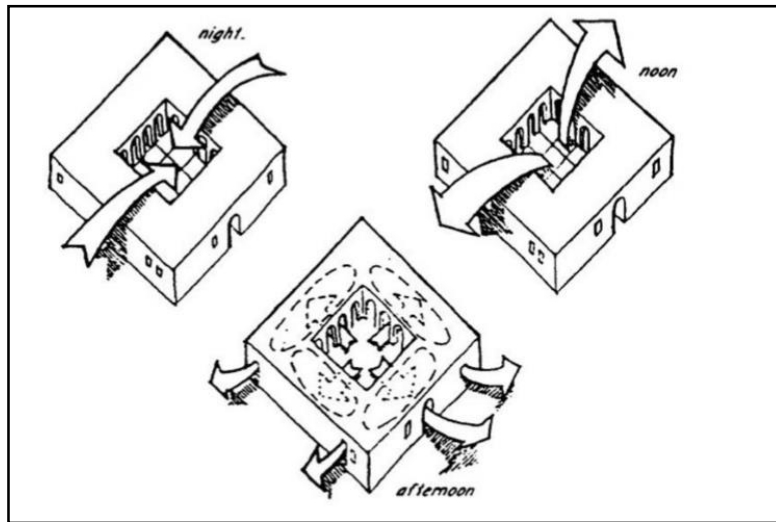
Avlu sadece iklimin olumsuz özelliklerinden korunma amaçlı değil hava akımının etkilerini arttırmak amaçlı da kullanılmıştır (Şekil 2.34). Hava akımı bir alanda ısınmış ve kirlenmiş olan havanın temiz ve soğuk hava ile yer değiştirmesi olayıdır. Basınç farkı ile oluşan hava akımının düzenli olarak gerçekleşmesi için oluşturulmuş basınç bölgeleri ve dağılımları çok önem taşımaktadır (Erdem, 2018).

Şekil 2.34: Avlu da Hava Hareketinin Etkisi (Erdem, 2018).

Avluların derinlik oranlarının iklimsel değişikliklerdeki rolü büyüktür. Derin olan ve olmayan avlular karşılaştırıldığında derinliği az olan avluların yaz ve kış aylarında daha fazla güneş ve rüzgar aldığı aynı zamanda geceleri soğuğu daha fazla yaydığı bilinmektedir. Bitkilendirme aracılığıyla istenilen konfor yakalanmaya çalışılmaktadır. Derin avlularda ise güneş ışığından faydalanmak daha zordur (Yaşa, 2004).

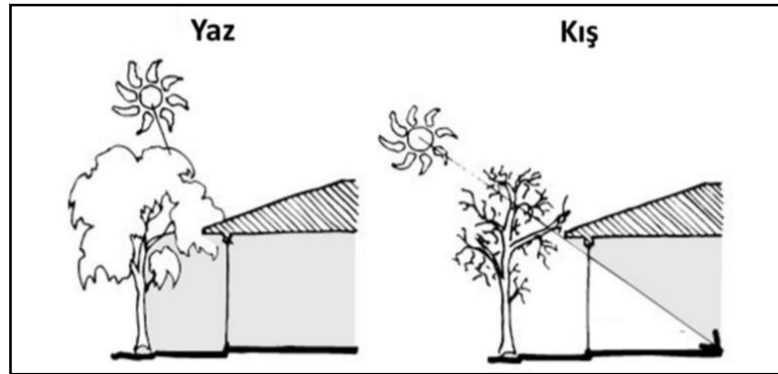
Avluda gerçekleşen hava hareketlerini Talib (1984) 24 saati üç dilime bölerek incelemiştir (Şekil 2.35). İlk olarak gece soğuyan havanın avlu ve çevresinde birikmesiyle oluşan, yapıda ve eşyalarda meydana gelen serinlemenin öğlenden sonraya kadar etkisini sürdürmesidir. Ayrıca geceleri soğuyan havanın hızlı bir şekilde avluda etkisini gösterdiği görülmektedir. İkinci bölümde öğlen saatlerinde güneş ışığının etkisiyle soğuk hava yükselmeye başlayıp, dışardan avluya baca etkisiyle serinletici hava akımı oluşmaktadır. Son bölümde güneşin batmasına yakın avluda ve iç mekanlarda sıcaklığın arttığı ve gece havanın soğumasıyla beraber avluda tekrar hızlı bir şekilde hava değişimi gerçekleşmektedir (Bekar, 2018)

Şekil 2.35: Avluda Gece ve Gündüz Gerçekleşen Hava Hareketleri (Talib, 1984).

Avlunun oluşumunda iklimsel faktörlerin etkisi olmakla beraber bulunduğu bölgenin yapı malzemeleri de etkilemektedir. Anadolu’da ahşap karkas arası taş veya kerpiç dolgu, Doğu ve İç Anadolu’da ise taş ve kerpiç malzeme kullanılmıştır. Avlu ve konut duvarlarında kullanılan malzeme avlunun etkilerini bulunduğu bölge koşullarına göre ayarlayan faktörlerden biri olmuştur. Isıyı tutma veya yayma özelliklerine göre malzeme seçimi yapılmıştır. Yaşam alanlarının ısısı korunarak büyük ısı farkları önlenmeye çalışılmıştır. Doğu Anadolu Bölgesinde yapıların sıvanmadan bırakılması kullanılan yapı malzemesinin etkisini arttırmak amaçlıdır (Bozkurt ve Altınçekiç, 2013).

Avluda kullanılan bitki örtüsü de en az diğer faktörler kadar önemlidir. Bütün avlularda mutlaka bulunan şeylerden biri bitkisel elemanlardır. Avlulu konutlarda bulundukları bölgenin iklimsel koşullarına uygun genellikle meyve ağaçları kullanılmış olup, yaz aylarında yapraklarının gölge oluşturması kış aylarında dökülmesiyle güneş ışığından faydalanmak amaçlanmıştır (Şekil 2.36). Avluda bırakılan boşluklara bazen çiçek bazen bordür ağaçlar dikilmiştir. Genellikle çiçekler saksılara dikilmiştir (Bozkurt ve Altınçekiç, 2013).

Şekil 2.36: Kışın Yaprakını Döken Peyzaj Elemanı (Salur, 2016).

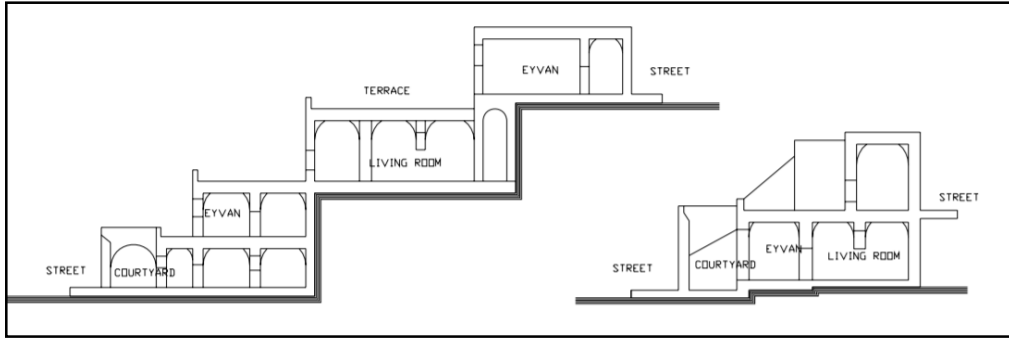
Topoğrafik Yapı

Avlunun oluşumunu etkileyen faktörler incelendiğinde yer ve topoğrafyanın avlunun oluşum üzerindeki etkilerinden ziyade avlu çeşitliliğini arttırdığı görülmektedir. Topoğrafya konut alanlarının gelişimini ve kentsel dokunun oluşumunu belirgin bir şekilde etkilemektedir. Avlunun formu üzerinde belirleyici bir etki göstermemektedir.

Topoğrafya yapının formu ve mekanlar arasındaki ilişkilerde belirleyici özelliklere sahiptir. Bazen iklimlerin birbirine çok benzer olduğu durumlarda bile topoğrafyanın farklı

oluşu mekanların farklı formlarda şekillenmesine neden olmuştur. Topoğrafyanın mikroklima özellikleri üzerinde etkisi büyüktür. Bu özellikler göz önünde bulundurularak şekillenen bölgelerde genel görünümde büyük farklar görülmektedir. Anadolu’ da sokak dokusu eğime paralel olarak planlanmış, ikinci derece yollar ise eğime dik oluşturulmuştur. Örneğin; Ege ve Akdeniz’de eğime dik olarak yapılan sokaklarda merdivenler kullanılmış, bu sokaklar denizden gelen rüzgarın iç kesimlere kadar ilerlemesine neden olmuştur. Anadolu’da genellikle eğimli arazilerde yerleşimler gerçekleştiği için bu durum konut-avlu yapılanmasında belirleyici bir rol almıştır (Erdoğan, 1996).

Topoğrafyanın yerleşim üzerindeki etkilerini en belirgin okuyabileceğimiz yerlerden biri geleneksel Mardin evleridir (Şekil 2.37). Teras, avlu, eyvan ve revak gibi açık mekanlar kullanılmıştır. Arazide yapılan teraslama neticesinde evlerin üst katlarında dışarı açılım sokağa doğru değil avlu ve teraslara olmuştur. Avlu bu evlerde genellikle giriş katlarda bulunmaktadır. Oluşan kat sayıları eğime bağlı gelişmiştir. Avlu üst katlarda işlevini terasa bırakmaktadır (Manioğlu, 2007).

Şekil 2.37: Geleneksel Mimaride Yamaca Oturan Ev Kesiti (Manioğlu, 2007).

Kültürel Unsurlar

İnsanlar tabiat içerisinde barınaklar oluştururken aynı zamanda tabiatın vahşiliğinden de korunma ihtiyacı hissetmişlerdir. Zamanla sosyal topluluklar oluşturmuş ve konutlarını birbirine yakın konumlandırarak kentleri meydana getirmişlerdir. Böylece insanlar çevrelerinde yer alan kalabalıklaşmadan güç almışlardır. Zamanla gelişen ve farklılaşan kentlerde ekonomik ve sosyal statülerine göre değişik şekillerde yerleşimler oluşturmuşlardır. İlk zamanlarda tamamen iklimsel etkilerden korunmak amacıyla yapılmış avlular yapılmış ve zamanla bina formunun savunulabilir mekan olma özelliğini kazanmıştır. Örneğin Ortaçağ mimarisinde etrafı sularla çevrili şatolardan kentler

oluşturulmuştur. Savaş esnasında korunma amaçlı kullanılan kaleler de yine savunma isteği doğrultusunda meydana çıkmış avlulara sahiptir (Hindistan, 2006).

Rapoport (1969) evin şeklinin sadece fiziksel faktörler neticesinde oluşmadığını sosyo-kültürel etkilerin tümünün birleşmesiyle şekillendiğini savunmaktadır. Rapoport sosyo-kültürel etkileri birinci ve diğer etkilerin bütününe ikincil dereceden etmenler olarak görmektedir. Konut yerleşim planlarını “inside-out city” olarak adlandırmakta olup ona göre avlunun konuta kattığı en büyük etki güvenlik ve mahremiyettir. Bundan yola çıkarak avlulu konut tipine daha çok dışa kapalı toplumlarda rastlanıldığını savunmaktadır. Böylece farklı iklim ve topoğrafyalarda aynı tür yerleşim görülmesinin ana sebebinin kültür olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır (Ekim, 2012).

Geleneksel Türk evinde avlunun savunma amacı ilk faktör olmasa da avlulu evler bu ihtiyacı da karşılar niteliktedir. Avluların etrafı genellikle yüksek duvarlarla veya çitlerle çevrelenerek evin savunması sağlanmaya çalışılmıştır. Eve girişler avludan sağlandığı için mahrem hayata geçişte tampon bölge görevi üstlenmiştir. Avluda hayvanlar ve tahıllar için kullanılan alanlara geçiş sağlanmaktadır. Avlu yiyecek üretim alanı olarak da kullanılmaktadır. Türk kültüründe yaşama ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği alanlar birbirinden ayrı tutulmuştur. Fakat avlu yaşama mekanına yakın olması gereken ürünlerin üretiminin yapıldığı yerdir. Örneğin avlunun bir kenarında sebze tarımı gerçekleştirilir ya da hayvancılık ekonomisinin yaygın olduğu bir bölgedeyse avlu aynı zamanda hayvan barınağı olarak da kullanılır (Bozkurt ve Altınçekiç, 2013).

2.3.4. Geleneksel Türk evinde avluda bulunan bitkisel elemanlar

Geleneksel Türk evinde avluda bulunan bitkisel elemanlar belirli ilkelere dayanarak düzenlenmemiş olup ağaçlar avlu döşemesinde bırakılan toprak boşluklarda yetiştirilmiştir. Yetiştirilen meyve ağaçlarının türleri bölgelerin iklim koşullarına göre değişkenlik göstermiştir. Ege ve Akdeniz iklim koşulları nedeniyle daha fazla bitki çeşitliliğine sahiptir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise bitki çeşitliliği sıcak ve kurak iklim olması nedeni ile çok azdır. Çiçekler ise çoğu bölgede saksı ve kaplarda yetiştirilmiştir.

Geleneksel Türk evinde bölgelere göre avluda kullanılan bitkiler şunlardır (Erdoğan, 1996);

Marmara Bölgesi;

Antirrhinum majus (Aslanağzı), *Mirabilis jalapa* (Akşam Sefası), *Rosa damascena* Mill (Gül), *Tagetes erecta* (Kadife Çiçeği), *Fuchsia magellanica* (Küpelı), *Pelargonium zonale* (Sardunya), *Lilium bulbiferum* (Zambak), *Pyrus communis* (Armut), *Cydonia oblonga* (Ayva), *Juglans regia* (Ceviz), *Morus alba* L. (Dut), *Prunus Domestica* (Erik), *Ficus* (İncir), *Prunus armeniaca* (Kayısı), *Cornus mas* (Kızılcık), *Prunus avium* (Kiraz), *Punica granatumun* (Nar), *Prunus persica* (Şeftali), *Vitis vinifera* (Üzüm), *P. Cerasus* (Vişne), *Platanus orientalis* (Çınar), *Populus alba* L. (Kavak), *Lonicera etrusca* (Hanımeli), *Parthenocissus tricuspidata* (Sarmaşık)

Ege Bölgesi;

Begonia semperflorens (Begonya), *Hydrangea macrophylla* (Ortanca), *Pelargonium zonale* (Sardunya), *Tagetes erecta* (Kadife Çiçeği), *Rosa damascena* Mill (Gül), *Ocimum basilicum* (Fesleğen), *Chrysanthemum indicum* DC. (Kasımpat), *Hyacinthus orientalis* (Sümbül), *Lilium bulbiferum* (Zambak) *Citrus limon* (Limon), *Ficus* (İncir), *Citrus reticulata* (Mandarin), *Punica granatumun* (Nar), *Citrus sinensis* (Portakal), *Citrus aurantium* (Turunç), *Cydonia oblonga* (Ayva), *Malus sylvestris* (Elma), *Prunus Domestica* (Erik), *Punica granatumun* (Nar), *Olea europaea* (Zeytin), *Vitis vinifera* (Üzüm), *Thuja plicata* (Mazı), *Buxus sempervirens* (Şimşir), *Lonicera etrusca* (Hanımeli), *Parthenocissus tricuspidata* (Sarmaşık), *Jasminum officinale* L. (Yasemin), *hevea brasiliensis* (Kauçuk Ağacı), *Acacia cyanophylla* (Kıbrıs Akasyası), *Cupressus sempervirens* L. (Servi)

Akdeniz Bölgesi;

Begonia semperflorens (Begonya), *Rosa damascena* Mill (Gül), *Dianthus campestris* M.Bieb. (Karanfil), *Nerium oleander* Linneaus (Zakkum), *Mirabilis jalapa* (Akşam Sefası), *Dianthus barbatus* (Hüsnüyusuf), *Hibiscus rosa-sinensis* (Japon gülü), *Tagetes erecta* (Kadife Çiçeği), *Impatiens balsamina* (Kına çiçeği), *Jasminum officinale* L. (Yasemin), *Ocimum basilicum* (Fesleğen), *Jasminum officinale* L. (Paşa Çadırı), *Lilium bulbiferum* (Zambak), *Morus alba* L. (Dut), *Phoenix dactylifera* (Hurma), *Citrus limon* (Limon), *Citrus sinensis* (Portakal), *Citrus aurantium* (Turunç), *Chamaerops humilis* (Palmiye), *Musa Sapientum*(Muz), *Ficus* (İncir), *Citrus reticulata* (Mandarin), *Punica granatumun* (Nar),

Prunus persica (Şeftali), *Vitis vinifera* (Üzüm), *Ailanthus altissima* (Cennet ağacı), *Eriobotrya japonica* (Yeni dünya), *Olea europaea* (Zeytin), *Pinus nigra* (Karaçam)

İç Anadolu Bölgesi;

Ocimum basilicum (Fesleğen), *Hibiscus syriacus* (Gül Hatmi), *Dianthus barbatus* (Hüsnüyusuf), *Tagetes erecta* (Kadife Çiçeği), *Chrysanthemum indicum* DC. (Kasım patı), *Syringa vulgaris* (Leylak), *Pelargonium zonale* (Sardunya), *Dahlia pinnata* (Yıldız Çiçeği), *Antirrhinum majus* (Aslanağzı), *Impatiens balsamina* (Kına çiçeği), *Hyacinthus orientalis* (Sümbül), *Iris kerneriana* Ascherson (Süsen), *Lilium bulbiferum* (Zambak), *Rosa damascena* Mill (Gül), *Dianthus campestris* M.Bieb. (Karanfil), *Fuchsia hybrida* (Küpel), *Hydrangea macrophylla* (Ortanca), *Pelargonium zonale* (Sardunya), *Morus alba* L. (Dut.), *Juglans regia* (ceviz), *Pyrus communis* (Armut), *Cydonia oblonga* (Ayva), *Malus sylvestris* (Elma), *Prunus Domestica* (Erik), *Prunus armeniaca* (Kayısı), *Vitis vinifera* (Üzüm), *Parthenocissus quinquefolia* (Amerikan Sarmaşığı), *Lonicera etrusca* (hanımel), *Cercis siliquastrum* L. (erguvan), *Robinia pseudoacacia* (yalancı akasya), *Eleagnus angustifolia* L.(iğde)

Güneydoğu Anadolu Bölgesi;

Mirabilis jalapa (Akşam Sefası), *Rosa damascena* Mill (Gül), *Dianthus barbatus* (Hüsnüyusuf), *Hibiscus rosa-sinensis* (Japon gülü), *Tagetes erecta* (Kadife Çiçeği), *Chrysanthemum indicum* DC. (Kasım patı), *Pelargonium zonale* (Sardunya), *Jasminum officinale* L. (yasemin), *Nerium oleander* (Zakkum), *Dianthus campestris* M.Bieb. (Karanfil), *Dahlia pinnata* (Yıldız çiçeği), *Juglans regia* (Ceviz), *Morus alba* L. (Dut), *Prunus Domestica* (Erik), *Ficus* (İncir), *Prunus armeniaca* (Kayısı), *Punica granatumun* (Nar), *P. Cerasus* (Vişne), *Semen Armeniaceae* (Zerdali), *Phoenix dactylifera* (Hurma), *Vitis vinifera* (Üzüm), *Robinia pseudoacacia* (Akasya), *Pinus pinea* (fıstık çamı), *Parthenocissus quinquefolia* (Amerikan Sarmaşığı), *Lonicera etrusca* (Hanımel), *Tilia tomentosa* (İhlamur)

Doğu Anadolu Bölgesi;

Genellikle giriş avlusu olarak kullanılan mekanlarda saksı çiçekleri dışında bitkisel elamana daha az rastlanırken zengin bir arka bahçe çeşitliliğine sahiptir. Arka bahçelerde;

meyve ağaçları, sebze yetiştiriciliği, yoncalık, bostanlık, kavaklık, gübre harmanı, kirazlık, dutluk, elmalıklar bulunmaktadır.

Karadeniz Bölgesi;

Antirrhinum majus (Aslanağzı), *Tagetes erecta* (Kadife Çiçeği), *Chrysanthemum indicum* DC. (Kasım patı), *Dianthus campestris* M.Bieb. (Karanfil), *Dianthus barbatus* (Hüsnüyusuf), *Pyrus communis* (Armut), *Cydonia oblonga* (Ayva), *Malus sylvestris* (Elma), *Prunus Domestica* (Erik), *Juglans regia* (Ceviz), *Morus alba* L. (Dut), *Ficus* (İncir), *Prunus avium* (Kiraz), *P. cerasus* (Vişne), *Cornus mas* (kızılcık)

Yukarıda ülkemizde bulunan coğrafi bölgelerde kullanılan avlularda bulunan çiçek, meyve ağacı, sarıcı tırmanıcı bitkiler olarak listeler verilmiştir (Erdoğan, 1996).

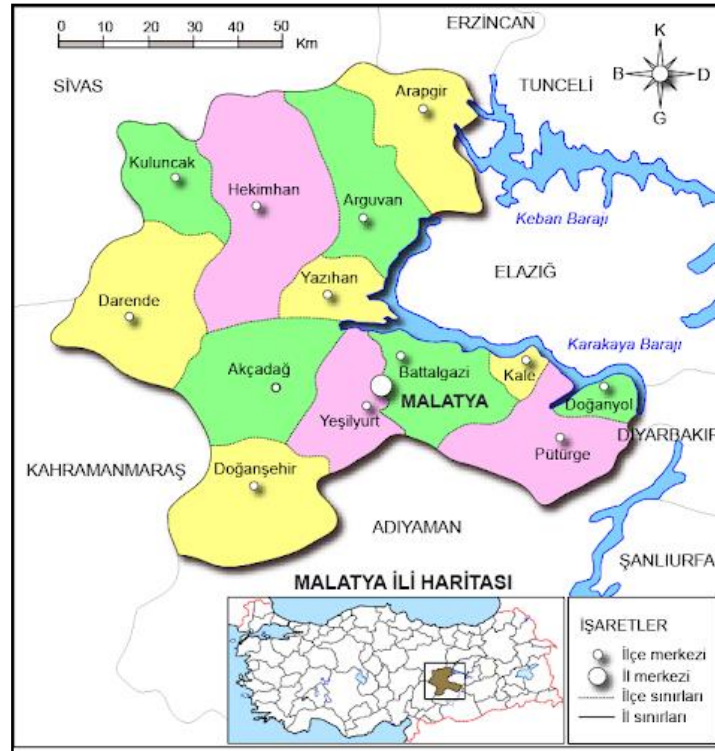
3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmada ana materyal Malatya geleneksel konut dokusudur. Malatya Geleneksel konutlarında avlu kavramını incelerken avlunun oluşumundan yola çıkılarak Malatya’da kullanılan avlu kavramı üzerinde durulmuştur. Malatya geleneksel konut özellikleri araştırılırken yapılmış çalışmalar incelenmiş, belirlenen konutlarla ilgili saha çalışmaları yapılmıştır. Saha çalışması yapılan konutlar farklı özelliklerin belirlenmesi açısından Malatya Merkez, Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinden seçilmiştir.

3.1.1. Malatya ilinin konumu ve ulaşım ağı

Malatya; Doğu Anadolu Bölgesi’nde Yukarı Fırat Havzasında ve Adıyaman, Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş, Van çöküntü alanının güneybatısında bulunmaktadır. İl topraklarının yüzölçümü 12.313 km² olup, 35 54' ve 39 03' kuzey enlemleri ile 38 45' ve 39 08' doğu boylamları arasında kalmaktadır. Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında geçiş alanı oluşturmaktadır (Şekil 3.1). Doğuda Elazığ ve Diyarbakır, güneyde Adıyaman, batıda Kahramanmaraş, kuzeyde Sivas ve Erzinca ile komşudur (URL 21).

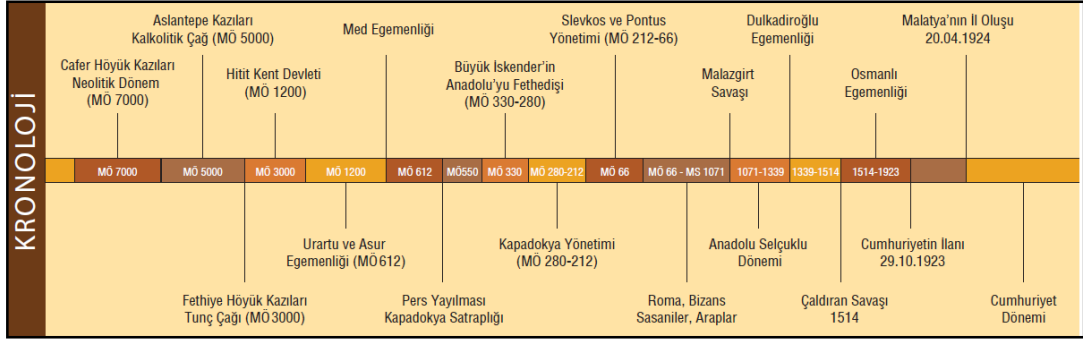
Şekil 3.1: Malatya İli Konum ve İlçeleri (URL 22).

Malatya konum itibari ile Doğu, Batı ve Güney bölgeleri arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Ana ulaşım D 300 karayolu üzerinden gerçekleşmektedir. Malatya ilinde demiryolu, karayolu ve havayolu ulaşım ağları bulunmaktadır.

3.1.2. Malatya ilinin tarihçesi

Coğrafi konum olarak geçiş noktası üzerinde yer alan Malatya'nın ön tarihinin Paleolitik çağa dayandığı Yazıhan'daki Ansır ve İnderesi'nde bulunan mağaralardaki kalıntılardan anlaşılmaktadır. Cafer Höyükte yapılan kazılarda; Paleolitik mağaralardan ayrılarak insanların ilk defa tarım ve hayvancılıkla uğraşmak için ovalarda yerleşik hayata başladıkları anlaşılmaktadır. Aynı kazılar esnasında M.Ö. 7000 yılında iskana başladıkları görülmektedir. Aslantepe ve Değirmentepe kazılarında ise yerleşimlerin M.Ö. 5000-3000 yıllarına yani Kalkolitik çağda olduğu görülmektedir. Yapılan kazılarda damga ve pişmemiş toprak mühür baskılarından önemli bir ticaret merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Aslantepe kazılarında rastlanılan tapınak kalıntılarından bölgenin önemli bir dini ve kültür merkezi olduğunu ve M.Ö. 2000 yıllarının başında Hititlere ait bazı seramik örneklerinin yine Aslantepe' de yapılan kazılarda ortaya çıktığı bilinmektedir (URL 23).

M.Ö. 550'lerde Perslerin Anadolu'daki hakimiyeti neticesinde Kapadokya Satraplığı'na katılmıştır. Perslerin hakimiyeti son bulduktan sonra birçok kez el değiştirmiştir. M.Ö. 66'ya kadar Slevkos ve Pontus krallıklarına bağlanmış ve Roma yönetiminde önemli bir askeri merkez olmuştur. Roma ve Bizans döneminde Hristiyanlığın yayılması ile kültürde büyük bir değişim geçirmiştir. Bizans döneminde yapılan savaşlarda yine birçok kez el değiştirmiştir. 1071 yılında Malazgirt Savaşı'nın ardından önce Danişmendoğlu Beyliği'nin sonra da Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınırlarına katılmıştır. Mezopotamya ile Anadolu arasındaki geçiş yolları üzerinde bulunduğu için farklı din ve kültürlerin bir arada yaşadığı bir kent olmuştur. Dulkadiroğlu Beyliğinin hüküm sürdüğü yıllarda 1515'te Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına katılmış ve artık sınır şehri olmaktan çıkmış tarımın ön planda olduğu bir kent haline gelmiştir. 1838'de Osmanlı Orduları karargâhı Malatya'da olunca halk Eski Malatya'dan Aspuzu Bağ evlerine (Malatya'nın günümüzde bulunduğu bölge) göç etmişlerdir. Cumhuriyet ilan edildikten sonra 20 Nisan 1924'de il olmuştur (Malatya Kent Rehberi, 2013).

Şekil 3.2: Malatya Kronoloji Cetveli (Malatya Kent Rehberi, 2013).

3.1.3. Malatya ilinin iklimsel özellikleri

Çalışma alanlarının birbirine olan uzaklıklarının az olması ve coğrafi özelliklerinin benzer olması nedeni ile Malatya ili merkez iklim özellikleri ile aynı değerlendirilecektir.

Malatya konumu itibari ile Akdeniz, İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasında kaldığı için denizel ve karasal yağış rejimleri arasında geçiş alanı olmaktadır. Bundan dolayı Doğu Anadolu Bölgesinde olmasına rağmen daha az soğuk ve daha az karasal iklim özelliklerine sahiptir. Yıl içinde altı aydan daha fazla süren kurak bir devreye sahiptir. Kış mevsimi daha az soğuk ve kısa sürerken yaz mevsimi daha uzun ve sıcak geçmektedir (URL 18).

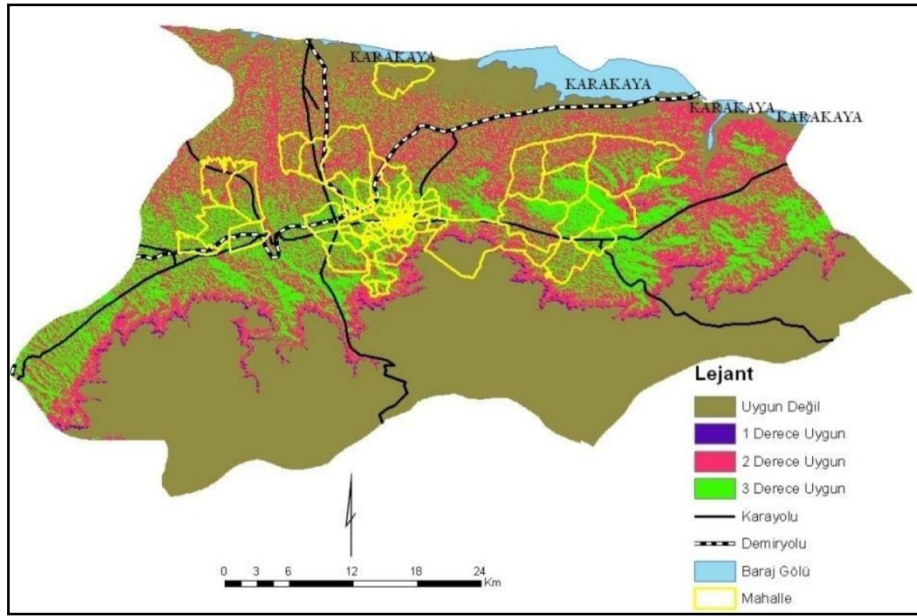
Malatya Doğu Anadolu'nun en batı kesiminde yer aldığı için farklı iklimsel özellikler göstermektedir. Thorntwaite'ye göre Malatya'nın iklimi; Yarı kurak, Orta sıcaklıkta (Mezotermal), su fazlası yok veya pek az olan, Karasal iklime yakın iklim tipindedir. Su blançosu diyagramına bakıldığında yaz mevsiminde uzun bir dönemin kurak geçtiği görülmektedir (URL 24).

MALATYA	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ölçüm Periyodu (1929 - 2018)													
Ortalama Sıcaklık (°C)	-0.3	1.4	6.7	12.9	17.9	23.0	27.0	27.0	22.4	15.5	7.9	2.1	13.6
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	3.1	5.4	11.6	18.4	23.9	29.5	33.9	33.8	29.1	21.3	12.5	5.4	19.0
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-3.4	-2.1	2.2	7.5	11.9	16.2	19.9	19.9	15.5	9.9	3.9	-0.8	8.4
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	3.4	4.4	5.6	7.2	9.3	11.6	12.6	11.9	10.1	7.5	5.3	3.1	92.0
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	10.8	10.5	10.9	10.6	10.1	4.7	1.0	0.8	2.1	6.7	8.6	10.8	87.6
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)	42.1	40.1	48.8	54.3	45.2	17.2	2.2	1.8	6.6	35.7	41.7	40.3	376.0
Ölçüm Periyodu (1929 - 2018)													
En Yüksek Sıcaklık (°C)	15.4	20.3	27.2	33.7	36.0	40.0	42.5	41.9	38.8	34.4	25.0	18.0	42.5
En Düşük Sıcaklık (°C)	-19.5	-21.2	-13.9	-6.6	0.1	4.9	10.0	9.3	3.2	-1.2	-12.0	-22.2	-22.2

Şekil 3.3: Malatya İli Aylık Sıcaklık Ortalamaları (URL 25).

3.1.4. Malatya ilinin topoğrafyası, sosyo-kültürel yapısı ve demografik özellikleri

Malatya ilinin topoğrafya haritası eğim, bakı, yükseklik gibi harita grupları çakıştırılarak elde edilmiştir. Güney kesimler yapılaşma için çok uygun özelliklere sahip değilken kuzey bölgelere gidildikçe alanların uygunluğu artmaktadır (Şekil 3.4). Malatya dağlarının olduğu kesimlerde ise yükselti, eğim ve engebe çok fazladır ancak dağlık bölgenin kuzey yamaçları Yeşilyurt, Gündüzbey gibi bölgeler toplu yerleşimler için uygun alanlardır (Engin ve Şengün, 2016).

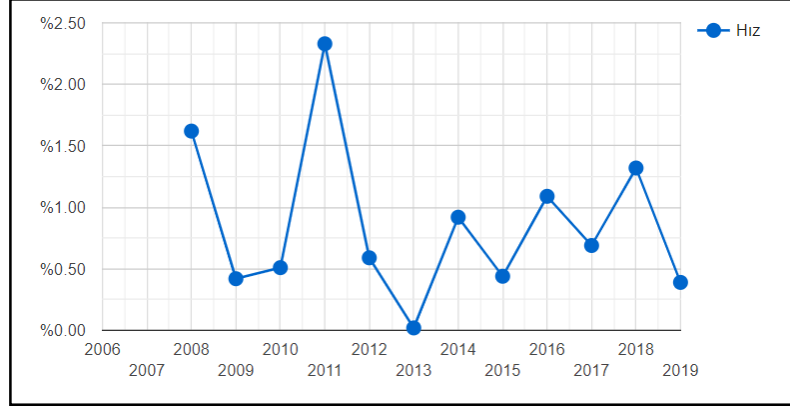

Şekil 3.4: Malatya İli Topoğrafya Özellikleri(Engin ve Şengün, 2016).

Malatya'nın sosyo-kültürel yapısının geleneksel konut anlayışına etkisini inceleyecek olursak; sahip olduğu değişik kültürlerin mimari bir birikim olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bölgedeki iklim, yapı malzemesi gibi etkilerin yanı sıra Geleneksel Malatya evlerinin planlamasındaki en önemli öğelerin Türk töreleri ve dini esaslar neticesinde oluşan yaşam şekli olduğunu görmekteyiz. Orta Asya göçebe kültürü etkisinde olan bölgede konut anlayışı da bu çerçevede gelişmiştir (Turgut,1999).

Malatya ili 2019 yılında adrese dayalı nüfus kayıt bilgilerine göre; 31 aralık 2019'da 800.165 olduğu ve nüfusun büyük bölümünün Yeşilyurt ilçesinde olduğu görülmektedir. 2008-2019 yılları arasındaki nüfus artış hızına bakıldığında zaman en yüksek nüfus artış oranının 2011 yılında olduğu görülmektedir (Şekil 3.5).

Meydana gelen nüfus artışı ile beraber konut gereksinimindeki artış neticesinde il merkezine yakın konumlanan tarım arazilerinde tahribat meydana gelmiştir. Şehrin çok yakınında olan kayısı bahçeleri yerini konut yığınlarına bırakmıştır. Malatya geleneksel evleri genellikle tarım alanlarına yakın konumlandığı için artan kentleşme ile beraber geleneksel konut dokusunun da yok olduğunu görmekteyiz.

Şekil 3.5: Malatya İli Nüfus Artış Hızı (URL 26)

3.2. Yöntem

Çalışmanın ilk aşamasında “Kentsel Dokuda Avlu Kullanımının Malatya Kenti Örneğinde İncelenmesi” başlıklı çalışmanın amacı ve önemi üzerinde durularak kapsamı hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci aşamada ise çalışmanın ana ögesi olan avluların tanımı yapılarak tarih içerisinde kullanım şekilleri ve gelişim evreleri incelenmiştir. Geleneksel Türk evinde avlu kavramı araştırılmak için geleneksel Türk evi bir bütün olarak ele alınarak tanımı, genel özellikleri ve plan tipleri araştırılıp avlunun kullanım biçimleri ve oluşum nedenleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü aşamada Malatya İlinin tarihçesi, konumu, topoğrafyası, fiziki özellikleri ve sosyo-kültürel özellikleri araştırılmıştır. Malatya geleneksel evlerinin plan şemaları incelenip, avlu oluşumunu etkileyen faktörlerin neler olduğu araştırılmıştır. Avluların bölgesel özelliklerini saptamak ve incelemek amacı ile Malatya Merkez, Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinde bulunan 20 adet konut yerinde incelenerek avlu ile ilgili;

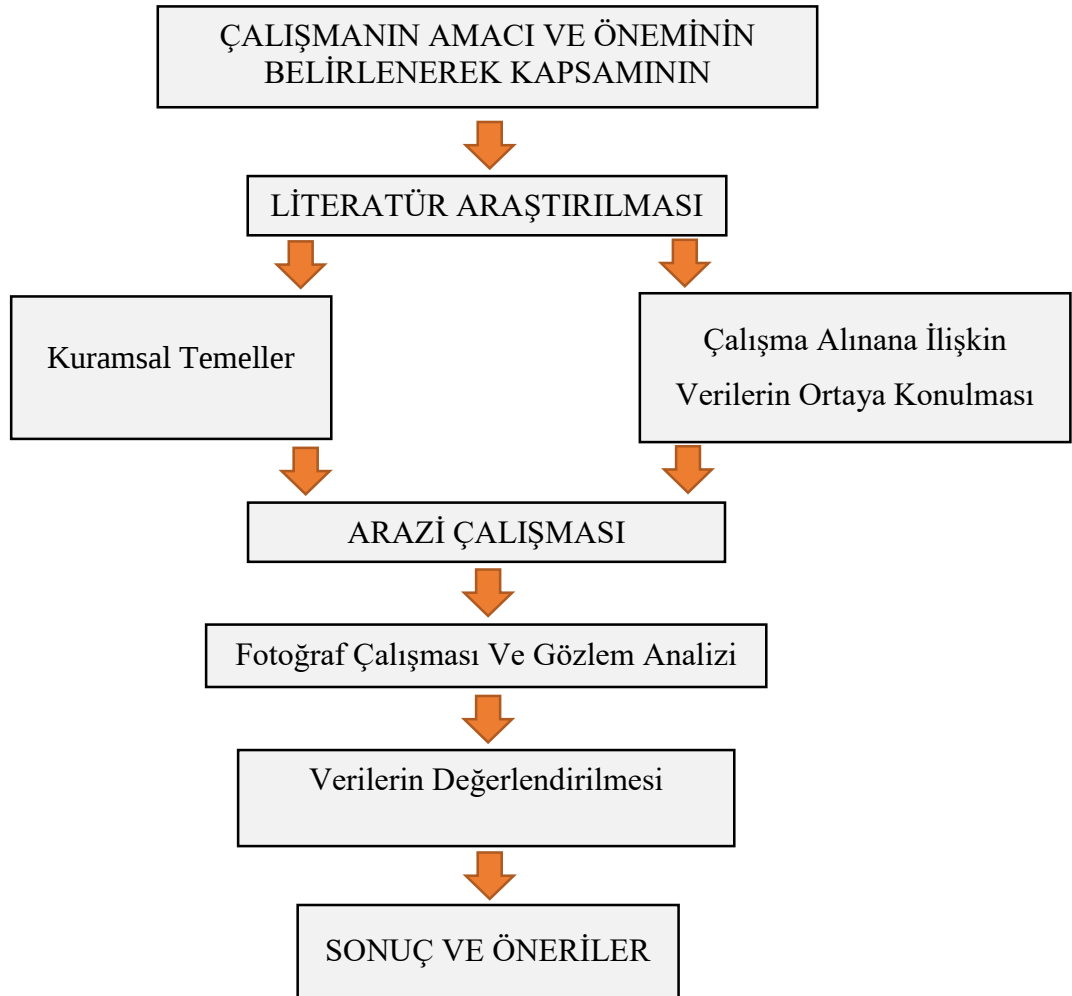
- Sokak-avlu-yapı ilişkisi ve avlu konumlanması
- Konutun zemin kat planı üzerinden yola çıkılarak avlu plan şemasının çizilmesi

- İncelenen konutlarda avluda bulunan veya ulaşılan mekanların neler olduğu
- Avlu cephesi özellikleri
- Avluda yer alan veya ulaşımın sağlandığı mekanlar
- Avluda bulunan bitkisel elemanlar, zemin döşemesi ve su kullanımının

konutlarda nasıl olduğu üzerinde durulmuş fotoğraflama yöntemi ile belgelenmiştir. İncelenen konutların zemin kat planı ve yerinde yapılan incelemeler sonrasında yapı ve avlunun ilişkisini daha belirgin bir şekilde belirtmek için avlu planı Autocad programı ile çizilerek eklenmiştir.

Son olarak tüm yazılı literatür araştırması ve arazi çalışmaları neticesinde sonuç ve öneriler kısmında; avlunun geleneksel Malatya evlerine ne gibi artıları olduğu ve sürdürülebilirliği üzerinde durularak avlunun yeniden canlandırılmasının hayatımıza ne gibi artıları olacağını daha iyi anlayabilmek için öneri bir proje sunulmuştur.

Şekil 3.6: Araştırma Yönteminin Akış Şeması

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. Geleneksel Malatya Evlerinin Genel Özellikleri

Geleneksel Malatya evlerinden günümüze ulaşanların çoğu 1880 ile 1950 yılları arasında inşa edilmiş olup değişik kültürlerin izlerine rastlamak mümkündür. İklim, kültür ve yapı malzemesinin etkisi ile şekillenen Malatya evlerinin iç düzenlemelerinin töreler, dini esaslar ve yöre halkının yaşam biçimiyle oluştuğu görülmektedir. Evlerin mahremiyet olgusu ile içe dönük bir plan şeması bulunmaktadır (Turgut,1999).

4.1.1. Geleneksel Malatya evlerinin plan organizasyonu ve mekansal biçimlenme

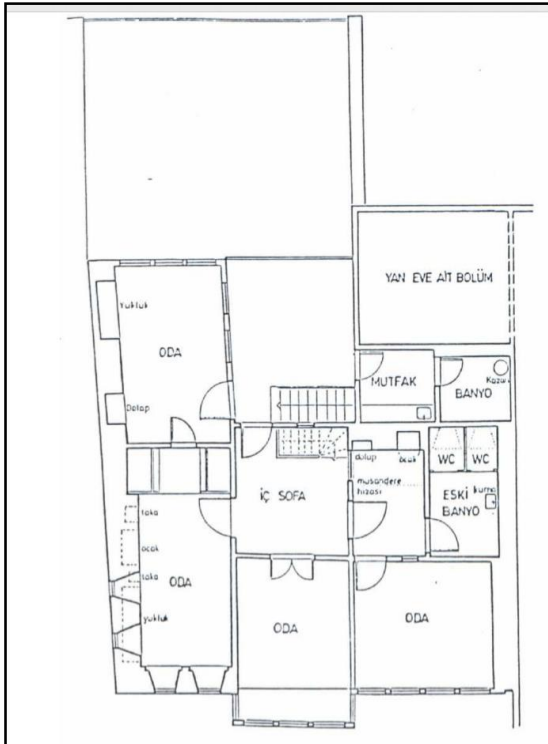
Geleneksel Türk Evi Türk aile yaşantısına ve törelerine göre planlanmış ve bu çerçevede gereksinimleri karşılayan bir konut tipidir (Kuban, 1976).

Anadolu'ya yerleşen Türkler, bulundukları topraklar üzerinde yepyeni bir Anadolu kültürü ile karşı karşıya kalmışlardır ve Osmanlılar diğer sanat kollarında olduğu gibi mimaride de kendi inanç ve anlayışıyla şekillenmiş Türk Evi dediğimiz konut tipini oluşturmuşlardır (Tuztaşı ve Aşkun, 2013).

Kuban (1976) geleneksel ev mimarisini sınıflandırırken bulunduğu bölgenin malzeme ve yapı tekniklerini göz önünde bulundurarak yediye ayırmıştır:

1. Güneydoğu Anadolu bölgesinde görülen taş konut mimarisi
2. Erzurum'dan öteye Kuzey Doğu Anadolu bölgesinde görülen ahşap hatıllı taş mimarisi
3. Doğu Karadeniz bölgesinde görülen ahşap iskeletli ev mimarisi
4. Ege ve Akdeniz bölgesinde görülen düz damlı kübik taş mimarisi
5. Orta Anadolu'nun özellikle Niğde ve Kayseri (Eski Kapadokya) bölgesinde görülen taş mimarisi
6. Orta Anadolu'nun köy ve küçük kentlerinde görülen kerpiç mimarisi
7. Anadolu'nun kıyıları ile orta yayla arasında, Sivas dolaylarından batıya ve İç Ege'den Toroslar' ın kuzey yamaçlarına uzanan, Balkanlarda da görülen hımış (taşyıcı sistemi ağaç, kerpiç dolgulu, zemin katı çokluk taş) yapı tekniğidir.

Geleneksel Malatya evlerinde Sedat Hakkı Eldem (1972)'in yaptığı sınıflandırmaya göre plan tiplerine bakıldığında üç tür görülmektedir. Bunlar; dış sofalı, iç sofalı ve iç-dış sofalı plan tipidir (Şekil 4.1 ve 4.2). Malatya geleneksel evleri incelendiğinde daha çok iç sofalı plan tipinin kullanıldığı görülmektedir. Sofa günlük yaşantının gerçekleştiği toplanma mekanı, geçiş mekanı ve sirkülasyon mekanı özelliklerini taşımaktadır. Genellikle dört odalı evlerde ortada büyük bir sofa bulunup, sofanın etrafında hızna, kiler, oturma ve misafir odaları yer almaktadır. Hamam hela gibi mekanlar odalar arasında veya bahçede yapılmıştır. Üst katta bulunan sofanın altında eyvanlar düzenlemiştir. Evler iki katlıysa altta kiler depo, mutfak gibi mekanlar, üstte ise sofa ve odalar bulunmaktadır (Aytaç, 2015).

A hand-drawn floor plan of a house, oriented vertically. The plan includes the following labeled areas and features:

- Top Section:** A staircase is located at the top left. To its right is a large room labeled "DİŞ SOFA" (Outer Sofa) with an area of "4,385".
- Second Section (from top):** On the left, there is a bathroom labeled "BANYO" with a toilet icon and a sink labeled "Çizim". To the right of the bathroom is a small room labeled "WC" with a toilet icon.
- Third Section (from top):** On the left is a kitchen labeled "MUTFAK" with a sink labeled "Sinek" and a refrigerator labeled "Fraf". To the right is a large room labeled "İÇ SOFA" (Inner Sofa).
- Bottom Section:** On the left is a large room labeled "ODA" (Bedroom) with a bed labeled "Yatağa" and a desk labeled "Dektop". To the right is another large room labeled "ODA" (Bedroom). At the very bottom, there is a small area labeled "Sesir" (Veranda/Porch).

Şekil 4.2: Dış ve İç Sofalı Plan Tipi Örneği
Sıddık Arpacı Evi Üst Kat Planı (Durgun, 2006).

46

düzende planlanmış olanların giriş cephesi sokak ile doğrudan ilişkili olup ve arka bahçe veya avlusunun bulunduğu görülmektedir. Ayırık düzende planlanmış olanlar ise genellikle bir bahçe içerisinde yapılmış, giriş cephesi sokakla bağlantılı olup ya da bütünü bahçe içerisinde konumlandırılmıştır (Özyılmaz ve Aluçlu, 2009).

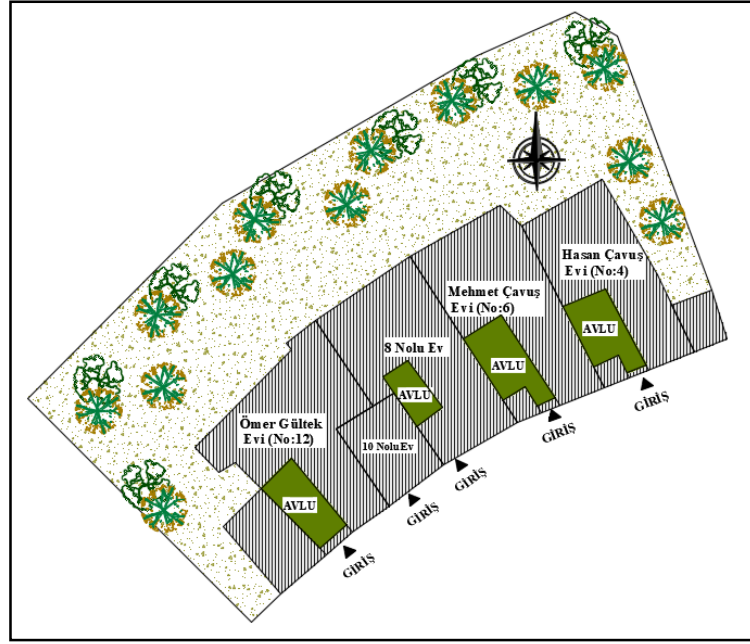
4.1.2. Geleneksel Malatya evlerinde avlu oluşumunu etkileyen faktörler

Geleneksel Malatya evlerinde avlu oluşum nedenlerini geleneksel Türk evi avlu oluşumlarını etkileyen faktörler doğrultusunda inceleyecek olursak fiziksel ve sosyal etkilerin geleneksel Malatya evlerinin planlamasına olan etkilerine bakmak gerekmektedir. Avlu oluşumunda fiziksel faktörler incelenirken en önemli etkinin iklim olduğu vurgulanmaktadır.

Aytaç (2015) tarafından oluşturulan geleneksel Malatya evleri envanteri incelendiğinde geleneksel konut dokusunu Malatya-merkez, Battalgazi, Yeşilyurt Arapgir, Darende, Pütürge, Hekimhan, Kale, Akçadağ ilçelerinde yer alan günümüze ulaşmış ev dokularını inceleyerek oluşturduğunu görmekteyiz. Oluşturulan envanterde evlerin çoğunun avlusuz olduğu görülmektedir. Bundan yola çıkarak avlunun Malatya bölgesinde evin ana ögesi olarak değil sosyal etkiler neticesinde bazı bölgelerde varlığını gösterdiğini ve oluşumunda fiziksel etkilerin ikinci planda kaldığını söylemek mümkündür. Malatya konum ve kültür itibari ile geçiş oluşturduğu için geleneksel evlerin dönem dönem farklılık gösterdiği ve tamamen bir etki altında kalmadan farklı özelliklere sahip olduğunu görmekteyiz.

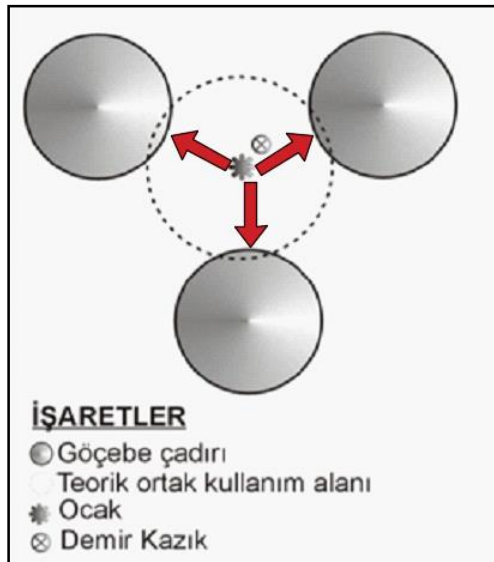
Güneydoğu Anadolu geleneksel konut tipolojisine baktığımız zaman Mezopotamya geleneği ve İslam kültürünün etkisi ile avlu ve avlu etrafını saran bina kütlelerinin geleneksel mimarinin olmazsa olmazı olduğunu görmekteyiz. Evin merkezinde avlunun bulunduğunu ve planlamanın avlu üzerinden yapıldığını söylemek mümkündür.

Avlu oluşumunu etkileyen bir diğer unsur topoğrafyadır. Topoğrafyanın Malatya coğrafyasında geleneksel evlerde bulunan avlu içerisinde veya avlunun planlamasıyla ilgili bir etkisinden ziyade sokak dokusu ve evlerin birbiri ile olan bağlantılarında etkili olduğu görülmektedir (Şekil 4.3). Bazı evlerde bahçe ve avlu kullanılıp girişleri sokakla bağlantılı olurken, bazılarında evin bahçenin ortasında yer alması bulunduğu topoğrafya ve kültürlerin etkisiyle olduğu söylenebilir.

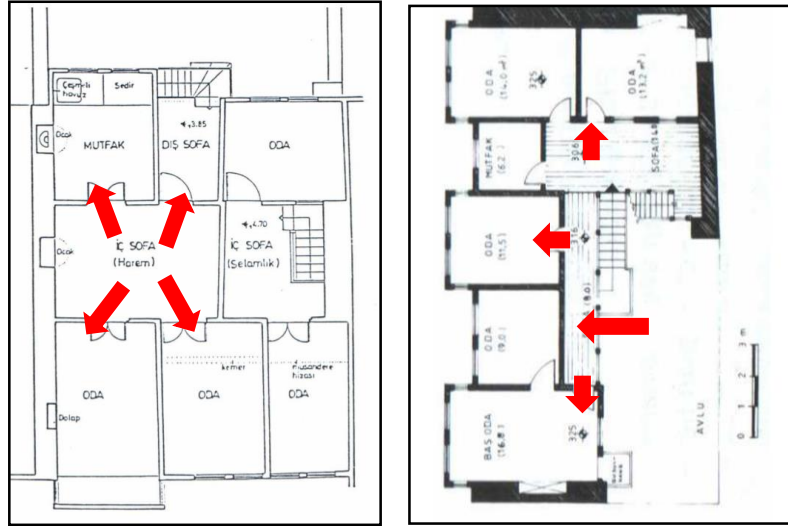

Şekil 4.3: Gültek Sokak 4,6,8 ve 10 Nolu Evlerin Avlu Yerleşimleri

Şekil 4.4’de Orta Asya çadır düzeni görülmektedir. Göçebe yaşam şekli sona erdikten sonra çadır düzeni konut tasarımlarına yansımış çadır dizilimi konut planı organizasyonunda yerini oda düzenine bırakmıştır. Türk evi odasının kullanım ve yerleşim düzeninde öz açıdan göçebe hayat düzeninin etkileri görülmektedir. Avlu ise merkez konumunda olup çadır düzeninde ocak yerine konumlanmıştır. Şekil 4.5’de sofalı ve avlulu evlerde bir merkez üzerinden yaşam alanlarına dağılımları görmekteyiz.

Şekil 4.4: Teorik Göçebe Çadırı Düzeni (Köse, 2005’den uyarlanmıştır).

Şekil 4.5: Geleneksel Malatya Evlerinde Sofalı ve Avlulu Evlerde Göçebe Yaşam Şeklinin Yansıması (Durgun, 2006 dan uyarlanmıştır).

Geleneksel ev dokusu ve avlu oluşumunu en çok sosyal yaşam öğeleri etkilemiştir. En baskın etkiler ise mahremiyet ve içe dönük dışa kapalı yaşam şekli olmuştur. Göçebe kavramı, İslam dini anlayışları ve yerleşilen bölgenin fiziki özellikleri birleşerek yeni bir yaşam düzeni meydana gelmiştir. Odalar sofa etrafında veya avludan hava ve ışık alacak şekilde yönlendirilmiştir. Zemin katta bulunan bahçe ve avlu iç içe geçmiştir. Arka avlulu kullanımlarda bahçeye avludan geçilmiş ve avluya ulaşım taşlık denilen kısımdan olmuştur. Avlunun girişi sağladığı evlerde mahremiyet ve içe dönük yaşam avlunun duvar yükseklikleri fazla tutularak sağlanmıştır.

Mahremiyet olgusu avludan girişli geleneksel evlerde avlu duvarının yüksek tutulmasıyla sağlanmıştır. Avludan girişli olan evlerde genellikle çift kanatlı bir kapı ile sokakla bağlantı sağlanmış ve baş oda adı verilen erkeklerin kullandığı mekanın pencereleri sokağa yönlendirilmiş böylece günlük yaşam dış dünyadan bağımsız ev içinde yaşanır hale gelmiştir.

4.2. Geleneksel Malatya Evlerinde Bulunan Avluların Bölgesel Özelliklerinin Saptanması

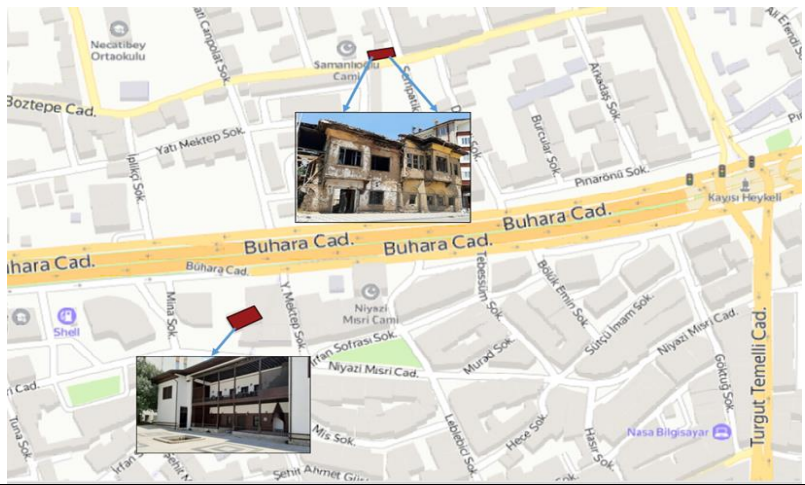
Doğu Anadolu bölgesindeki yerleşimlerde geleneksel konut mimarisinin ana malzemesi ahşap ve taş olup batıya doğru Malatya civarında ahşap ve kerpiç malzeme daha çok kullanılmıştır. Bölgenin doğusunda Erzurum’da iklimsel koşullardan dolayı avlu kapalı

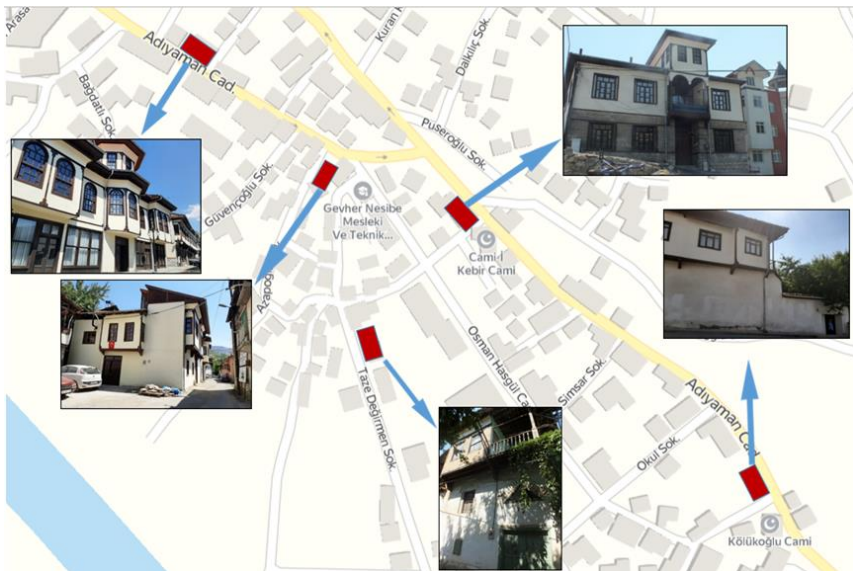
mekana dönüşürken, Malatya’da iki veya üç katlı konutların bahçesiyle bütünleşmiş bir şekilde kullanılmıştır.

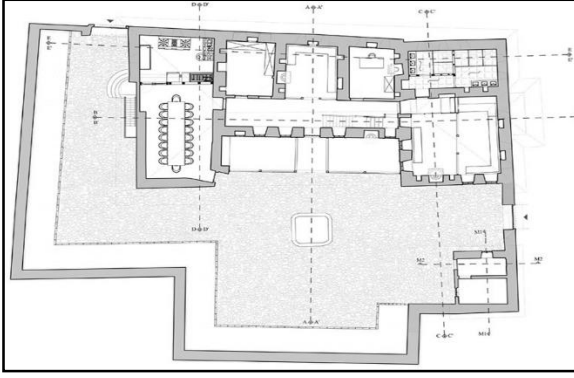
Geleneksel Malatya evlerinde avlu planlaması ve avlunun konutta kullanım amacını belirlemek için Çizelge 4.1. de yer alan 20 adet geleneksel avlulu Malatya evi özellik ve konum açısından araştırılıp, yerinde inceleme yapılmıştır. İncelenecek evler avlunun planlamadaki konumuna göre ön/yan avlu ve arka avlulu olarak sınıflandırılmıştır.

Yapılan incelemeler neticesinde kullanılan avluların yapılarda girişle olan bağlantısı, sokak ile olan bağlantısı ve avlu sofa ilişkisi açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Avlu da yer alan bitkisel öğeler araştırılmış ve su öğesinin kullanım şekli incelenmiştir.

Çizelge 4.1: Çalışmada Yer Alan Avlulu Geleneksel Malatya Evleri.

Çalışmada Yer Alan Avlulu Geleneksel Malatya Evleri		
Malatya Merkezde Yer Alan Evler		
1.	Doğan Çiteli Evi	
2.	Sefer Elmasulu Evi	
3.	Karakaş Konağı	
Malatya Battalgazi Meydanbaşı Mahallesinde Yer Alan Ev		
4.	Poyraz Bey Konağı	

Malatya Yeşilyurt Mullakasım Mahallesi'nde Yer Alan Evler		
5.	Yeşilyurt Mullakasım Mah. 2 Nolu Ev	
6.	Hüseyin Başbüyük Evi	
7.	Yahya Yıldız Evi	
8.	Ahmet Kekevi Evi	
9.	Burhanettin Eren Evi	
Malatya Yeşilyurt Hıroğlu Mahallesi'nde Yer Alan Evler		
10.	Yeşilyurt Hıroğlu Mah. 7 ve 9 Nolu Ev	
11.	Yeşilyurt Hıroğlu Mah. 21 Nolu Ev	
12.	İsmet Bilir Evi	
13.	Yeşilyurt Hıroğlu Mah. 116 Nolu Ev	
14.	Hanif Tanbay Evi	
Malatya Yeşilyurt Gültek Sokakta Yer Alan Evler		
15.	Gültek Sokak 4, 6, ve 12 Nolu Evler	
16.	Gültek Sokak 7 ve 9 Nolu Evler	

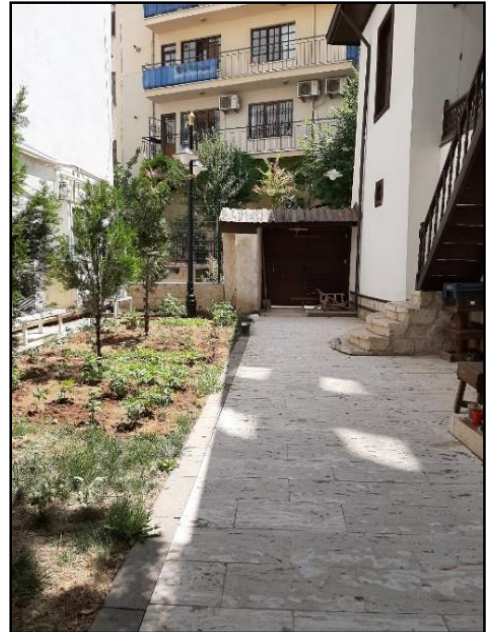
Şekil 4.8: Karakaş Konağı Zemin Kat Planı (URL 27).

Şekil 4.9: Karakaş Konağı Avlu Girişi Cephesinden Görünüşü (URL 27).

Şekil 4.10: Karakaş Konağı Avlusu

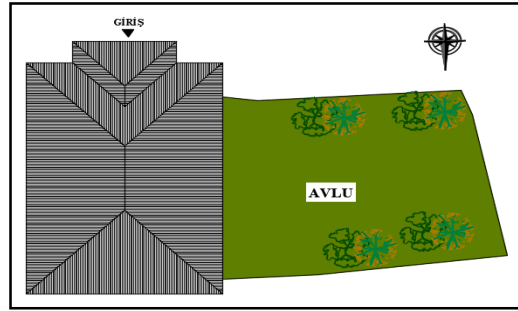
Şekil 4.11: Karakaş Konağı Avlu Arka Girişi

Sefer Almasulu Evi

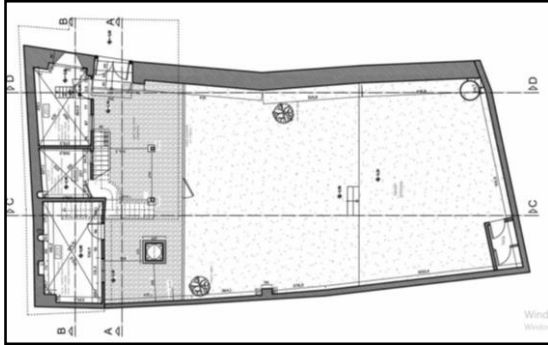
1870-1880 yılları arasında inşa edilmiş olup iki katlıdır. Yapı malzemesi olarak taş temel üzeri kerpiç hımmış duvar kullanılmış olup dış sofalı plan tipine sahiptir. Yapının tek cephesi sokağa yönlendirilmiştir. Giriş yapının güney cephesinde bulunan ahşap çift kanatlı kapı ile sağlanmaktadır. Avluda üst katlara çıkmayı sağlayan merdiven, taş havuz, samanlık, hela ve su damı gibi mekanlar bulunmakta ancak günümüzde yapının kullanılmaması ve tahribata uğraması nedeniyle bu mekanlar görülmemektedir.

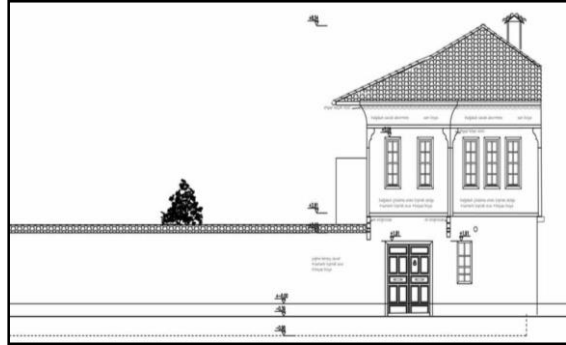
Şekil 4.12: Sefer Almasulu Yerleşim Kroki

Şekil 4.13: Sefer Almasulu Evi Avlu Planı.

Şekil 4.14: Sefer Almasulu Evi Restitüsyon Zemin Kat Planı (URL 28).

Şekil 4.15: Sefer Almasulu Evi Restitüsyon Giriş ve Avlu Cephesi (URL 28).

Şekil 4.16: Sefer Almasulu Evi Sokak Cephesi ve Avlu Girişi.

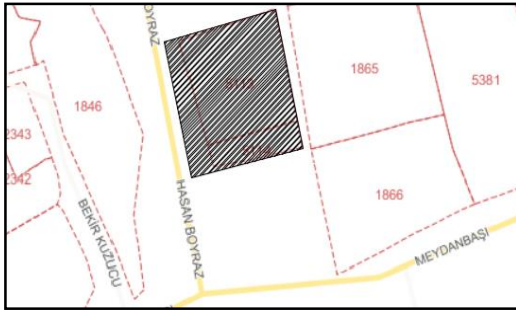
Şekil 4.17: Sefer Almasulu Evi Avlu Girişi.

Poyraz Bey Konağı

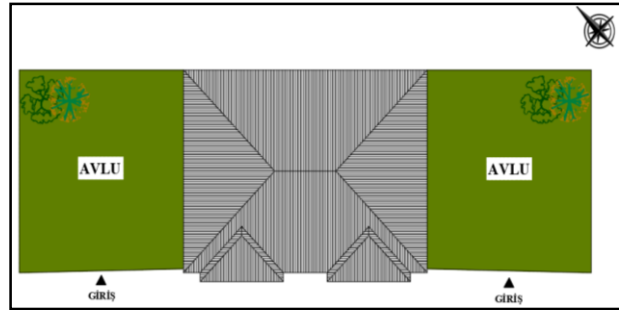
1890'lı yıllarda yapılmış olup Osmanlı son dönem sivil mimari örneklerinden biridir. Yapı iki katlı inşa edilmiş ve taş temel üzeri kerpiç hımmış duvar kullanılmış olup dış ve iç sofaya sahiptir. Yapının güneybatı cephesinden haremlik ve selamlık bölümüne iki girişi olup, selamlık bölümüne arka bahçeden ayrı bir girişi daha bulunmaktadır. Yapının sokak cephesinde iki adet konsol çıkma vardır. Haremlik bölümündeki avludan ahır, tandır örtmesi, samanlık, eyvan, buğday deposu ve kış damına geçiş yapılmaktadır. Mahremiyet olgusunun ön planda olduğu konutta kış damının sokağa bakan cephesinde pencere bırakılmayıp havalandırılmasının avludan sağlandığı görülmektedir (Aytaç, 2015).

Yapı simetri özelliklere sahip olmakla beraber her iki avlusunda aynı özelliklere sahip çeşme ve yalak taşı bulunmaktadır. (URL 29).

Yapı 2011 yılında restore edilerek haremlik ve selamlık bölümleri birbirinden ayrılmış ve haremlik bölümü Mahalle Yaşam Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Haremlik bölümünün avlusunda çeşme ve tandır bulunmaktadır. Avludan arka bahçeye geçiş yapılan bir kapı vardır.

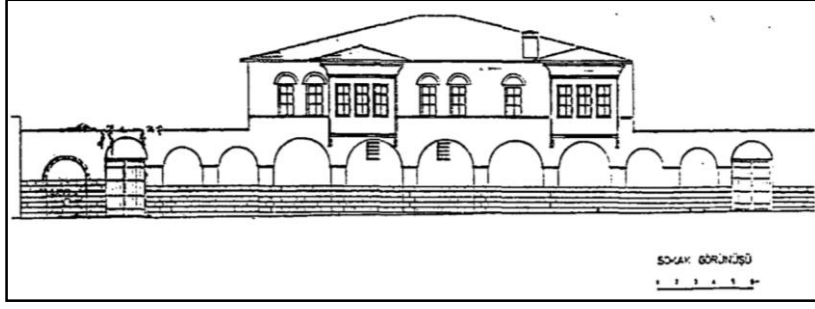
Şekil 4.18: Poyraz Bey Konağı Yerleşim Krokisi

Şekil 4.19: Poyraz Bey Konağı Avlu Planı

Şekil 4.20: Poyraz Bey Konağı Zemin Kat Planı (Turgut, 1990).

Şekil 4.21: Poyraz Bey Konağı Sokak Cephesi Görünüşü (Turgut, 1990).

Şekil 4.22: Poyraz Bey Konağı Sokak Cephesi Görünüşü.

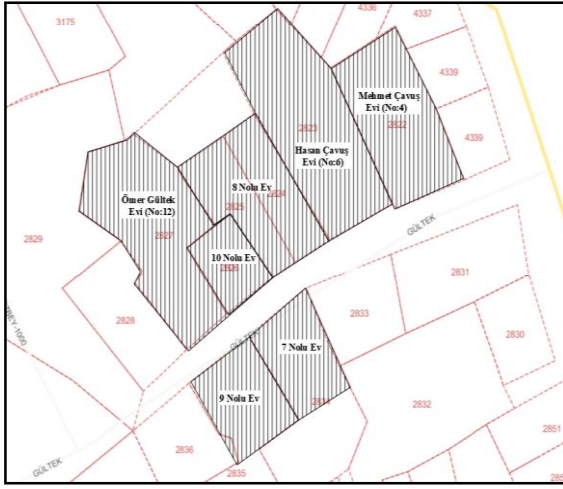
Şekil 4.23: Poyraz Bey Konağı Avluda Bulunan Tandır

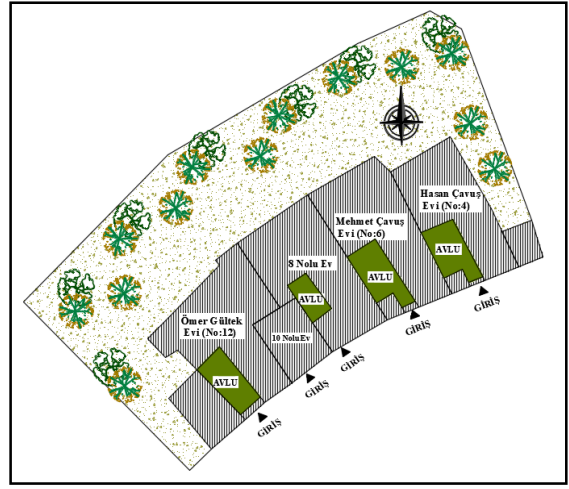
Şekil 4.24: Avluda Bulunan Çeşme Şekil 4.25: Avludaki Bahçe Kapısı

Gültek Sokak 4, 6, 8 ve 12 Nolu Evler

Gültek sokakta bulunan 4, 6, 8, ve 10 nolu evler ön-yan avlulu yerleşim düzeni mevcuttur. Evler dış sofalı plan tipine sahip olup zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Evlerin girişleri güney cepheden çift kanatlı kapılarla avludan olmakla beraber genellikle bahçeler evlerin arkasında bulunmaktadır. Avludan sofaya ve servis mekanlarına geçişler yapılmaktadır. 4,6 ve 12 Nolu evlerin avluları birbirine yakın özellikte olup 8 nolu evin avlusu daha dar ve uzundur.

Şekil 4.26: Gültek Sokak Yerleşim Kroki.

Şekil 4.27: Gültek Sokak 4,6,8 ve 10 Nolu Evlerin Avlu Yerleşimleri

Şekil 4.28: Mehmet Çavuş Evi (No:4) Girişi

Şekil 4.29: Hasan Çavuş Evi (No:8) Avlu

Şekil 4.30: Hasan Çavuş Evi (No:8) Avludan Detaylar

Şekil 4.31: Ömer Gültek Evi (No:12) Sofaya Çıkış

Şekil 4.32: Ömer Gültek Evi (No:12) Avlu Girişi

Şekil 4.33: Ömer Gültek Evi (No:12)

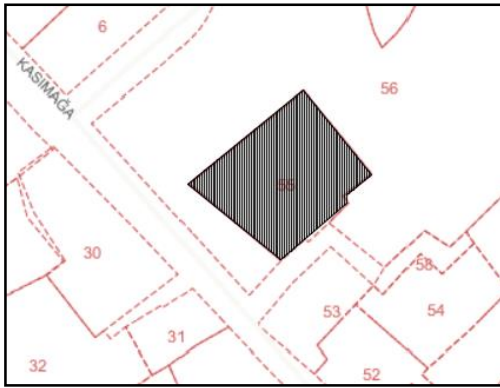

Şekil 4.34: Ömer Gültek Evi (No:12) Avlu Detayları

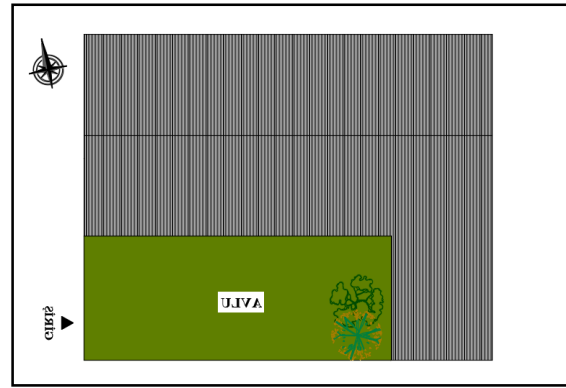
Hüseyin Başbüyük Evi

Yeşilyurt bölgesinde bulunan en eski evlerden biridir. 1880 yılında yapıldığı bilinmektedir. Yapı L şeklinde planlanmış ve büyük bir bahçe içerisine oturtulmuştur. (Temiz, 1990).

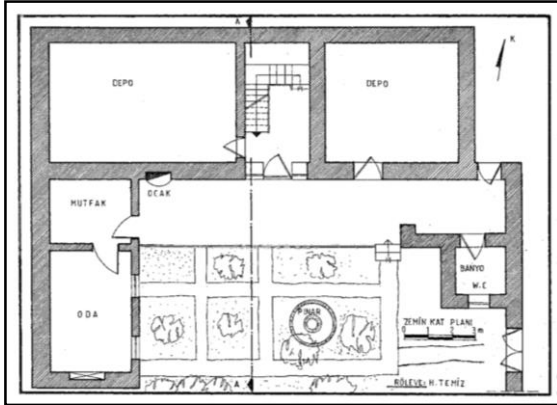
Dış sofalı plan tipine sahiptir ve girişi çift kanatlı ahşap bir kapı ile avludan yapılmaktadır. Avludan müstemilat ve yapıya geçiş sağlanmakla birlikte eyvana tek kanatlı bir ahşap kapı ile ulaşılmaktadır. Avluda kare formulu bir havuz bulunmaktadır. Yapı günümüzde terk edilmiş olup kullanılmadığından dolayı tahribata uğramıştır.

Şekil 4.35: Hüseyin Başbüyük Evi Yerleşim Krokisi.

Şekil 4.36: Hüseyin Başbüyük Evi Avlu Planı

Şekil 4.37: Hüseyin Başbüyük Evi Zemin Planı(Temiz, 1990).

Şekil 4.38: Hüseyin Başbüyük Evi Giriş Kat Kapısı.

Şekil 4.39: Hüseyin Başıbüyük Evi
Avluya Giriş

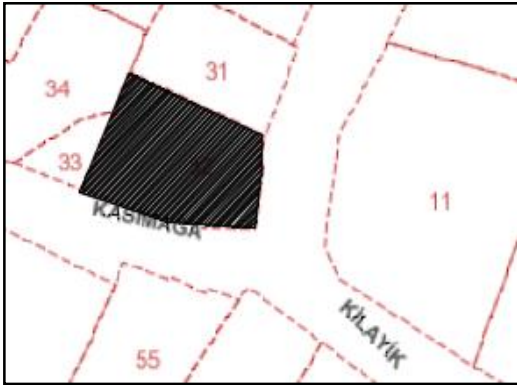
Şekil 4.40: Hüseyin Başıbüyük Evi
Avludaki Havuz

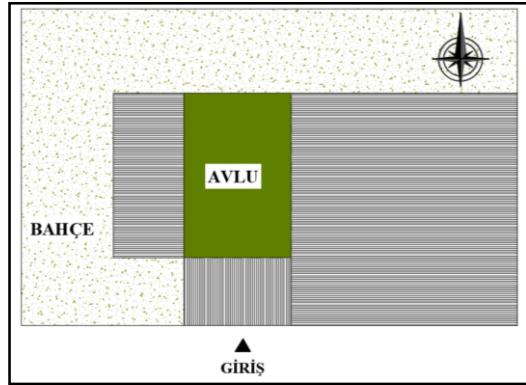
Şekil 4.41: Hüseyin Başıbüyük Evi Sofadan Görünüş.

Yeşilyurt Mullakasım Mahallesi 2 Nolu Ev

Yapıya güney cephedeki avlu kapısından ve sonradan yapıya dahil edilen bahçe kısmından girilmektedir. Zemin ve birinci kattan oluşan yapı dış sofalı plan tipine sahiptir.. Avluya girince soldan bahçe kısmına sağda bulunan merdiven ile üst kattaki sofaya geçiş sağlanmaktadır. Avluda kare formu bir havuz bulunup sonradan yapılan tadilatlarda havuzun formu değiştirilmiştir. Odunluk olarak kullanılan müştemilat kısımlarına da yine avludan geçiş yapılmıştır.

Şekil 4.47: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Yerleşim Kroki

Şekil 4.48: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Avlu Planı

Şekil 4.49: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Sokak Cephesi

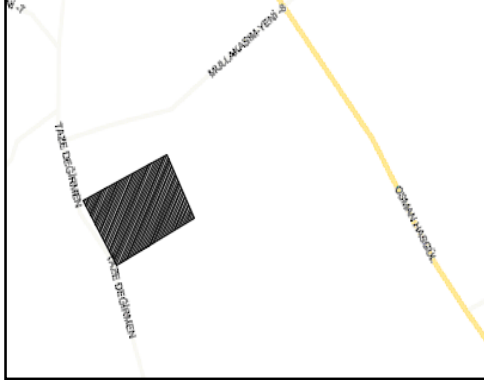
Şekil 4.50: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Avlu Girişi

Şekil 4.51: Yeşilyurt 2 Nolu Ev Avlusı.

Yeşilyurt Hıroğlu Mahallesi 21 Nolu Ev (Yusuf Eyidemir Evi)

Yapı iç sofalı plan tipine sahip olmakla beraber taş temel üzeri kerpiç hımiş duvar olarak inşa edilmiştir. Yapıya avludan güneybatı yönünde bulunan çift kanatlı ahşap kapı ile girilmektedir. Avludan servis mekanlarına ve sofaya merdivenle çıkılmaktadır.

Şekil 4.52: 21 Nolu Ev Yerleşim Kroki

Şekil 4.53: 21 Nolu Ev Avlu Planı.

Şekil 4.54: 21 Nolu Ev Avlu Cephesi

Şekil 4.55: 21 Nolu Ev Avluda Bulunan Ocak Detayı

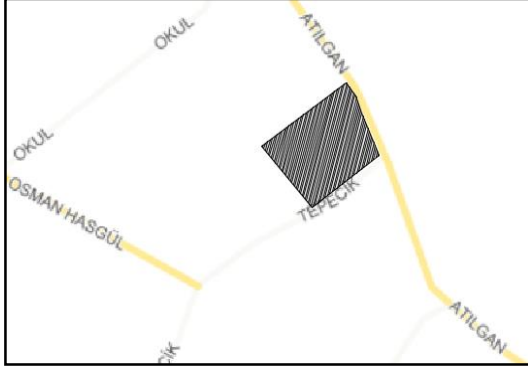
Şekil 4.56: 21 Nolu Ev Sokak Cephesi

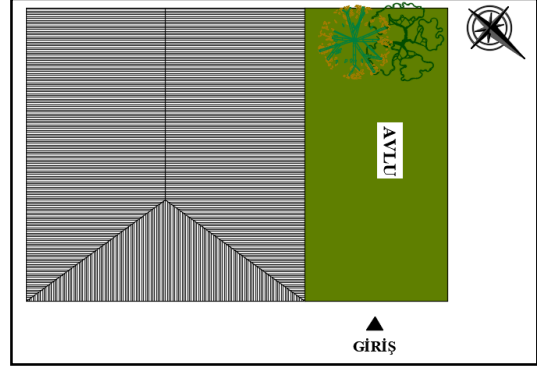
Şekil 4.57: 21 Nolu Ev Avlu Girişi

Yeşilyurt Hıroğlu Mahallesi 116 Nolu Ev

Yapı hem iç hem de dış sofaya sahiptir. Avlunun güney cephesinde bulunan kapı ile giriş yapılmıştır. Yapı dış ve iç sofalı plan tipine sahip ve iki katlı olarak inşa edilmiştir. Avludan odunluk, mutfak ve merdiven aracılığıyla dış sofaya ulaşım sağlanmaktadır. Avlunun günümüzde kullanılan halinde havuz bulunmayıp işlevsel olmayan bir ocak bulunmaktadır.

Şekil 4.58: 116 Nolu Ev Yerleşim Krokisi

Şekil 4.59: 116 Nolu Ev Avlu Planı

Şekil 4.60: Yeşilyurt 116 Nolu Ev Sokak Cephesinden Avlu Girişi

Şekil 4.61: Yeşilyurt 116 Nolu Ev Avludan Detaylar

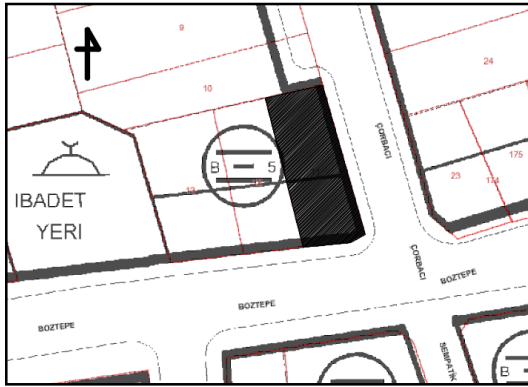
Şekil 4.62: Yeşilyurt 116 Nolu Ev Avludan Sofaya Çıkış

4.2.2. Arka avlulu yerleşim

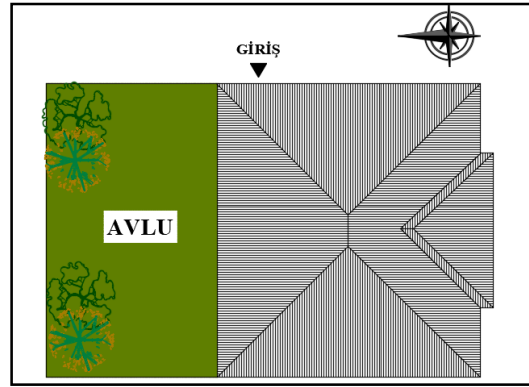
Arka Avlulu yerleşimde konutun parselde sokak cephesine dayandırıldığı, avlunun konutun arka kısmında yer aldığı ve böylece girişlerin doğrudan konuttan sağlandığı yerleşim şeklidir. Arka avlulu evlerde avludan bahçeye geçişler sık görülmektedir. Sokak cephesinden avlunun algılanmadığı planlama şeklidir. Malatya geleneksel mimari dokusu incelendiğinde avlulu evlerin çoğunda ön/yan avlu kullanıldığı ancak arka avlulu evlerin de yer yer bulunduğu görülmektedir.

Doğan Çiteli Evi

Yapı dış sofalı plan tipine sahiptir. Zemin ve birinci kattan oluşup girişi doğu cephesinde bulunan sokaktan avlu aracılığıyla yapılmaktadır. Avluda yer alan merdivenle dış sofaya çıkılmaktadır. Avlu zemini taşlık olup güney köşede çeşmesi bulunmaktadır

Şekil 4.63: Doğan Çiteli Evi Yerleşim Krokisi

Şekil 4.64: Doğan Çiteli Evi Avlu Planı.

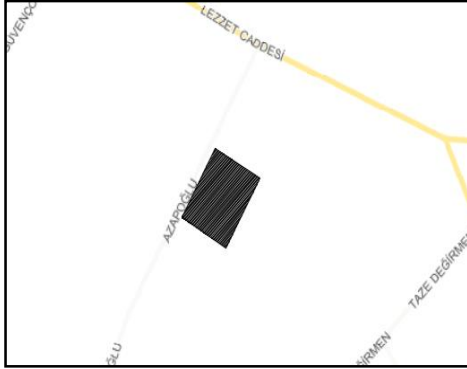
Şekil 4.65: Doğan Çiteli Evi

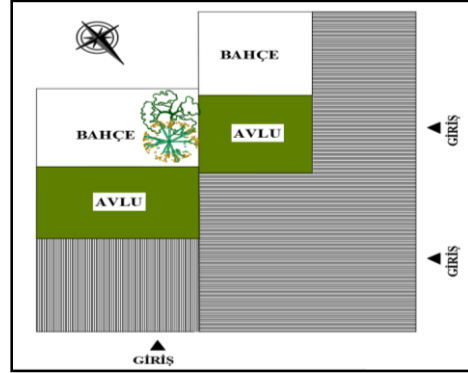
Şekil 4.66: Doğan Çiteli Evi Avlu Duvarı

Yeşilyurt Hiroğlu Mahalesi 7 ve 9 Nolu Ev

7 nolu ev dış sofalı 9 nolu ev ise iç sofalı plan tipine sahip ve 2 katlı olarak inşa edilmişlerdir. 7 nolu evde çıkmanın altından aralık mekanına girilip buradan avluya geçiş bulunmaktadır. Avludan mutfak, banyo, wc gibi mekanlara geçilmektedir. Üst katta bulunan sofaya da avludan ahşap bir merdiven ile çıkış sağlanmaktadır. 7 nolu evin bahçesine avludan geçiş yapılmış olup, avluda çeşme ve havuz bulunmaktadır.

Şekil 4.67: Yeşilyurt 7 ve 9 Nolu Yerleşim Krokisi

Şekil 4.68: Yeşilyurt 7 Nolu ve 9 Nolu Ev Ev Avlu Planı

Şekil 4.69: Yeşilyurt 7 Nolu Ev

Şekil 4.70: Yeşilyurt 9 Nolu Ev

Şekil 4.71: 7 Nolu Ev

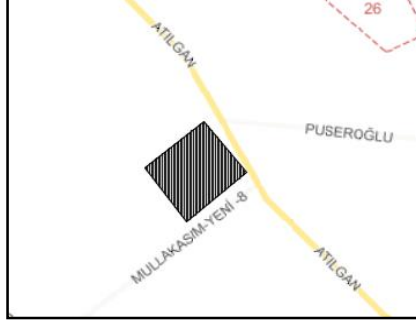
Şekil 4.72: 7 Nolu Ev

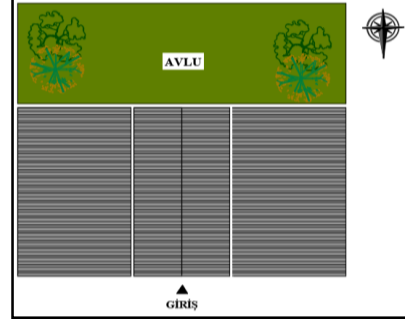
Şekil 4.73: 9 Nolu Ev Avlu

İsmet Bilir Evi

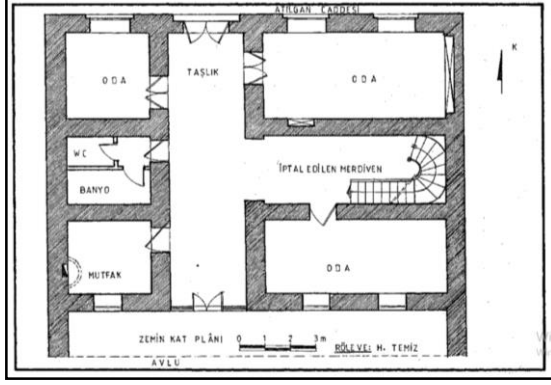
Yapı dış ve iç sofaya sahiptir. Yapıya giriş aralık mekanından yapılmış, avlu aralık mekanından sonra gelmektedir. Üst katta bulunan dış sofaya ve balkona ahşap merdiven ile çıkılır. Bahçeye geçiş avludan sağlanmaktadır.

Şekil 4.74: İsmet Bilir Evi Yerleşim Krokisi

Şekil 4.75: İsmet Bilir Evi Avlu Planı

Şekil 4.76: İsmet Bilir Evi Zemin Kat Planı (Temiz, 1990).

Şekil 4.77: İsmet Bilir Evi Giriş Cephesi

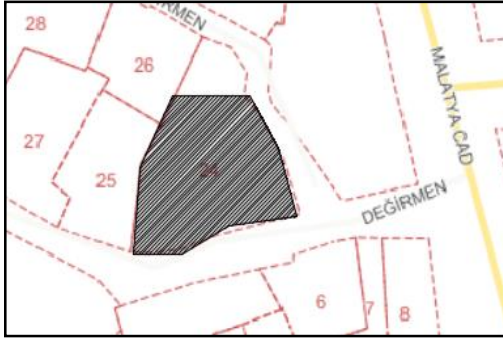
Şekil 4.78: İsmet Bilir Evi Taşlık

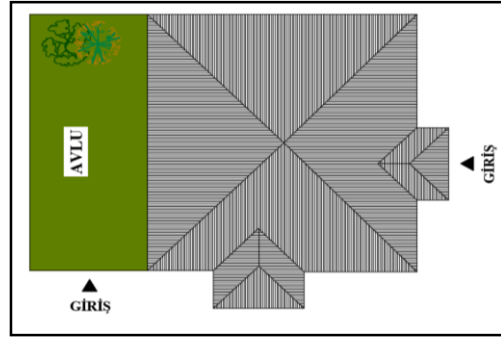
Şekil 4.79: İsmet Bilir Evi Avlu Cephesi

Burhaneddin Eren Evi

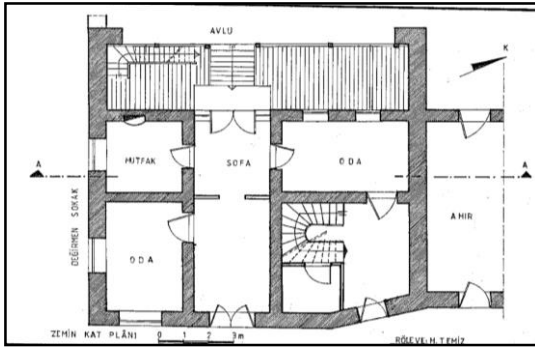
İç ve dış sofalı plan tipine sahiptir ve iki katlıdır. Yapıya doğu cephesinde bulunan kapı ile girilmektedir. Arka avludan da bir girişi bulunmaktadır. Girişten sonra iç sofaya geçiş yapılmaktadır. Servis mekanları, banyo-wc ye iç sofadan ulaşılmaktadır. Avludan ise ahıra geçiş yapılmaktadır.

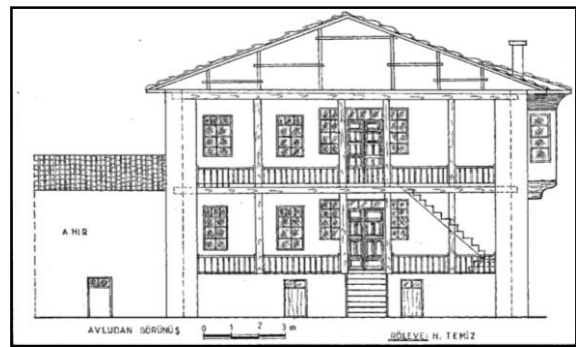
Şekil 4.80: Burhaneddin Eren Evi Yerleşim Krokisi.

Şekil 4.81: Burhaneddin Eren Evi Avlu Planı.

Şekil 4.82: Burhaneddin Eren Evi Zemin Kat Planı (Temiz, 1990).

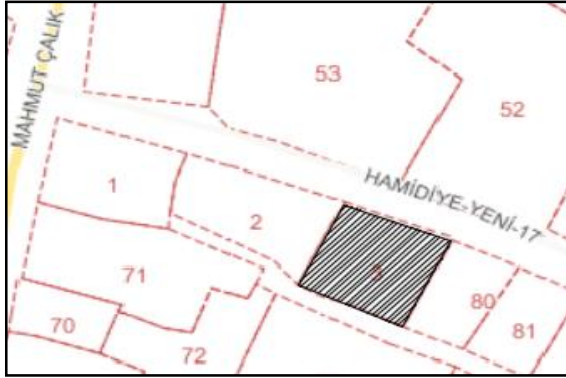
Şekil 4.83: Burhaneddin Eren Evi Avlu Cephesi Görünüşü (Temiz, 1990).

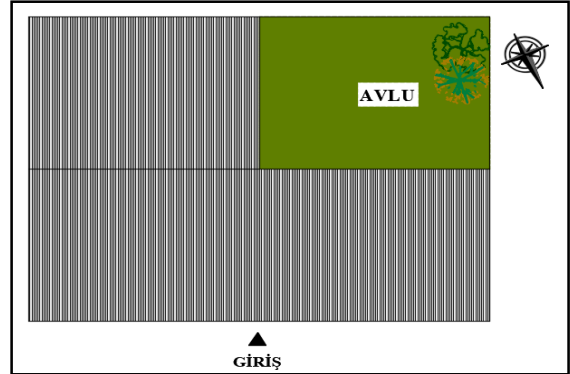
Şekil 4.84: Burhaneddin Eren Evi.

Yahya Yıldız Evi

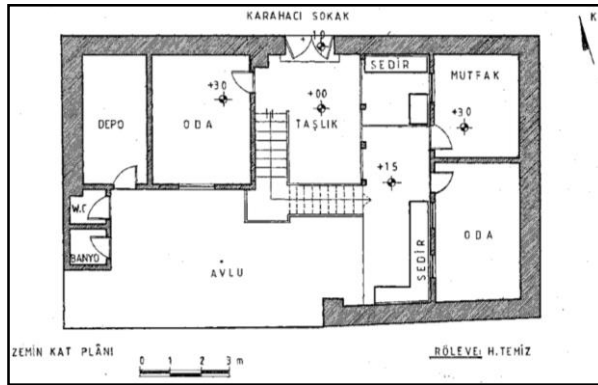
Dış sofalı plan tipine sahiptir. Yapının L şeklinde bir plan oturumu bulunmaktadır. Güneybatı cephede bulunan çift kanatlı kapı ile taşlık mekanına giriş sağlanmıştır. Taşlıktan mutfak, oda, üst kattaki sofa ve avluya geçilmektedir. Avluda ise banyo-wc ve depo gibi mekanlara geçişler bulunmaktadır.

Şekil 4.85: Yahya Yıldız Evi Yerleşim

Şekil 4.86: Yahya Yıldız Evi Avlu Planı. Krokisi.

Şekil 4.87: Yahya Yıldız Evi Zemin Kat (Temiz, 1990).

Şekil 4.88: Yahya Yıldız Evi Sokak Planı Cephesi

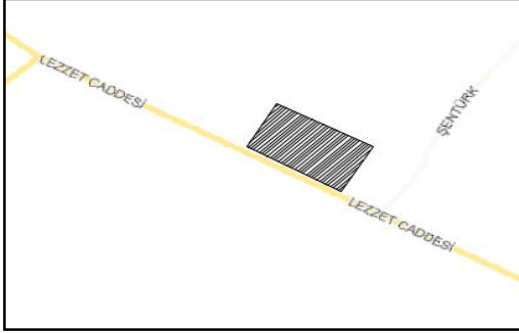
Şekil 4.89: Yahya Yıldız Evi Avlu Girişi.

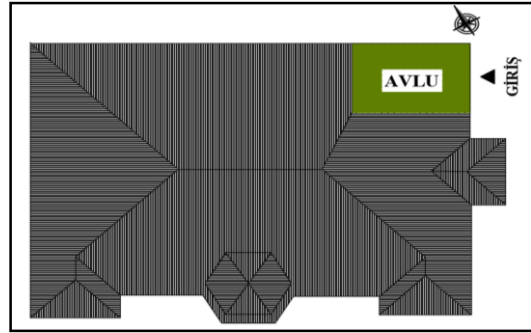
Şekil 4.90: Yahya Yıldız Evi Avlu Cephesi

Hanif Tanbay Evi

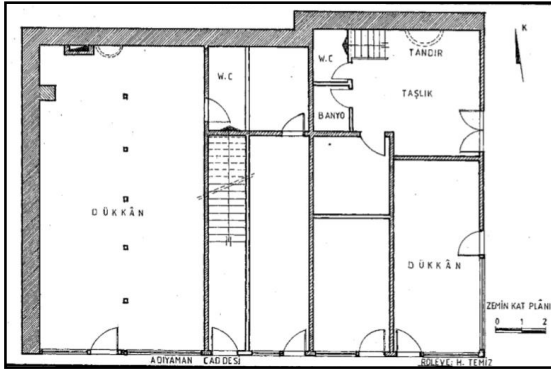
Evin ana cephesi Adıyaman Caddesine bakmaktadır. Çatı katında bulunan köşkle beraber üç katlıdır. Dış ve iç sofası bulunmaktadır. Dikdörtgen bir oturma alanına sahip olan yapıda haremlik ve selamlık bölümleri bulunmaktadır. Yapının girişi arkada bulunan avludan sağlanmaktadır. Selamlık bölümüne avludan ulaşıp oradan da haremlik bölümüne geçilmektedir.

Şekil 4.91: Hanif Tanbay Evi Yerleşim Krokisi..

Şekil 4.92: Hanif Tanbay Evi Avlu Planı

Şekil 4.93: Hanif Tanbay Evi Zemin Kat Planı (Temiz, 1990).

Şekil 4.94: Hanif Tanbay Evi Ön Cephe.

Şekil 4.95: Hanif Tanbay Evi Avlu Girişi.

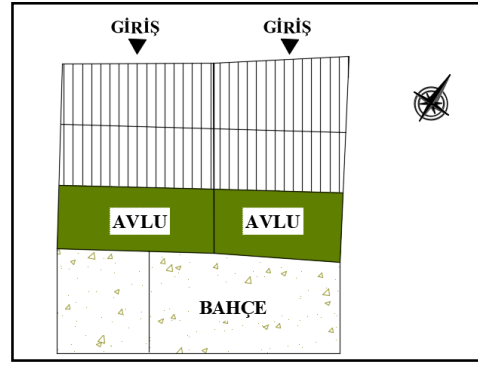
Şekil 4.96: Hanif Tanbay Evi Avlusu.

Gültek Sokak 7 ve 9 Nolu Evler

Plan özellikleri olarak sokakta bulunan diğer evlerle aynı özelliklere sahiptirler. Dış ve iç sofalı olup zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Sokakta bulunan diğer avlulu evler yan avluya sahip iken 7 ve 9 nolu evler arka avluya sahiptir. Taşlık kısmından evin arkasında bulunan avluya geçiş sağlanmaktadır. Avludan merdivenle sofaya ve bahçeye geçişler bulunmaktadır. 7 Nolu evin diğer evlerden farklı olarak sokağa açılan bir kapısı daha bulunmaktadır.

Şekil 4.97: Gültek Sokak 7 ve 9 Nolu Ev Avlu Planı

Şekil 4.98: Gültek Sokak 7 ve 9 Nolu Ev Yerleşim Krokisi

Şekil 4.99: Gültek Sokak 7 Nolu Ev

Şekil 4.100: 7 Nolu Ev Taşlık

Şekil 4.101: Gültek Sokak 7 Nolu Ev Sonradan Kapatılan Avludan Sofaya Çıkış.

Şekil 4.102: Gültek Sokak 7 Nolu Ev Avluda Bulunan Şerbetlik.

4.3. Geleneksel Malatya Evlerinde Bulunan Avluların Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Geleneksel Malatya evlerinde avlu kavramını incelemek için Merkez, Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinde yer alan avlulu evlerin bazıları tercih edilmiştir. Yakın bölgelerin seçilmesindeki amaçlardan biri iklimin farklılaşmasını en aza indirilip ortak özelliklerinin saptanmasıdır.

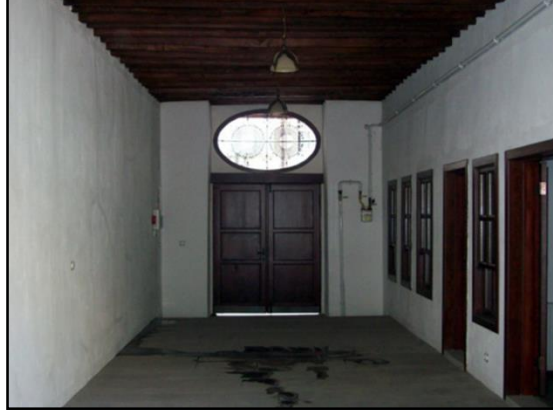
Yapı malzemesi olarak taş temel üzeri kerpiç hımsı duvar kullanılmıştır. Genellikle avluya evlerin sofa veya eyvanları yönlendirilmiştir. Üstü kapalı yapılan eyvanların avluya bakan cepheleri parmaklıklarla kapatılmıştır. Avluların yer aldığı zemin katlarda genellikle ahır, hızna, tandır, mutfak, wc-banyo gibi mekanlar bulunmakla beraber avludan bazılarına direk geçiş verilmiş veya sofa aracılığı ile geçişler sağlanmıştır.

Avlu geçiş mekanı işlevinin yanı sıra sebze meyve yetiştiriciliği ve günlük işlerin yapıldığı mekanlar olmuştur. Avlularda genellikle havuz ve çeşmelerin olduğu ama zamanla işlevini yitirdiği için kaldırıldığı söylenmektedir.

Avluları belirli özellikler altında gruplamak ve sınıflandırmak mümkündür. Çalışmamızda Çizelge 4.1. de yer alan geleneksel Malatya evlerinde sokak-avlu-giriş ilişkisi kapsamında inceleyecek olursak avlunun bazı konutlarda girişi sağlayan mekan olduğu gözlenmektedir. Sokaktan girişli yapılar incelendiğinde avlunun genellikle arka avlu olarak kullanıldığı yapının sokağa yakın tutulduğu görülmüştür. Girişlerin sadece avludan yapıldığı evler incelendiğinde ise kullanılan avlu tipinin yan avlu olduğu ve yapının bazı evlerde L plan tipine sahip olup bir kısmının başoda aracılığıyla sokağa yönlendirildiği görülmüştür. Hem avludan hem de sokaktan girişli evlerde ise yan ve arka avlunun kullanıldığı görülmektedir. Genelde Güneydoğu Anadolu bölgesinde görülen iç avlu tipi Malatya geleneksel ev dokusunda görülmemektedir.

Çizelge 4.2. de geleneksel Malatya evlerinde avlunun sofa ile ilişkisi incelenmiştir. Geleneksel Malatya evlerinin plan kurgusu sofa üzerine kurulmuştur. Plan tipi olarak üç bölgede yer alan evlerin benzer özellikler gösterdiği görülmüştür, en çok rastlanan plan tipleri iç sofalı ve dış sofalı plan tipidir bazı evlerde ise hem iç hem de dış sofa bulunmaktadır.

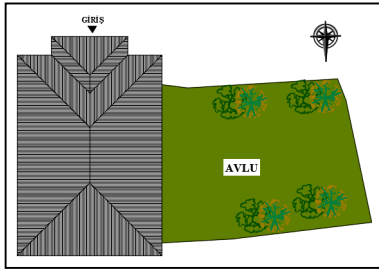
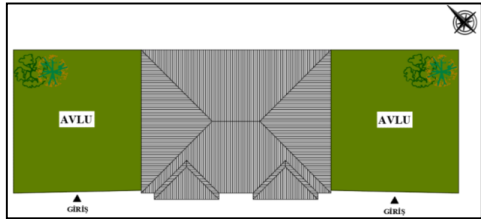
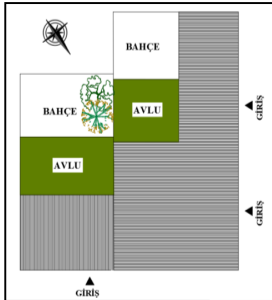
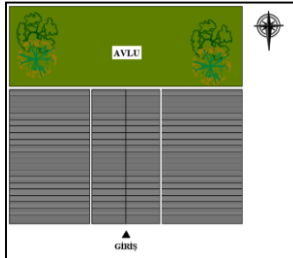
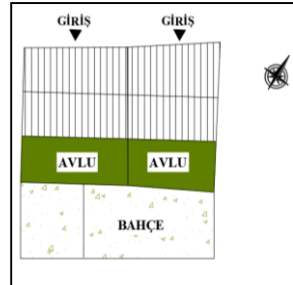
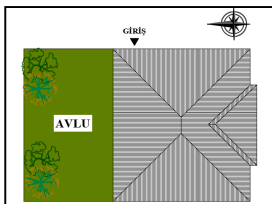
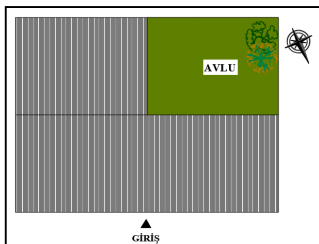
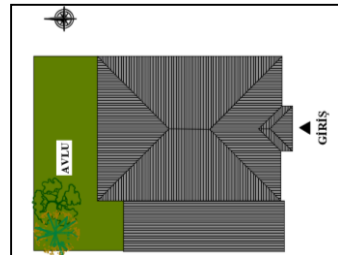
Dış sofalı plan tipinin yer aldığı avlu tipi genellikle yan avlu olmakla beraber arka avlulu birkaç örneğe de rastlanmıştır. İç ve orta sofalı plan tipinde ise kullanılan avlu arka avludur. Arka avluya sokaktan girişli evlerde aralık (taşlık) denilen mekana girdikten sonra aralıktan veya sofadan geçişler yapılmıştır (Şekil 4.103).

Şekil 4.103: Beşkonaklar 15 Nolu 3. Konak Aralık Mekanı (Aytaç, 2015).

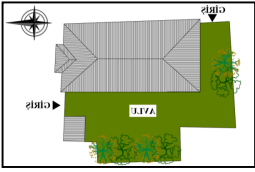
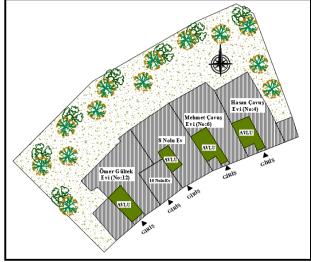
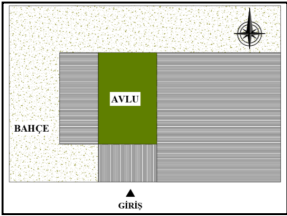
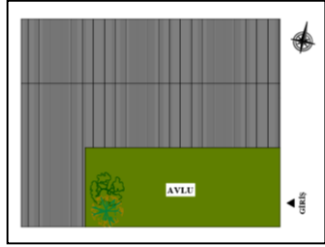
Çizelge 4.2, 4.3 ve 4.4’de incelenen konutlar avlu-sokak-giriş ilişkisi yönünden değerlendirilmiş olup Çizelge 4.2’de sokaktan girişli yapılarda ön/yan avlunun arka avluya göre daha az kullanıldığı görülmüştür.

Çizelge 4.2: Sokaktan Girişli Yapılar

SOKAKTAN GİRİŞLİ YAPILAR		
Ön/Yan Avlulu		
Sefer Almasulu Evi 	Poyraz Bey Konağı 	
Arka Avlulu		
Yeşilyurt Hıroğlu Mahallesi 7 ve 9 Nolu Ev 	İsmet Bilir Evi 	Gültek Sokak 7 ve 9 Nolu Ev
Doğan Çiteli Evi 	Yahya Yıldız Evi 	Hayati Ergün Evi

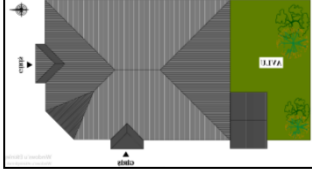
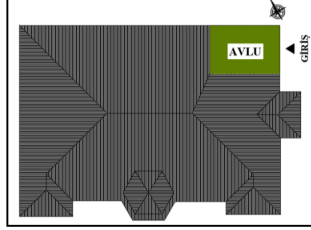
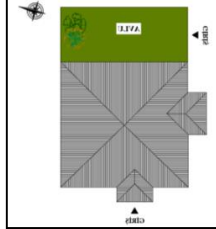
Çizelge 4.3’de sadece avludan girişin sağlandığı yapılar değerlendirilmiş olup incelenen konutlarda sadece arka avludan girişin sağlandığı konutlara rastlanmamıştır.

Çizelge 4.3: Avludan Girişli Yapılar

AVLUDAN GİRİŞLİ YAPILAR		
Ön/Yan Avlu		
Karakaş Konağı 	Yeşilyurt Hıroğlu Mahallesi 21 Nolu Ev 	Gültek Sokak 4,6,8,12 Nolu Ev
Yeşilyurt Mollakasım Mah. 2 Nolu Ev 	Yeşilyurt 116 Nolu Ev 	Hüseyin Başıbüyük Evi
Arka Avlulu		
İncelenen Geleneksel Malatya evlerinde arka avlulu olup sadece avludan girişli evler bulunmamaktadır.		

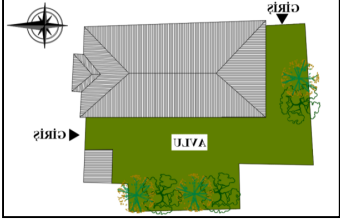
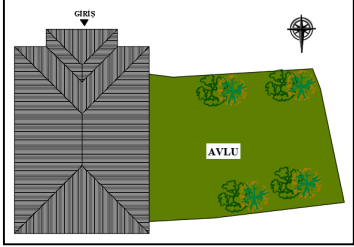
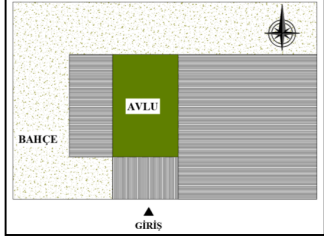
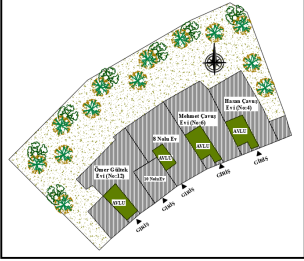
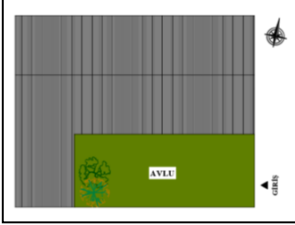
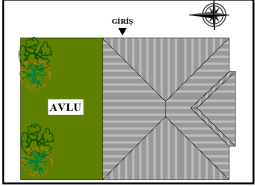
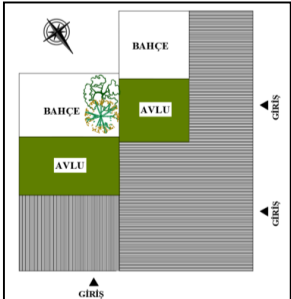
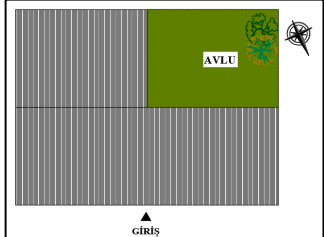
Çizelge 4.4’de birden fazla girişi olup girişlerin avlu ve sokaktan sağlandığı evler incelenmiş olup ön/yan avlu ve arka avluya da rastlanmıştır. Çift girişi olan evler sayıca az olup bu evlerin genellikle dönemin ekonomik yönden ileri gelenlerinin kullandığı büyük konaklar olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.4: Sokaktan ve Avludan Girişli Yapılar

SOKAKTAN VE AVLUDAN GİRİŞLİ YAPILAR	
Ön/Yan Avlu	
Ahmet Kekevi Evi 	Hanif Tanbay Evi
Arka Avlulu	
Burhanettin Eren Evi 	

Çizelge 4.5 ve 4.6’ da sofanın avlu ile ilişkisi değerlendirilmiş olup dış sofalı evlerde çoğunlukla ön/yan avlu kullanıldığı, arka avlulu evlerin de bulunduğu görülmüştür. Çizelge 4.6’da ise incelenen evler içerisinde çift sofaya sahip olanların ön/yan ve arka avluya dağılımlarının çok yakın olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.5: Sofa Avlu İlişkisi Dış Sofalı Yapılar

DİŞ SOFALI PLAN TİPİ		
Ön/Yan Avlu		
Karakaş Konağı 	Sefer Almasulu 	Yeşilyurt Mollakasım Mah. 2 Nolu Ev
Gültek Sokak 4,6,8,12 Nolu Evler 	Hüseyin Başbüyük Evi 	
Arka Avlulu		
Doğan Çiteli 	Yeşilyurt Hıroğlu Mah. 7 ve 9 Nolu Ev 	Yahya Yıldız Evi

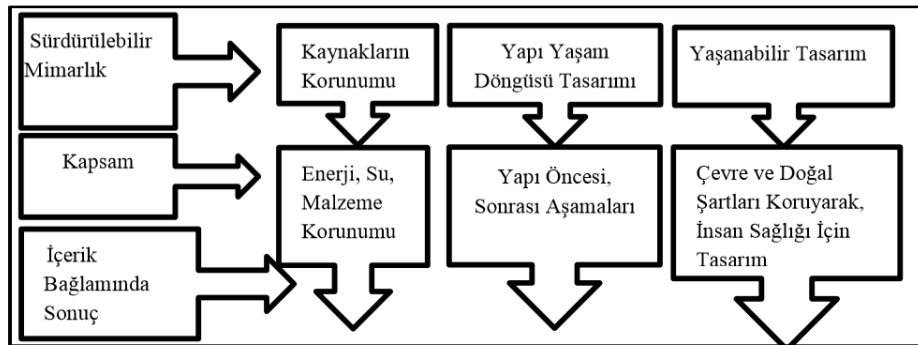
Çizelge 4.6: Sofa Avlu İlişkisi Dış ve İç Sofalı Yapılar

DIŞ VE İÇ SOFALI PLAN TİPİ		
Ön/Yan Avlu		
Poyraz Bey Konağı	Ahmet Kekevi Evi	Yeşilyurt Hiroğlu Mah.116 Nolu Ev
Yeşilyurt Hiroğlu Mah. 21 Nolu Ev		
Arka Avlulu		
İsmet Bilir Evi	Burhanettin Eren Evi	Hayati Ergün Evi
Yeşilyurt Hiroğlu Mahallesi 7 ve 9 Nolu Ev	Hanif Tanbay Evi	

4.4. Avlu Kullanımının Sürdürülebilirliği

Sürdürülebilir mimarlık, bulunduğu dönem ve gelecek nesilleri dikkate alarak ilk amacın yenilenebilir enerji kaynaklarına öncelik vermek olduğu; çevreye duyarlı, enerji kullanımını, su kullanımını, kullanılan malzemeyi, bulunduğu alanı en etkin şekilde kullanan ve insanların konfor ve sağlıklarını koruyacak yapılar ortaya koyma faaliyetlerinin bütünüdür (Sev, 2009).

Günümüzde enerji kaynakları tüketiminin çok artması ve yapılan yapay dokuların insanı doğaya yabancı bir hale getirmesi nedeni ile mimari tasarıma yeni bakış açısı getirilmesi gerekmektedir. Yapay çevrelerin zamanla ekosisteme verdiği zararlar mimarları, çevrenin nasıl tasarlanması gerektiği konusunda ve binaların üretim şekillerini dikkate alan yaklaşımlar geliştirmesine zorlamakta, böylece doğal döngüye en uyumlu ve en az zarar veren tasarımlar yapmaya yöneltmektedir. Şekil 4.104’ de sürdürülebilir mimarlığın ilke ve kapsamlarının neler olması gerektiği vurgulanmış olup kaynakların korunumu, yapı yaşam döngüsünün tasarımı ve yaşanabilir tasarım ilkelerinin bir sonucu olarak çevre ve doğal şartları koruyan insan sağlığı için tasarım sonucuna varılmıştır.

Şekil 4.104: Sürdürülebilir Mimarlık İlkeleri ve Kapsamları (Çelebi, 2003)

Sürdürülebilir bina tasarımı iki öge etrafında şekillenir. Bunlardan biri yapı malzemesi diğeri ise planlama şeklidir. Geleneksel dokuda kullanılan yapı malzemelerinin yöreden zahmetsizce elde edilen maliyeti en düşük olan malzemeler olduğunu görüyoruz. Yaptığımız çalışma sürdürülebilirlik açısından ele alındığında, planlamada avlu kullanımı günümüz koşullarına daha uygun olacak ve faydalar sağlayacaktır.

Sınırlayıcı olmayan avlular esnekliği arttırdığı için küçük ve büyük konutlarda rahatlıkla kullanılmaktadır. Çok katlı konutlarda kullanılan avlu ise “cluster” yani grup konut

kümeleriyle oluşturulan arada kalan geçiş, dolaşım ve sosyal olanakların olduğu planlama şeklidir (Erdoğan, 1996).

Gelişen ülkelerde yaşanan ekonomik yönden gelişmiş toplumların seviyesini yakalama isteği ve aynı zamanda ulusal kimliği koruma çabası, kültürel ve geleneksel uygulamaların çağdaş yorumlar çerçevesinde günümüze uyarlanarak değerlendirilmesi ile mümkün olacaktır. Mahremiyet anlayışına sahip, doğa-mahalle-toplum ilişkilerinin ön planda olduğu, kullanan insanların çevresinin ve varlık bilincinin farkında olarak yaşadığı avlulu konut yerini betonarme apartman kütlelerine bırakmıştır (Cansever, 1993).

Avlu kavramı sadece konutlarda kullanılmamakla birlikte, sosyal bir alan niteliği taşıması nedeniyle sürdürülebilirliğini iki başlık altında incelemek gerekmektedir.

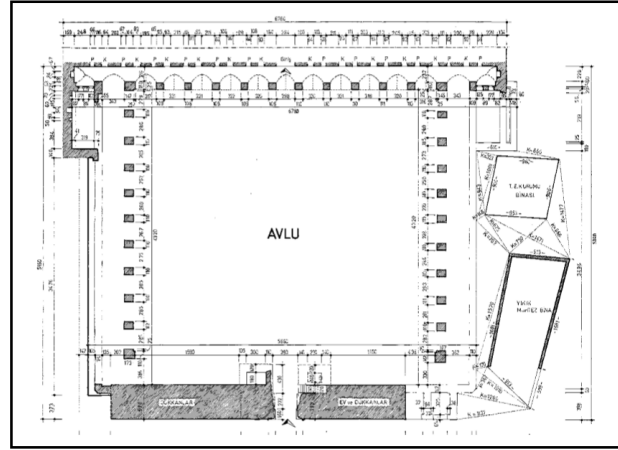
4.4.1. Kentsel ölçekte avlu kullanımının sürdürülebilirliği

Kamusal Alan; kent içinde yer alan, insanlara sosyalleşme ve hareket imkanı sunan, günlük işlerin halledildiği mekanlardır. Kamusal alanlar bulunduğu kent ile ilgili fiziksel özellikleri taşıyarak, toplumun sosyal dokusunun izlerini üzerinde barındırmaktadırlar. Sahip oldukları fiziksel özellikler toplumun yaşam kalitesinin artmasına ve mekanda bulunan kalite kavramına vurgu yapmaktadır (Saylan, 2017).

Geleneksel mimari öğeleri incelerken karşımıza çıkan kamusal alan sınıfına giren yapılardan biri de kervansaraylardır. Kervansaraylar genellikle avlulu olarak planlanmış ve bu avlular ticaretin yapıldığı sosyal mekanlar özelliği taşımıştır.

Kervansaraylar Selçuklu sivil mimarlığının en önemli eserlerindendir. Bu yapıların yapılma amacı, ticaret yapan kervanların, şehirler arası yolculuk yapan insanların konaklaması ve burada her türlü ihtiyaçlarını giderebilme imkanı sunan konaklama tesisi yani dönemin oteli özelliklerini taşımasıdır (Uluengin, 2010).

Malatya'nın Battalgazi ilçesinde bulunan Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, 1637 yılında Bosnalı Silahtar Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Plan özellikleri incelendiğinde merkezi bir avlu etrafında şekillendiği görülmektedir (Şekil 4.105).

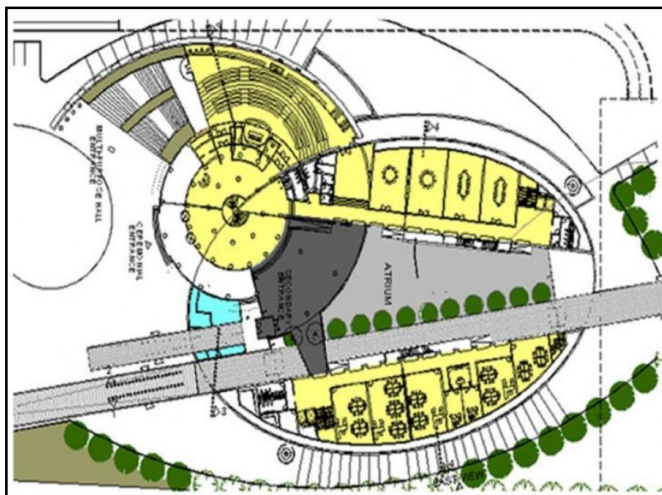

Şekil 4.105: Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı Planı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv)

Günümüzde Malatya’da bulunan modern mimari yapılar göz önünde bulundurulduğunda avlunun kamusal alanda kullanılmış örneklerinden biri Şekil 4.106’da planı bulunan Malatya Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binasıdır.

Binanın dış kabuğuna ağaç gövde dokusu verilmiş olup, iki elips diliminin kesiştiği bölge iç avluyu oluşturmaktadır. Bina içerisinde yönelimler teraslar halinde avluya verilmiştir. Şekil 4.107’de ana avlunun iki ucunda bulunan omurga niteliği taşıyan bir rampa ile girişlerin sağlandığı görülmektedir. Avlu tasarımı küçük bir meydan niteliği taşımakta olup çeşitli etkinlikler için kullanılması planlanmıştır. Yapının mimarı Ahmet Vefik Alp yapının tasarımı ile ilgili şu sözleri söylemektedir.

“...Eski ile yenin, küresel ile yöreselin mahirane bir biçimde sentezlenmesinden, bilnetice ‘zamanın sonsuzlaştırılmasından’ doğmaktadır.” (URL 30).

Şekil 4.106: Malatya Büyükşehir Hizmet Binası Planı (URL 30).

Şekil 4.107: Malatya Büyükşehir Hizmet Binası (URL 30).

Kentsel ölçekte avlu tasarımı verilebilecek örneklerden biri Şekil 4.108 ve Şekil 4.109’de yer alan Akdeniz Bölgesi (Hatay), 7 İklim 7 Bölge- Mahalle Ulusal Mimari ve Kentsel Tasarım Fikir Yarışması’nda 1. Ödülü alan projedir. Yaklaşık 960 metre uzunluğunda ve orta noktası 340 metre genişliğinde bir alanda yapılacak tasarımda Meydan, sokak, avlu ilişkilerini kurarak sürekliliği olan açık mekanlar üretmekten yola çıkılmıştır. Parçalı olmasına rağmen organize olmuş sürekliliği devam eden bir yeşil doku yaratmak hedeflenmiş ve ana bir omurga üzerinde şekillenen yeşil doku avlularla bağlanmıştır (URL 31).

Şekil 4.108: Proje Alanında Yeşil Alanların Dağılımı (URL 31).

Şekil 4.109: Proje Alanının Maket Görüntüsü (URL 31).

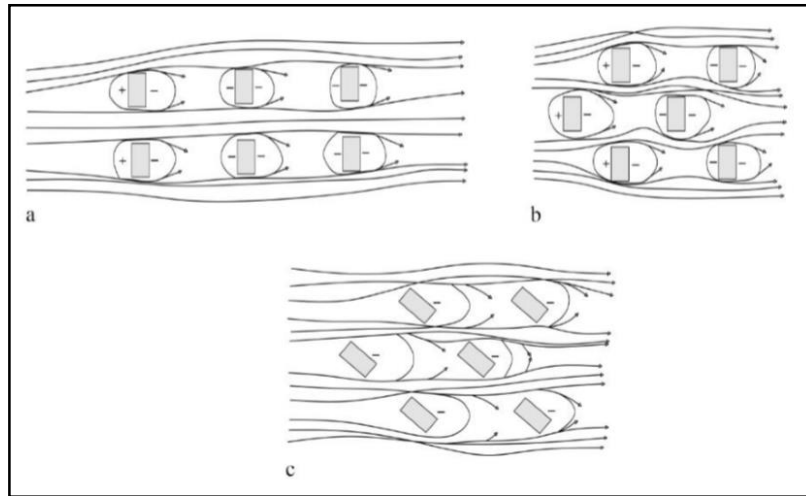
4.4.2. Konut Tasarımında Avlu Kullanımının Sürdürülebilirliği

Avlu ilk konut kullanımlarından günümüze kadar gelmiş konutlarda kullanılan, çözümleyici ve birleştirici etkiye sahip bir mekandır. Avlulu konut yapısal olarak incelendiğinde kentsel bir karaktere sahip olduğu görülmektedir. Nüfusu yoğun olan kentlerde mahremiyet ve güvenlik sağlayıcı, alan kullanımına sağladığı artılardan dolayı uygun bir çözümdür. Mimari tasarım sürecinde sebep- sonuç ilişkisinin neticesinde oluşan avlu doğa ile uyumun sağlandığı bir mekan niteliğindedir.

Modern mimaride avlu kullanımının sağlayacağı birçok avantaj bulunmaktadır. Bunların başında daha korunaklı sosyal alan oluşumu ve değişen iklim koşullarına daha uygun çözümlenmiş bina yerleşimleri gelmektedir. Bina planlanırken oluşturulan dış iklim koşulları, iç mekanların iklimsel koşulları üzerinde azımsanmayacak etkilere sahiptir. Sıcak-Kuru iklim etkilerine sahip olan Malatya’da planlama yapılırken geleneksel mimaride yer alan avlu kullanımının iklimsel açıdan birçok faydasının olacağı düşünülmektedir.

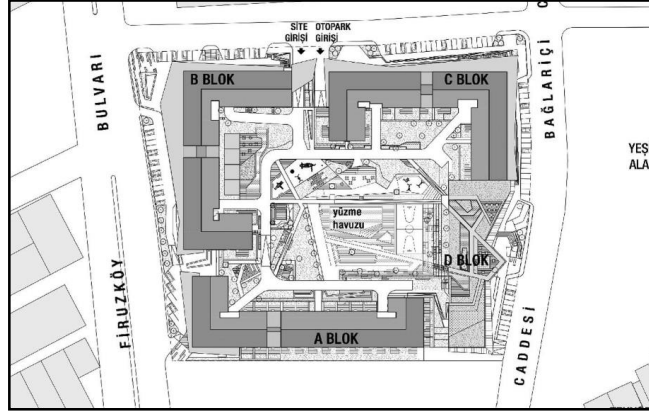
Bina ve ortak yeşil alanlar planlanırken parsel içerisine yerleştirilen bina yükseklikleri ve konumları birbirlerine gölge yapacak şekilde ayarlandığında güneş ışınlarının olumsuz etkilerinden korunulmaktadır.

Bina aralıklarını hava hareketine göre belirlemek, bölgenin iklimsel özelliklerinin etkisiyle hakim rüzgarlardan faydalanmak gerekmektedir (Şekil 4.110). Binalar arasındaki mesafenin hakim rüzgarlar doğrultusundaki değişimi iç iklimsel koşullara etki ederken, dış tasarım ise rüzgar hızına bağlı olarak düzenlenmelidir (Bekar, 2018)

Şekil 4.110: Bina Grupları Yerleşiminin Hava Akımına Etkisi (Bekar, 2018).

Binaların kent dokusunda kanal ve koridor oluşturacak şekilde konumlandırılması hava akımı hızını arttıracaktır. Böylece yerleşimde avlu etkisi oluşacaktır. Şekil 4.111’ de İstanbul’da yapılmış olan Firuze Konakları’nın yerleşim planında, blokların ortada avlu oluşturacak şekilde yerleştirildiği görülmektedir. Yerleşim yapılırken projenin amaçlarından biri ortada ferah ve canlı bir avlu oluşturmaktır. Bina ile çevrili olan avlu açık olan cephesiyle manzaraya yönlendirilmiştir.

Şekil 4.111: İstanbul Firuze Konakları Vaziyet Planı (URL 32).

İstanbul’da yapılmış avlulu modern konut projelerinden bir diğeri ise Şekil 4.112’de yerleşim planı verilen AydosLand projesidir. Proje ormanlık bir alanda yapılmış ve bloklar yerleştirilirken parselin şekline göre bir yerleşim düzenlenerek ortada iç avlu oluşturulmuştur. Avluda yapay bir su göleti bulunmaktadır. Yeşil alanlar ve oyun alanları avluda konumlandırılmıştır.

Şekil 4.112: AydosLand Konut Projesi Yerleşim Planı (URL 33).

Malatya’da modern konut projelerinde avlu kullanımına verilebilecek örneklerden biri Malatya Life konutlarıdır (Şekil 4.113). İnşaatı henüz tamamlanmamış olan konut projesinde alışveriş alanı ile konutların bir avlu aracılığı ile birbirinden ayrıldığı

görülmektedir. Avlu etrafında bulunan yapı kütlelerinin yükseklikleri aynı olmadığı için verilen diğer örneklerden daha farklı bir avlu oluşturulduğu görülmektedir. Avlunun etrafında olan alışveriş alanları avlu duvarı niteliği taşımaktadır.

Şekil 4.113: Malatya Life Yerleşim Planı (URL 34).

Tarihi bir kaynaktan esinlenerek oluşturulacak olan yeni yaklaşımların iki şekilde olması gerekmektedir. İlki ölçek, oran ve malzeme yönünden kaynak alınan değere tamamen uyumlu yaklaşmak gerektiğini savunurken, ikinci ise ekleme yapıldığı zaman güncel eğilimleri temsil edip, zamanı yansıtmaması gerektiğidir (Cantel,2005).

Tarihi çevre ile uyumun yanı sıra ölçek ve biçimin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Tarihi bir doku içerisinde yapılacak bina tasarımlarında beş önemli nokta bulunmaktadır. Bunlar; öykünme, geleneksel, üstü kapalı, modern ve kibirli yaklaşımlardır (Davies, 2003).

Malatya’da geleneksel ev dokusunun günümüz şartlarında sosyal alan olarak kullanımına verilebilecek örneklerden biri Sanat Sokağıdır (Şekil 4.114). Sanat Sokağında geleneksel mimari dokusunda yapılmış 7 adet konak bulunmaktadır. Bu konaklardan 2 tanesi avluya sahiptir. Konaklar Malatya Kültür evi, fotoğraf müzesi, restoran, kitap-cafe gibi sosyal etkinliklerin gerçekleştiği mekanlar olarak işlevlendirilmiştir.

Şekil 4.114: Malatya Sanat Sokağı Uydu Görüntüsü.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlığın ilk dönemlerden itibaren barınma ihtiyaçlarını karşılarken iklimsel ve sosyo-kültürel etkiler karşısında ortaya çıkan avlu kavramının birçok kültürde ve dönemde yapıların temel öğelerinden biri olduğunu görmekteyiz. Yapısal bir boşluk olarak tanımlanan avlu işlev olarak evin merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda ve farklı iklimlerde ortak sorunların çözümü olarak kullanılmıştır. Geleneksel Türk evlerinde çoğu bölgede karşımıza çıkan avlu, geleneksel Malatya evlerinde de kullanılmış olup mahremiyet ile sosyal hayat arasında geçişi sağlayan bir basamak özelliği taşımaktadır. Geleneksel Malatya evleri, geleneksel Türk evi özelliklerini taşımaktadır. Genellikle iki katlı olarak inşa edilmiş ve yapı malzemesi olarak taş temel üzeri kerpiç hımış duvar kullanılmıştır. Çoğunlukla çift sofaı evler olduğu görölmektedir. Bunun en büyük nedeni ise iklimsel özelliklerdir. Karasal iklime sahip yörede sıcak yaz günleri dış sofaının oluşumunu sağlarken, kışların soğuk geçmesi daha korunaklı kapalı ortak bir alan oluşumuna yöneltmiş ve böylece iç sofa oluşmuştur. Sofada geçen hayat günlük işlerin yapıldığı servis mekanlarına ulaşımın sağlandığı avlu ile bir bütünlük sağlamıştır.

Malatya evlerinde avlu oluşumları incelenirken sosyo- kültürel etkilerin daha büyük olduğu görölmektedir. Avlu bazı konutlarda evin giriş holü niteliğinde kullanılırken bazılarında bahçeye geçişi sağlamıştır. Avluda bulunan ana ögenin su olduğu incelenen örneklerde görölmüştür. Avlularda genellikle kare formulu havuzlar yer almaktadır, bazılarında ise şerbetliklere rastlanmıştır. Avluların hemen hemen hepsinde sofa ile ilişkili olarak tandır örtmesi veya ocak bulunmaktadır. Haremlik ve selamlık kısımlarının bulunduğu konaklarda ise ocak tandır gibi günlük işler için kullanılan öğeler haremlik kısmında yer almaktadır. Avluda bulunan diğer öğeler ise yazın gölgelenme sağlayan çoğunlukla kış mevsiminde yaprak dökerek güneşlenmeyi arttıracak nitelikte olan ağaçlardır.

Çalışmada incelenen geleneksel Malatya evleri Malatya Merkez, Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinde bulunmaktadır. Günümüze ulaşan evlerin çoğunluğu Yeşilyurt ilçesindedir. Battalgazi’de bulunan geleneksel konut dokusu askeri karargah olarak kullanılması nedeniyle tahribata uğramıştır. Malatya merkezde bulunanlar ise korumaya alınmadığı için şehirleşmenin bir sonucu olarak yok edilmiştir. Yeşilyurt ilçesinde bulunan evlerin bir kısmının restore edilerek işletme olarak kullanıldığı, bir kısmının ise konut

sahipleri tarafından halen konut olarak kullanıldığı, bazı örneklerin ise terkedilmiş olup kullanılamayacak duruma geldiği görülmüştür.

Sürdürülebilir geleneksel mimari unsurlar arasındaki en değişken ve işlevsel kavram avludur. Avlu kavramı modern mimari ile sentezlendiği zaman doğa ile iç içe bir yerleşim küçük ve büyük ölçekte kullanılabilecek en önemli öğedir.

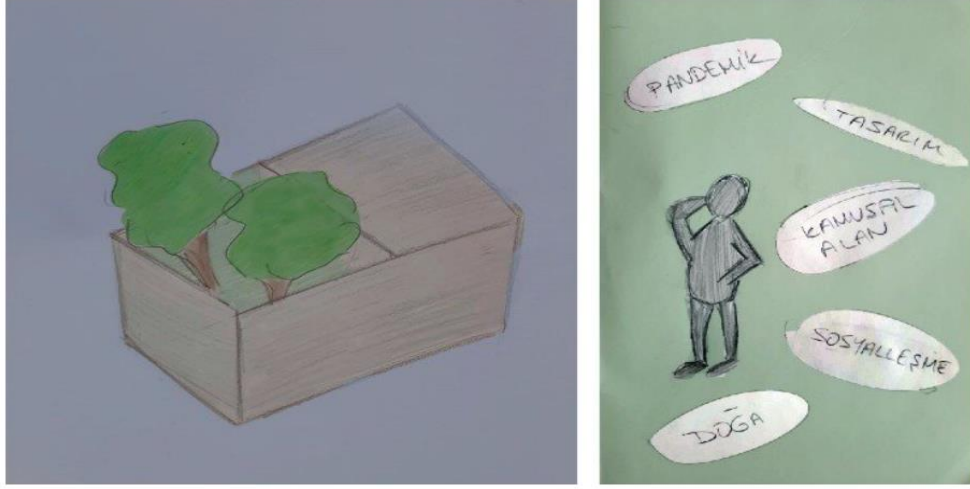
Malatya ilinin iklimsel özellikleri ve dönemin ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğu zaman avlunun günümüz koşullarında kullanılmasının birçok ihtiyaca cevap vereceğini görmekteyiz. 2020 yılında yaşanan deprem sonrası bölgede konut taleplerinde belirgin bir şekilde farklılık olduğu, az katlı ve müstakil konut taleplerinin arttığı söylenmektedir. Tasarım sürecini değiştirecek diğer unsur ise yaşanan pandemidir. Pandeminin birçok alanda değişikliğe sebep olacağı ve özellikle yeni tasarım kriterleri getireceği kaçınılmaz bir sonuç olarak bizi beklemektedir.

İnsan imkanları doğrultusunda mümkün oldukça doğa ile iç içe olmayı arzular. Ancak yaşamının çoğunluğunu kapalı mekanlar içerisinde geçirdiği için temas ettiği dış hava ile ihtiyacını karşılamaya çalışır. Metropol şehirlerde yaşamın yorucu olmasının sebepleri arasında dış hava ile temas eksiliğinin olması da gelmektedir. Pandemi döneminde ve sonrasında kullanılan mekanların çoğunluğunun kapalı olması ve tek mekanda geçirilen vaktin artması ile dış mekan ile temas ihtiyacı artmıştır (Taşçı, 2020)

Dünya genelinde pandemi ile birlikte şehirleşme ve konut anlayışında revizyona gidilmiş ve somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Çin’de bu konuyla ilgili yeni düzenlemeler yapılmaya başlanılmıştır. 20. yüzyılın “bahçe şehri” fikrinden yola çıkarak metropollere yakın tarım arazisi ve yeşil kuşaklarla ayrılmış yeni uydu kentler planlanmaktadır. Pilot olarak Jilin eyaletindeki Chaluhe kentinde bu tür uygulamalara başlanmıştır. Tarım kentleri çevre dostu ulaşım ağlarıyla günümüz ihtiyaçlarına cevap vermesi amaçlanmıştır (URL 35).

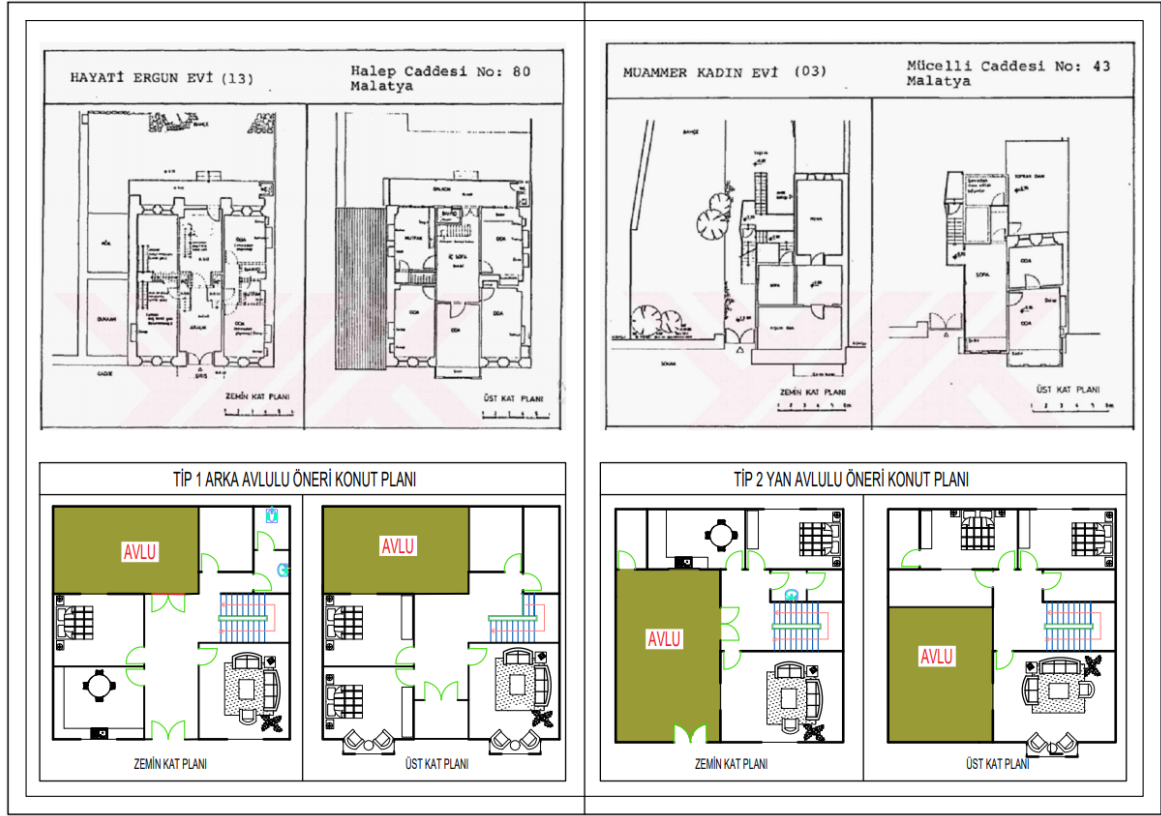
Dünya genelinde yaşanan sosyal izolasyon beraberinde kamusal ve sosyal alandaki sosyal mesafe olgusunu kalıcı bir şekilde etkileyecektir. Evlerin sadece yaşadığımız alan olmaktan çıkıp vaktin çoğunun evlerde geçtiği, çalışma ve eğitim alanı olarak rolünün değiştiği bir dönemde bulunmaktayız. Sürecin uzamasıyla beraber konutlarda sıkışmışlık hissini azaltacak tasarımlara gidilecek ve hayatımızda kalıcı değişiklikler olacaktır.

Bütün fiziksel faktörlerin etkisiyle öyle konutlar oluşturulmalı ki bir kutunun içinde kısıtlanmış hissinden uzaklaştırıp doğa ile iç içe bireysel özgür olunabilecek alanlara sahip olunmalıdır. Bunun en güzel çözümlerinden biri geçmişte mahremiyet olgusunun ön planda tutularak tasarımlarda en önemli yere sahip avlunun yeniden hayatımıza dahil edilmesi olacaktır (Şekil 5.1). Böylece insanlar hem sosyal izolasyon sağlamış olacak hem de kendilerine ait evin bir parçası haline gelmiş doğal bir alanda psikolojik olarak rahatlama imkanı bulacaklardır.

Şekil 5.1: Pandemi Sonrası Konut Tasarımı (URL 36)

Geleneksel avlulu konut anlayışının yeniden canlandırılması ile günümüzde ne gibi artılarının olacağını öneri bir proje üzerinden değerlendirmek daha doğru olacaktır. Şekil 5.2.'de geleneksel dokuya ait planların günümüze uyarlanmış iki tipini görmekteyiz. Malatya bölgesinde en çok yan ve arka avlu kullanımının yaygın olmasından yola çıkarak iki adet plan tipolojisi oluşturulmuştur. Bunlar tip1 arka avlulu öneri konut planı diğeri tip 2 yan avlulu öneri konut planıdır. Arka avlulu öneri konut planında avlu evin arka kısmında yer alan iç bahçe olarak tasarlanmıştır, yan avlulu öneri konut planında ise avlu eve girişi sağlayan mekan niteliği taşımaktadır. Günümüzde kullanılan geleneksel konutlar incelendiği zaman aralık mekanı ve sofaların konutun içine dahil edilerek açık cephelerinin kapatıldığı görülmüştür. Kış mevsiminin şiddetli geçmesi ısı problemi oluşturduğu için tasarlanan planlarda aralık mekanı antre (hol) olarak konuta dahil edilmiş sofa ise günümüz şartlarına göre rol değiştirerek balkon olarak planda yer almıştır. Genelde iki katlı planlanan konutlarda üst kata ulaşım sofa aracılığı ile avludan değil kullanımın günümüze uyarlanmış şekliyle konut içinde ayrı bir merdiven sahanlığı ile çözülmesi uygun görülmüştür.

Şekil 5.2: Geleneksel Konut Planı ve Öneri Konut Planı

Yaklaşık 38 dönüm arazi üzerinde tasarlanan projede, Şekil 5.3’ de görüleceği üzere tamamı avlulu konutlardan oluşan ve merkezi avlular etrafında şekillenmiş küme şeklinde bir planlama ile özel ve ortak yeşil alanların bulunduğu, ortak yeşil alanlarda ise kendi içinde bir özerkliğin olması planlanmıştır.

Şekil 5.3: Öneri Vaziyet Planı

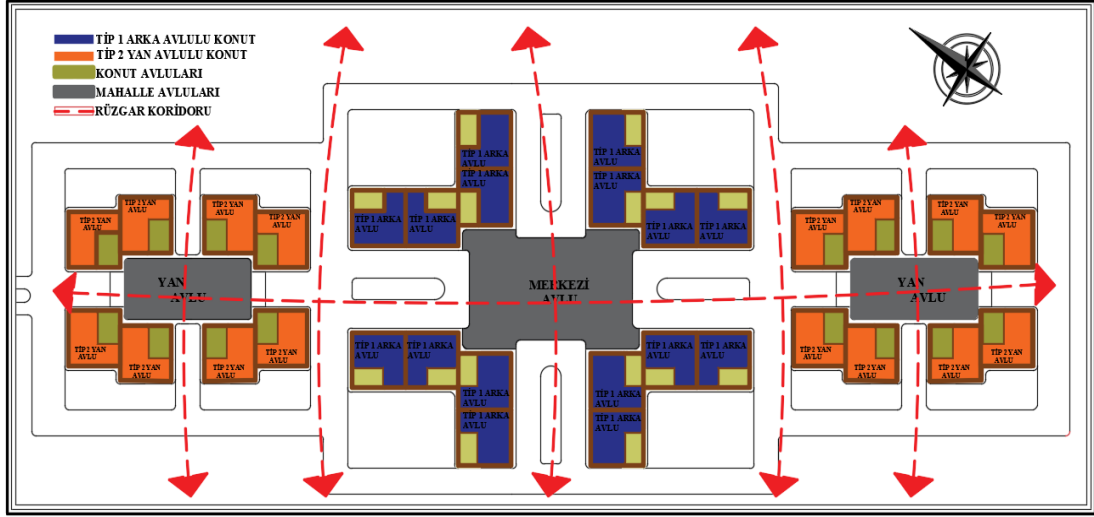
Geleneksel sokak dokusunda konutlar genellikle bitişik nizam yapılmıştır, evlerin girişleri direk sokağa açılmaktadır. Şekil 5.4’de geleneksel sokak dokusu göz önünde

bulundurularak oluşturulan sokak dokusunda, konutlar arasında boşluklar oluşturularak konut kütleleri yeşil dokuyla kesintiye uğratılmaya çalışılmıştır. Böylece rüzgar kanalları oluşturulmaya çalışılmıştır. Günümüz şartları göz önünde bulundurulduğunda ihtiyaç olan otopark alanı ve sosyal alan olanaklarına da sahip olması açısından konutlar direk sokakla bağlantılı olmayıp, ortak bir yeşil alan etrafında kümelenecek şekilde gruplamalar yapılarak çözümlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 5.4: Öneri Sokak Dokusu

Avlunun özellikle sıcak kuru iklim bölgelerinde kullanım yaygınlığının en büyük sebebi iklimin olumsuz etkilerini en aza indirmektir. Malatya’ da son yıllarda meydana gelen sıcaklık değerlerindeki artış planlama aşamasında göz önünde bulundurulması gereken unsurlardan biridir. Malatya ilinin hakim rüzgar yönü güneybatıdır, sırasıyla kuzeydoğu ve kuzeybatı takip etmektedir. Yapılan çalışmada binalar arasında bırakılan boşlukların hakim rüzgar yönünde bırakılıp bir rüzgar koridoru oluşturularak merkezi avluların havalandırılmasının sağlanması amaçlanmıştır (Şekil 5.5).

Şekil 5.5: Rüzgar Kanal ve Koridorları

Geleneksel konutlarda avlu günlük işlerin yapıldığı mahrem hayatla sosyal hayat arasında geçişi sağlayan bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilir avlu kavramında ise yeni bir kimlik kazanarak evin dinlenme ve keyifli vakit geçirilen hobi mekanı olarak dönüşüm geçirebilir.

Kentleşmenin hızlanması ile birlikte tarım alanlarının giderek azalması sonucunda tüm dünyada yeni bir arayış olan dikey tarım alanları oluşturmanın gelişme aşamasında olan yeni bir girişim olduğunu bilmekteyiz. Avlunun doğa ile buluşmayı sağlaması açısından alanın tarım yapacak büyüklükte olmayışı göz önünde bulundurularak avlu duvarlarında dikey tarım yapmak amacıyla dikey saksılar oluşturulmuştur (Şekil 5.6). Böylece avlu duvarını işlevsel bir hale getirip avlu ortamının bitki çeşitliliğinin artırılması amaçlanmıştır.

Şekil 5.6: Avlu Duvarı Dikey Saksı Uygulaması

İncelenen avlulu evlerde bahçe ve avlularda yetişen bitkiler göz önünde bulundurularak tasarlanan avluda aşağıdaki bitkilerin yetiştirilebileceği ön görülmüştür.

Meyve ağaçları; *Morus alba* L. (Dut.), *Juglans regia* (ceviz), *Pyrus communis* (Armut), *Cydonia oblonga* (Ayva), *Malus sylvestris* (Elma), *Prunus Domestica* (Erik), *Prunus armeniaca* (Kayısı), *Vitis vinifera* (Üzüm), *Cornus mas* (Kızılcık), *Ficus carica* (İncir) (Karakuş 2016)

Gölge ağaçları; *Salix alba* (Ak söğüt), *Salix cinera* (Boz Söğüt), *Tilia argentea* (Ihlamur), *Aesculus hippocastanum* (At kestanesi), *Fraxinus excelsior* (Dişbudak), *Cedrus libani* (Sedir), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Pinus brutia* (Kızılçam) (Karakuş 2016)

Çalılar; *Syringa vulgaris* (Leylak), *Forsythia x intermedia* (Altınçanak), *Lonicera etrusca* (Hanımeli), *Laburnum anagyroides* (Sarı salkım), *Ilex aquifoliace* (Işılğan), *Juniperus sabina* (Ardıç), *Buxus sempervirens* (Şimşir), *Rosa damascena* (Gül) (Karakuş 2016)

Sarılıcı Bitkiler; *Hedera helix* (Duvar sarmaşığı), *Parthenocissus quinquefolia* (Amerikan sarmaşığı) (Karakuş 2016)

Geofitler; *Hyacinthus orientalis* (Sümbül), *Tulipa armena* (Lale), *Iris germanica* (Süsen), *Muscari neglectum* (Dağ Sümbüü) (Karakuş 2016)

Yer örtücü süs bitkileri; *Ocimum basilicum* (Fesleğen), *Hibiscus syriacus* (Gül Hatmi), *Tagetes erecta* (Kadife Çiçeği), *Chrysanthemum indicum* DC. (Kasım patı), *Pelargonium zonale* (Sardunya), *Dahlia pinnata* (Yıldız Çiçeği), *Antirrhinum majus* (Aslanağzı), *Impatiens balsamina* (Kına çiçeği), *Dianthus campestris* M.Bieb. (Karanfil), *Fuchsia hybrida* (Küpel) (Karakuş 2016)

Kentlerdeki nüfus artışıyla beraber meydana gelen hızlı yapılaşma sonucunda mekan kurgusunda iç mekan ile dış mekanın etkileşimi sağlıklı bir planlama ile insan doğasına uygun olmayan mekanlar meydana getirmiştir. Bunun sonucunda insan yaşam alanları doğadan uzaklaştıkça stresli, sağlıklı, insan psikolojisini olumsuz yönde etkileyen mekanlara dönüşmüştür. Bu problem nüfus yoğunluğu fazla olan şehirlerde daha çok görülürken yaşam kalitesini arttırmaya yönelik mimari kurgu ve anlayışla bu etkiler en aza indirilebilir.

Avlunun geçmişten günümüze bütün kültürde kullanım amacı ve şekli incelenerek geleneksel Malatya evlerinde nasıl kullanıldığı araştırılmıştır. Araştırılan avlulu evler avluların kullanım yerine ve şekline göre gruplandırılarak sınıflandırılmalar yapılmıştır. Geleneksel dokuda kullanılan avlu kavramının sürdürülebilir olmasının modern mimaride oluşturacağı artıları daha iyi anlayabilmek için öneri bir proje üzerinde değerlendirilmeler yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada geleneksel Malatya evleri farklı bir yönüyle ele alınarak geleneksel dokunun korunması ve sürdürülebilir olmasına yönelik çalışmalarda yardımcı olabilecek unsurlara değinmek hedeflenmiştir.

KAYNAKLAR

- Akdoğan, G.** (1974). Bahçe ve Peyzaj Sanatı Tarihi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları 536, Ders Kitabı no: 309, Ankara.
- Apak, N.H.** (2004). “Geleneksel Türk Evi Planlamasında İklim Faktörü: Edirne Evleri ve Mardin Evleri İle İlgili Bir Karşılaştırma” ,Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı,Gebze.
- Aran, K.** (2000). Barınaktan Öte: Anadolu Kır Yapıları, Tepe Mimarlık Kültür Merkezi, İstanbul
- Arseven, C.E.** (1950). “Ev” ve “Peristil”, M.E.B. Devlet Kitapları Sanat Ansiklopedisi, Cilt-2, s: 1607, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Aytaç, İ.** (2015). “Geleneksel Malatya Evleri Envanteri”
- Bekar, M.** (2018). “Sıcak - Nemli İklim Bölgelerinde Avlu Boyutlarının Binalardaki Konfor Koşullarına Etkisinin Değerlendirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bozkurt, G. ve Altınçekiç, H.** (2013). “Anadolu’da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişiminin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi”, Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University 2013, 63(1):69-91
- Çelebi, G.** (2003), “Çevresel Söylem ve Sürdürülebilir Mimarlık için Kavramsal Bir Çerçeve”, G. Ü. Fen Bilimleri Dergisi, Cilt 16, No 1, s.205-216.
- Cantell, S.F.** (2005), The adaptive reuse of historic industrial buildings: Regulation barriers, best practices and case studies. (Yüksek Lisans Tezi), Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia, USA.
- Çimen, S.N.** (2017), “Antik Yunan’da Konutun Gelişimi”, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Eskişehir.
- Davies, M.** (2003), Design in the historic environment. The Building Conservation Directory.
- Demirel, S.** (2014), “Hitit İdarî Sistemi İçerisinde Tapınakların Konumu” Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 40, Nisan 2014
- Durgun, Y.** (2006), “Geleneksel Malatya Evleri Üzerine Bir İnceleme” Yüksek Lisans Tezi,Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara.
- Ekim, E.** (2012), “Türk Evinde Yaşam Alanı: Avlu” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul
- Eldem, S.H.** (1972), “Türk Evi-2”, Taç Vakfı Yayınları, İstanbul, 78-90.
- Engin,F. ve .Şengün, M.T.** (2016) “Cbs Yardımı ile Toplu Konut Alanları Yer Seçimi; Malatya Örneği” TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, Ekim 2016, Ankara
- Eraslan, A.** (2010), “Mezopotamya Konut Mimarisinde Merkezi Avlu Plan Tipi’nde Mekân Kullanımı” , Türk Arkeoloji Ve Etnografya Dergisi Yıl: 2010 Sayı: 10
- Erdem, İ.** (2018), “Şanlıurfa’da Yapı Avlularının Doğal Havalandırmasının İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Gaziantep

- Erdoğan, E.** (1996), “Anadolu Avlularının Özellik ve Düzenleme İlkeleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- F.Engin ve MT.Şengün.** (2016), “Cbs Yardımı ile Toplu Konut Alanları Yer Seçimi; Malatya Örneği”, TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 13-14 Ekim 2016, Ankara
- Hindistan,A.** (2006), “Avluların Peyzaj Tasarım Kriterleri Yönünden Değerlendirilmesi”,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, , Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Karakuş, Ş.** (2016) “Malatya İli Florası”, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü 2016, Malatya
- Khabbazi, P.A. ve Erdoğan, E.** (2012), “İslam Bahçeleri”, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Yıl:2012 Sayı:2
- Köse, A.** (2005), “Türkiye’de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri” Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 2005 Sayı:2
- Köse, A.** (2006), “Balıkesir Örneğinde Geleneksel Kırsal Avlu Duvarı” Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 2006 Sayı:2
- Kuban, D.** (1976). Sanat Tarihimizin Sorunları. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Küçükerman, Ö.** (1973). “Anadolu’daki Geleneksel Türk Evinde Mekan Organizasyonu Açısından Odalar”, T.T.O.K. Yayını, İstanbul
- Manioğlu, G.** (2007), “Geleneksel Mimaride İklimle Uyumlu Binalar: Mardin’de Bir Öğrenci Atölyesi ”, VIII. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi
- Özköse, A.** (1995). “Avluların Tarihsel Süreç İçindeki Evrimi”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyılmaz, H. ve Aluçlu İ.** (2009). “Malatya Geleneksel Ve Güncel Konutları’nda Kullanıcı Gereksinimleri Ve Tasarıma Yansıması”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:2009, Sayı:29
- Pfeifer, G. ve Brauneck P.** (2008), Courtyard Houses: A Housing Typology, Birkhauser, Berlin.
- Rapoport, A. (1969).** House Form and Culture, Prentice Hall Inc., U.S.A
- Salur, H.** (2016). “Avlulu Yapılarda Termal Konfor Analizi: Kayseri Köşk Medrese Örneği” Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Kayseri.
- Saylan, S. ve Erdönmez, E.** (2017). “Kamusal Alanların Kullanımında Mekan Kalitesi; Eminönü Mercan Mahallesi” Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi, Cilt: 10, Sayı: 29,
- Sev, A.** (2009). “Sürdürülebilir Mimarlık”, YEM Yayın, İstanbul
- Shakouri, N.** (2010). “Tarihsel Süreç İçinde Peyzaj Tasarım Ve Uygulama Çalışmalarında Yapı Malzemelerinin Kullanımının İrdelenmesi ”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.

- Talib, K.** (1984). Shelter in Saudi Arabia. New York: St. Martin's Press.
- Taşçı, G.G.** (2020). "Rezidanslarda Konfor Koşullarının Pandemi Dönemi Etkisinde Analizi" Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi , Cilt: 13 Sayı: 4, 2020
- Temiz, H.** (1990). "Malatya Yeşilyurt YÖRESEL Mimari Örneklemesi : Analiz Ve Değerlendirme", Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yapı Eğitimi Anabilim Dalı, Elazığ
- Tuncer, O.C.** (1980) Mimarlık Tarihi I ve II, ADMMA Yayını, Ankara, 1980
- Turgut, H.** (1999). "Geleneksel Malatya Evleri", 17.Tarihi Türk Evleri Haftası Semineri, İstanbul.
- Turgut, H.** (1990). "Kültür-Davranış-Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem", Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tuztaşı, U. ve Aşkun, İ. Y.** (2013). "Türk Evi" İdealleştirmesinde "Osmanlı Evi" ve "Anadolu Evi" Kavramlarının Ortaklıklarına İlişkin İşlevsel Açıklamalar. Bilig, Sayı 66
- Uysal, Ö.N.** (2007). "Geleneksel Türk Evi İç Mekan Kurgusunun İncelenmesi Ve Süleymaniye Bölgesi Örnekleri Analizi" Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim / Anasanat Dalı, İstanbul.
- Uluengin, N.** (2010). "İşlevini Yitirmiş Kervansarayların, Günümüz Otel Yapılarına Dönüştürülmesindeki Mekansal Sorunlar" Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul
- Ürük, Z.F.** (2016). "Medeniyetler İçinde Hamamın Gelişimi Ve Kültürel Olarak Mekân Analizleri", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 28, Temmuz 2016, s. 185-209
- Yaşa, E.** (2004). "Avlulu Binalarda Doğal Havalandırma ve Soğutma Açısından Rüzgâr Etkisi ile Oluşacak Hava Akımlarına Yüzey Açıklıklarının Etkisinin Deneysel İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- URL 1.** <https://www.arkitera.com/gorus/mimar-sinan-hata-yapar-mi/> (Erişim tarihi, 25 Şubat 2021)
- URL 2.** <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/elazig/gezilecekyer/ulu-cami> (Erişim tarihi, 15 Mart 2019)
- URL 3.** <https://tr.map-of-paris.com/m%C3%BCze-haritalar/louvre-m%C3%BCzei-haritas%C4%B1#&gid=1&pid=1> (Erişim tarihi, 07 Mart 2019)
- URL 4.** <https://www.chiostrodelbramante.it/storia-it/> (Erişim tarihi, 25 Şubat 2021)
- URL 5.** http://tarihim.battalgazi.bel.tr/icerik.asp?TarihiEserler=YHNMTfghftEDCXSYPHNMTfghftEDCXS&Tarihi_Eserler=Battalgazi&dil= (Erişim tarihi, 15 Mart 2019)
- URL 6.** <http://anitikabir.org/wp-content/uploads/2011/04/142473.jpg> (Erişim tarihi, 25 Şubat 2021)
- URL 7.** <https://arkeokultur.com/hitit-mimarisi/> (Erişim tarihi, 20 Mayıs 2019)

- URL 8.** <http://www.bostonleadershipbuilders.com/vitruvius/book06.htm> (Erişim tarihi, 29 Mayıs 2019)
- URL 9.** <https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/ancient-mediterranean-ap/ap-ancient-rome/a/forum-and-market-of-trajan> (Erişim tarihi, 27 Temmuz 2019)
- URL 10.** <https://arkeo284.wordpress.com/2017/10/07/pompei-evler/> (Erişim tarihi 30 Temmuz 2019)
- URL 11.** <https://insapedia.com/atrium-ve-avlu-nedir-cesitleri-ve-ornekleri/> (Erişim tarihi, 25 şubat 2021)
- URL 12.** <https://www.lepuyenvelay-tourisme.co.uk/monuments-puy-en-velay/ensemble-cathedral-du-puy-en-velay/> (Erişim tarihi, 25 şubat 2021)
- URL 13 .** https://tr.wikipedia.org/wiki/Aziz_Petrus_Meydan_%C4%B1#/media/Dosya:St_Peter's_Square,_Vatican_City_-_April_2007.jpg (Erişim tarihi, 25 şubat 2021)
- URL 14.** <https://www.kilsanblog.com/kentler-mimari-dokular/yasak-sehir-antik-dunyanin-en-buyuk-saray-kompleksi/> (Erişim tarihi, 15 Ağustos 2019)
- URL 15.** <http://www.turkbilimi.com/tac-mahal/> (Erişim tarihi, 23 Ağustos 2019)
- URL 16.** <https://okuryazarim.com/gulpayegan-mescid-i-cuma/> (Erişim tarihi, 23 Ağustos 2019)
- URL 17.** <http://www.plantdergisi.com/prof-dr-cengiz-acar-ars-gor-duygu-akyol/ispanya-da-islam-bahce-kulturu-ornekleri-alcazar-ve-cordoba-katedrali.html> (Erişim tarihi, 10 Eylül 2019)
- URL 18.** https://www.academia.edu/11176609/Bah%C3%A7e_Ve_Sanat_Tarihi (Erişim tarihi, 18 Eylül 2019)
- URL 19.** <https://islamansiklopedisi.org.tr/elhamra-sarayi> (Erişim tarihi, 5 Ekim 2019)
- URL 20.** <https://www.icmimarlikdergisi.com/2016/09/02/anadoluda-turk-evlerinin-tarihsel-sureci-plan-turleri/> (Erişim tarihi, 17 Kasım 2019)
- URL 21.** <http://www.malatyakultur.com/malatya-tanitim/cografi-konum> (Erişim tarihi, 1 Aralık 2019)
- URL 22.** http://cografyaharita.com/haritalarim/4l_malatya_ili_haritasi.png (Erişim tarihi, 5 Nisan 2020)
- URL 23.** <https://malatya.ktb.gov.tr/TR-58263/tarihce.html> (Erişim tarihi, 7 Aralık 2019)
- URL 24.** <https://malatya.ktb.gov.tr/TR-58266/iklim-ve-bitki-ortusu.html> (Erişim tarihi, 8 Aralık 2019)
- URL 25.** <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=MALATYA> (Erişim tarihi, 20 Aralık 2019)
- URL 26.** <https://www.nufusu.com/il/malatya-nufusu> (Erişim tarihi, 20 Aralık 2019)
- URL 27.** <https://d2mimarlik.com/gallery/malatya-karakas%CC%A7-konag%CC%86i/>

- (Erişim tarihi, 12 şubat 2020)
- URL 28.** [http://www.simurgmimarlik.com.tr/proje-almasulu-evi-1581.html#prettyPhoto\[gallery1\]/9/](http://www.simurgmimarlik.com.tr/proje-almasulu-evi-1581.html#prettyPhoto[gallery1]/9/) (Erişim tarihi, 25 şubat 2020)
- URL 29.** http:// tarihim .battalgazi. bel. tr/i cerik.asp? TarihiEserler= DRES Xedcvf DSER &Tarihi _Eserler=Battalgazi (Erişim tarihi, 12 şubat 2020)
- URL 30.** http://www.alparchitects.com.tr/proje_detay.asp?id=12 (Erişim tarihi, 25 şubat 2020)
- URL 31.** <https://www.arkitera.com/proje/1-odul-akdeniz-bolgesi-hatay-7-iklim-7-bolge-mahalle-ulusal-mimari-ve-kentsel-tasarim-fikir-yarismasi/> (Erişim tarihi, 20 Nisan 2020)
- URL 32.** <https://www.arkitera.com/proje/3s-firuze-konaklari/> (Erişim tarihi, 5 Nisan 2020)
- URL 33.** https://aydosland.com/kat-plani_ (Erişim tarihi, 5 Nisan 2020)
- URL 34.** <https://www.facebook.com/parkyapidenetim/posts/2167499730136432/> (Erişim tarihi, 12 Nisan 2020)
- URL 35.** <https://wrisehirler.org/haberler/pandemi-dosyas%C4%B1-3 koronavir%C3%BCs %C3%BCn-konut-mimarisi-ve-kent-planlamas%C4%B1na-etkisi>
- URL 36.** <https://www.arkitera.com/gorus/pandeminin-tasarim-alanina-potansiyel-etkisi-ogrencilerin-ongoruleri/> (Erişim tarihi, 20 Aralık 2020)

TERİMLER VE AÇIKLAMALARI

Agora:	Greklerde toplantı, miting, politika alanı ve pazar yeri olarak kullanılan kentsel ölçekte avlu
Atrium:	Avlu, özellikle Roma ve Yunan mimarlığında avlular.
Başoda:	Eski Türk evlerinde ko- nukların ağırlandığı evin en büyük ve süslü odası.
Cahar Bağ:	Hindistan ve İran’da etrafı yüksek duvarlarla çevrili büyük avlular şeklinde büyük bahçe
Cihannüma:	Osmanlı mimarisinde genellikle kule biçiminde her tarafı camlı bir oda
Cloitre:	Bir manastır, kapalı bir yürüyüş, açık galeri veya binaların duvarları boyunca uzanan ve dörtgen veya garth oluşturan açık bir arcade.
Eyvan:	Üstü çoğunlukla tonozla örtülü; üç tarafı kapalı, bir tarafı tamamen açık mimari birimdir.
Haremlık:	Ev, konak ve saraylarda genellikle iç avluya bakacak bir şekilde planlanan, hane kadınlarının yabancı erkeklerle karşılaşmadan günlük hayatlarını sürdürdükleri kısımdır.
İmpluvium :	Roma avlularında genellikle merkezde bulunan bir süs havuzudur.
Peristil:	Antik mimarlıkta sütunlu koridorlar ile çevrelenmiş dikdörtgen biçimli üstü açık bir avlu.
Taşlık:	İki katlı evlerde hayatın altında kalan bölüme “taşlık” denilmektedir.
Selamlık:	Eski Türk’lerde konak, köşk ve saraylarda veya açık alanlarda gelenleri veya gidenleri (uğurlama), diplomatik kabul ve görüşme için ayrılan yapılardır.
Sofa:	Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad :Gülşen Dayı

Doğum Tarihi ve Yeri :

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans : Dicle Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü (2009)

MESLEKİ DENEYİM:

Malatya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2010-Devam ediyor.)

